

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Michal Zelenka

**Trestné činy ublížení na zdraví podle § 145, § 146 trestního
zákoníku**

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 4. 3. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 310 142 znaků včetně mezer.

.....

Mgr. Michal Zelenka

V Praze dne 4. března 2024

Poděkování:

Na tomto místě bych velice rád poděkoval JUDr. Jaromíru Hořákovi, Ph.D. za odborné vedení této rigorózní práce, poskytnuté cenné rady, připomínky a ochotu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický vývoj trestných činů ublížení na zdraví.....	5
1.1. Právní úprava do konce 16. století.....	5
1.2. Právní úprava do konce 19. století.....	10
1.3. Právní úprava od konce 19. století až do současnosti.....	12
2. Obecné představení trestných činů ublížení na zdraví.....	17
2.1. Objekt.....	18
2.2. Objektivní stránka.....	21
2.2.1. Ublížení na zdraví.....	26
2.2.2. Těžká újma na zdraví.....	30
2.3. Subjekt.....	43
2.4. Subjektivní stránka.....	46
3. Trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 TZ.....	48
3.1. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.....	55
3.2. Způsobení těžšího následku.....	64
3.2.1 Způsobení smrti.....	67
4. Trestný čin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 TZ.....	72
4.1. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.....	83
5. Trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.....	87
5.1. Silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli.....	88
5.2. Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.....	91
6. Vybrané případy z právní praxe.....	97
6.1. Užití psa jako zbraně.....	97
6.2. Ublížení na zdraví s těžším následkem.....	99
6.3. Těžké ublížení na zdraví.....	102
6.4. Ublížení na zdraví ve vícečinném souběhu.....	104

7. Ublížení na zdraví ve vybraných zahraničních právních úpravách.....	108
7.1. Ublížení na zdraví v anglickém právu	108
7.1.1. Grievous bodily harm or wounding	109
7.1.2. Assault occasioning actual bodily harm	111
7.1.3. Assault and battery	112
7.2. Ublížení na zdraví ve slovenské právní úpravě.....	115
7.2.1. Uherský trestní zákoník z roku 1878	115
7.2.2. Trestný zákon č. 300/2005 Z.z.....	117
Závěr.....	122
Seznam použitých zdrojů.....	127
Abstrakt.....	140
Abstract.....	142

Úvod

Téma své rigorózní práce jsem poměrně dlouhou dobu zvažoval, avšak již od počátku jsem byl neochvějně přesvědčen, že téma práce budu volit z odvětví práva trestního. Trestní právo mě velice zaujalo již v průběhu studia a můj zájem o něj stále trvá. Nad výběrem konkrétního tématu jsem však poměrně dlouho přemýšlel, a nakonec jsem se ve své práci rozhodl zabývat problematikou úmyslných ublížení na zdraví. Dle mého názoru představují úmyslná ublížení na zdraví neustále aktuální téma a k bližšímu rozboru této problematiky je potřebná komplexní znalost trestního práva hmotného, neboť při řešení sporných otázek z oblasti úmyslných ublížení na zdraví často dochází ke srovnávání, či ke střetu nejrůznějších institutů trestního práva hmotného. Jednotlivá jednání, která ve svém konečném důsledku vedou až k způsobení různých forem újmy na zdraví se vyznačují výraznou různorodostí, každý konkrétní případ tak musí být posuzován s ohledem na specifické okolnosti, které se při jednání pachatele vyskytly.

Úmyslná ublížení na zdraví jsou v rámci systematiky zvláštní části trestního zákoníku zařazena hned za trestné činy proti životu, což ukazuje, že jde o velice závažné trestné činy. Jedná se o trestné činy, které jak název napovídá, směřují proti lidskému zdraví, což jsou společně se životem dvě nejdůležitější hodnoty, kterým je prostředky trestního práva poskytována adekvátní ochrana. Trestné činy proti lidskému zdraví se v lidské společnosti vyskytují od nepaměti, což dokazují mnohé historické právní památky, které úmyslná ublížení na zdraví upravovaly, byť často odlišným způsobem, než je tomu dnes. Fyzické násilí mezi lidmi je však společenský jev, který se zřejmě nikdy nepodaří zcela eliminovat a předcházet mu, byť se postupem času ochrana lidského zdraví neustále vyvíjela a v současné době je lidskému zdraví poskytována trestněprávními prostředky poměrně účinná ochrana.

Pro správné uchopení problematiky úmyslných ublížení na zdraví jsou rovněž nezbytné poznatky z neprávnických oborů, přičemž důležité jsou především poznatky vědy lékařské. Tyto poznatky jsou klíčové zejména pro vymezení, zda pachatel svým jednáním způsobil v konkrétním případě prosté ublížení na zdraví, či těžkou újmu na zdraví. Jsou to pak právě lékařské zprávy, které následně napomáhají ke zjištění skutečného charakteru a závažnosti tělesné újmy způsobené poškozenému.

Současná právní úprava postihuje rovněž jednání, kterými pachatel způsobil tělesnou újmu poškozenému, avšak pachatelovo jednání bylo ovlivněno určitými specifickými okolnostmi,

jenž snižují závažnost jednání pachatele. Tyto specifické okolnosti tedy do určité míry dekriminalizují pachatelovo jednání, které nedosahuje tak významné závažnosti, a proto musí být sankcionováno mírněji.

Cílem této rigorózní práce je poskytnutí zevrubného rozboru a analýzy trestných činů úmyslných ublížení na zdraví podle aktuální právní úpravy. Ve své rigorózní práci se zaměřuji především na vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví, ale i na skutkovou podstatu trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Rovněž se pak snažím vystihnout základní rozdílnosti mezi skutkovými podstatami trestných činů ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví a zohlednit, v co možná největší míře poznatky judikatury, a to nejen té recentní, ale i té starší. V této souvislosti lze uvést, že i nejnovější rozhodnutí obecných soudů ve svém obsahu stále zohledňují a do jisté míry i vycházejí z judikatury staršího data, a proto je nezbytné zmínit i tato dřívější soudní rozhodnutí.

Při sepsání této práce jsem čerpal především z odborných monografií, vysokoškolských učebnic, literatury komentářového typu, ale využíval jsem i další vedlejší zdroje, typicky samotné předmětné právní předpisy, důvodové zprávy, či přípravné osnovy zákonů. V maximální možné míře jsem se snažil do své práce zahrnout judikaturu soudů, pomocí které lze nejlépe demonstrovat rozdílnosti mezi jednotlivými trestnými činy a zachytit aktuální vývoj problematiky úmyslných ublížení na zdraví, přičemž judikatura je v této oblasti poměrně objemná.

První kapitola obsahuje historický exkurz do problematiky úmyslných ublížení na zdraví, který začíná již v období raného středověku a končí až v současnosti. Historický vývoj problematiky úmyslných ublížení na zdraví je na právní předpisy velice bohatý a zcela jistě se není možné zaobírat všemi právními předpisy, a proto jsem se rozhodl zaměřit pouze na významné právní památky, které byly z hlediska dané problematiky naprosto průlomové a klíčové. Ve svém rozboru se soustředuji nejen na novější právní dokumenty, ale i na právní předpisy dřívější datace, kde již byly alespoň elementárním způsobem položeny základy problematiky úmyslných ublížení na zdraví.

Druhá kapitola pojednává o základních znacích skutkových podstat trestných činů ublížení na zdraví, jelikož se základní znaky skutkových podstat trestných činů ublížení na zdraví a těžkého

ublížení na zdraví shodují, vyjma objektivní stránky, kde je rozdílná závažnost způsobeného následku. Následek je pak nutné posuzovat podle výkladového ustanovení § 122 trestního zákoníku, kde jsou v odstavci prvním vymezeny podmínky, za kterých je možné tělesnou újmu považovat za ublížení na zdraví a v odstavci druhém jsou pak taxativně vypočteny případy, které je nutné považovat za těžkou újmu na zdraví.

Třetí a čtvrtá kapitola představují těžiště mé rigorózní práce, detailněji se zde zabývám trestným činem ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví, přičemž se snažím výklad doplnit příslušnou judikaturou tak, aby tyto kapitoly obsahovaly nejen obecný výklad, ale také skutečné případy ze soudní praxe. Speciální pozornost pak také věnuji jednotlivým okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby, které jsou pro oba trestné činy z větší části shodné.

V páté kapitole jsem se rozhodl blíže rozebrat trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, jelikož tato skutková podstata postihuje též úmyslné způsobení tělesné újmy jinému člověku, avšak za předpokladu, že inkriminované jednání pachatele bylo spácháno pod vlivem určitých specifických okolností, které částečně snižují společenskou závažnost pachatelova jednání. Z tohoto důvodu je proto skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky vzhledem ke skutkovým podstatám úmyslných trestných činů ublížení na zdraví koncipována jako skutková podstata privilegovaná.

Smyslem šesté kapitoly je přiblížit a poskytnout vlastní rozbor a zamyšlení se nad příklady z praxe, u nichž jsem měl možnost seznámit se s kompletním obsahem advokátního spisu. Pro bližší rozbor jsem si pak vybral případy, které mi přišly netypické a svým způsobem zajímavé, přičemž se jedná celkem o čtyři zcela rozdílné skutkové situace. První případ je neortodoxní zejména tím, že pachatel během svého útoku užil jako zbraň svého psa. Ve druhém případě pak spolupachatelé během noci napadli celkem tři poškozené, ovšem poměrně sporné bylo, zda jejich úmysl směřoval přímo ke způsobení těžké újmy na zdraví, či nikoliv. Další rozebíraný případ se vztahuje k trestnému činu těžkého ublížení na zdraví, kdy pachatel agresivně napadl, zřejmě ze žárlivosti, poškozeného. V posledním případě se pak pachatel dopustil hned několik trestných činů a mimo jiné i pokusu trestného činu ublížení na zdraví.

Poslední kapitola je orientována na rozbor právní úpravy úmyslných ublížení na zdraví v anglickém a slovenském právu. Angloamerický právní systém je vystavěn na zcela odlišných základech než právní systém kontinentální, který je typický pro většinu států pevninské Evropy.

Zásadní odlišností je neexistence komplexního trestněprávního předpisu v anglickém právu, pro které je naopak typická roztržitost trestněprávní úpravy do mnoha dílčích právních předpisů, jenž doplňují tradiční obyčejové právo. Problematika úmyslných ublížení na zdraví je pak v anglickém právu na rozdíl od úpravy české, poměrně nepřehledná a spíše kazuistická. Trestné činy ublížení na zdraví byly nejprve zakořeněny v tradičním obyčejovém právu, avšak následně začaly být skutkové podstaty jednotlivých trestných činů ublížení na zdraví upravovány i psaným právem, což orientaci v problematice ještě více komplikuje. Druhá část poslední kapitoly je pak zaměřena na slovenskou právní úpravu, jejíž historický vývoj se velice úzce prolínal s tím tuzemským, avšak po vzniku rakousko – uherské monarchie bylo na slovenském území uplatňováno uherské právo, z něhož především uherský trestní zákoník z roku 1878 byl právním předpisem velice zdařilým a vydržel na území Slovenska v platnosti i po zániku rakousko – uherské monarchie. Aktuální úprava úmyslných ublížení na zdraví na Slovensku je pak velice podobné té tuzemské, avšak určité odlišnosti zde nalézt lze.

1. Historický vývoj trestných činů ublížení na zdraví

Právní úprava trestných činů ublížení na zdraví prošla na našem území velice komplikovaným a dlouhým vývojem, který souvisel zejména s neustálým celkovým rozvojem společnosti. Postupem času se začal čím dál více prosazovat zájem společnosti na ochraně lidského zdraví, jakožto spolu se životem nejdůležitějších hodnot, na jejichž ochraně je třeba neochvějně trvat. Úmyslná ublížení na zdraví však dříve nebyla diferencována jako je tomu v současné právní úpravě, a rovněž se pro ně často používala i jiná označení. Poměrně dlouhou dobu pak byla ublížení na zdraví posuzována v rámci soukromého práva jako civilní delikt, což vychází z tradičního římskoprávního pojetí, které výrazným způsobem ovlivňovalo a do jisté míry stále ovlivňuje tuzemskou soukromoprávní úpravu, zejména pak oblast občanského práva. Částečný vliv však také mělo na vývoj veřejnoprávní úpravy na našem území.

1.1. Právní úprava do konce 16. století

Možnosti poznání právní úpravy na našem území z období raného středověku jsou velice okleštěné, jelikož se z této doby nedochovala žádná právní památka, která by komplexně upravovala tehdejší poměry, či v písemné formě zachycovala tehdejší obyčejové právo, které bylo hojně rozšířeno. Hlavní mezník však představují juridika z období Velké Moravy, mezi kterými vynikají dvě stěžejní právní památky, a to konkrétně Zákon sudnyj ljudem a Nomokánon. V těchto právních předpisech lze pozorovat základy trestněprávní problematiky. S ohledem na skutečnost, že není zcela jisté, do jaké míry byly tyto právní předpisy skutečně užívány, nelze jejich význam příliš přeceňovat, na druhou stranu však alespoň poskytují odrazový můstek, na který lze následně navazovat další poznatky.¹

Poměrně zajímavý je fakt, že Zákon sudnyj ljudem vůbec neupravoval problematiku úmyslných ublížení na zdraví, což podporuje závěr, že vedle předmětných právních předpisů existovalo rovněž právo obyčejové. Přímě s pojmem ublížení na zdraví nebylo ve velkomoravských právních předpisech výslovně pracováno, avšak ublížení na zdraví v dnešním slova smyslu nejlépe odpovídal abstraktní pojem tělesné újmy. Ovšem i tento termín se v uvedených právních předpisech vyskytoval velice zřídka a spíše byly užívány opisné skutkové podstaty trestných činů, které byly převážně neprávního charakteru. Opisné skutkové podstaty pak často

¹ TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 34-46. ISBN 978-80-7418-248-8.

popisovaly způsoby, jakými k ublížení na zdraví došlo, postihovány byly mimo jiné útoky palicí na poškozeného, násilné vyvedení z kostela, či útok vedoucí k prolití krve poškozeného.²

V období raného feudálního státu byl celý právní řád včetně trestního práva na území českých zemí stále ovládán právem obyčejovým, které bylo ovšem do značné míry roztrženo. Obyčejové právo se však poměrně dynamicky vyvíjelo a jeho obsah již byl do jisté míry formován tak, aby alespoň částečně poskytoval ochranu šlechticům a státu, potažmo státnímu zřízení. Toto je patrné zejména v nestejném hodnocení osoby pachatele, který se dopustil trestného činu, prioritně pak bylo zkoumáno postavení pachatele v tehdejší společnosti a také to, kdo byl poškozený. Na základě těchto závěrů bylo poté rozhodováno o výši a druhu trestu, kterým byl pachatel sankcionován.³

Některé obyčeje z doby předstátní společnosti však přetrvaly i ve společnosti feudální. Jedná se zejména o obyčeje týkající se výkonu trestů, respektive způsobu jejich stanovení. Typickým příkladem může být trest ukamenování pachatele, který byl uvedeným způsobem zbaven života a na jeho odchodu ze světa se obvykle podílela celá dotčená osada, či všichni účastníci trhu, na kterém se pachatel trestné činnosti dopustil. Ačkoliv se tento trest jeví jako zcela barbarský, zmínky o něm nalezneme ještě ve Statutech Konrádových z roku 1189.⁴

Z archaického práva byla rovněž převzata zásada kolektivní viny, kdy za jednání dotyčného jednotlivce nesla odpovědnost celá pospolitosť. Za delikt jednotlivce tak byl sankcionován celý jeho rod, či všichni osadníci odpovídali za trestný čin, ke kterému došlo na území jejich osady. Trestní právo ve feudálním státu bylo ovládáno svépomocí, kdy hlavní iniciativa dřímala v rukou poškozeného, který si rovněž mohl zvolit způsob výkonu trestu. Typickým příkladem byl zákon odvety, který se objevoval již ve starověkých mimoevropských civilizacích. Pokud byla poškozenému způsobena újma na zdraví, mohl poškozený jako sankci pachateli přivodit stejnou újmu na zdraví, touto cestou tak byl pachatel potrestán za spáchání trestného činu. Ze zákona odvety se následně vyvinul charakteristický prvek trestního práva v období feudalismu,

² TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 34-46. ISBN 978-80-7418-248-8.

³ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Nakladatelství Orac, 1995. s. 113. ISBN 80-85903-01-6.

⁴ MALÝ, Karel. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde a.s., 2003. s. 143. ISBN 80-7201-433-1.

a to narovnáni. Pachatel trestného činu se mohl domluvit s poškozeným na určitém plnění, kterým odčinil poškozenému vzniklá příkoří, nejčastěji byly jako plnění poskytovány peníze.⁵

Ublížení na zdraví a další formy zásahu do tělesné integrity člověka byly v době stavovské zařazeny mezi delikty, které byly postihovány, ovšem dělo se tak pouze na základě soukromé iniciativy poškozeného a muselo se jednat o úmyslné ublížení na zdraví. Pozoruhodný je ovšem způsob, jakým byly případy úmyslných ublížení na zdraví posuzovány. Primárním cílem bylo stanovení náhrady škody, kterou měl pachatel poskytnout poškozenému a až sekundárně pak mělo dojít k potrestání pachatele, z tohoto vyplývá, že spor měl především soukromoprávní povahu. Toto pojetí, kdy je ublížení na zdraví v podstatě chápáno jako způsobená škoda se bohatě uplatňovalo zejména v oblasti městského práva a je zde patrný výrazný vliv římskoprávních tradic. Právo zemské však rovněž pracovalo s touto koncepcí a vycházelo především z práva na odplatu za způsobenou škodu bez ohledu na to, zda ke vzniku škody došlo ublížením na zdraví, či poškozením majetku poškozeného, anebo například i neplněním závazků ze strany pachatele.⁶

Poskytování náhrady škody ze strany pachatele primárně vycházelo ze snahy zabránit případné svémocné odvetě ze strany poškozeného za újmu, kterou mu pachatel svým jednáním způsobil, a nikoliv z představy, že by vzniklý nárok měl mít soukromoprávní povahu. V Knize rožmberské byl upraven poměrně velký výčet různých druhů ublížení na zdraví, respektive poranění, která mohla být jednáním pachatele způsobena a v závislosti na závažnosti poranění poté byla poškozenému poskytována náhrada škody. Kniha rožmberská rozlišovala mezi modřinami, otevřenými rány a rány krvavými a také blíže specifikovala jednotlivé případy zmrzačení, přičemž za závažnější případy byla považována ochromení některé končetiny, oslepnutí nebo vyříznutí jazyka. Právě tyto výčty jednotlivých poranění dokládají, že i náhrada škody, které se mohl poškozený domoci byla závislá na druhu a rozsahu způsobené újmy. Na skutečnost, že utrpená poranění poškozeného byla poměrně pečlivě posuzována a projednávána před soudem poukazuje rovněž Ondřej z Dubé ve svých poznámkách.⁷

⁵ BÍLÝ, Jiří, Libor. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde Praha, 2003. s. 449-450. ISBN 80-7201-429-3.

⁶ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15. a 16. století*. 2. přepracované vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1989. s. 167. ISBN 80-246-3792-8.

⁷ Tamtéž, s. 168-169.

S rozvojem společnosti však obyčejové právo přestalo být pro tehdejší potřeby dostačující a bylo nezbytné platné právo zachytit v písemné podobě. S ohledem na existenci stavovského partikularismu však došlo v období stavovské monarchie v českých zemích k rozdělení práva na dvě větve, jednou větví bylo právo zemské a druhou větví pak právo městské. Právo zemské upravovalo zejména právní poměry šlechticů, s ohledem na jejich neochvějně postavení v té době, pak také základní právní pravidla pro řízení státu. Charakterem se právní normy zemského práva podobaly dnešním ústavněprávním normám. Na druhé straně městské právo představovalo soubor právních norem, které komplexním způsobem upravovaly život obyvatel měst. Důraz byl kladen nejen na úpravu poměrů společenských, ale i ekonomických nebo správních, přičemž městské právo nikdy nesmělo být v rozporu s právem zemským.⁸

Klíčovým východiskem pro posuzování případů úmyslných ublížení na zdraví bylo zejména to, na jakém místě a za jaké situace došlo ke spáchání trestného činu. Pokud se pachatel dopustil trestného činu ublížení na zdraví před panovníkem, či před soudní institucí, nebyl již nadále jeho čin chápán jako delikt soukromoprávní, ale považoval se za čin směřující proti panovníkovi, či vůči státnímu zřízení. Volba případného trestu však stále zůstala plně v moci poškozeného. Trestání pachatelů trestných činů úmyslných ublížení na zdraví nikterak neupravovalo ani Vladislavské zřízení zemské, a tak se nadále plně uplatňovalo právo obyčejové, což bylo překonáno až novelizací Vladislavského zřízení zemského z roku 1549. Úmyslná ublížení na zdraví byla zařazena mezi delikty, které sice stále zůstaly stíhány na základě výlučné iniciativy poškozeného, avšak k zahájení stíhání začala být užívána klasická úřední obsílka a nikoliv pŕuhon, což představovalo zásadní krok vedoucí ke zefektivnění celého soudního řízení. Zemské zřízení z roku 1549 upravovalo rovněž konkrétní typy útoků proti lidskému zdraví, patřilo sem zejména bití, ze kterého mohly vzejít buď rány krvavé, či suché (modřiny), a zranění nebo zsekání. Zsekání zahrnovalo veškerá poranění, která byla způsobena na základě útoku vedeného sečnou nebo bodnou zbraní. Zemské zřízení mimo jiné zakotvovalo i trestnost pokusu bití, za trestné bylo považováno rovněž pronásledování poškozeného se zbraní. Trestné bylo také jednání, kdy pachatel úmyslně strhl, či srazil poškozeného z koně nebo zbil posla.⁹

⁸ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 118. ISBN 978-80-7380-257-8.

⁹ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15. a 16. století*. 2. přepracované vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1989. s. 169-170. ISBN 80-246-3792-8.

Ochranou lidského zdraví se též zabývalo městské právo, avšak první snahy o unifikaci úpravy městského práva přineslo až 16. století. Nejprve se o sjednocení městského práva v Čechách pokusil Briekví z Licka v *Knihách práv městských*, přičemž při tvorbě svého díla vycházel zejména z *Knihy* písaře Jana. Již v době sepsání však byly *Knihy práv městských* poměrně zaostalé, a proto se nestaly a ostatně ani nemohly stát obecně závazným právním předpisem. V roce 1579 byl zemským sněmem jako obecně závazný předpis pro oblast městských práv přijat soubor městských práv, který vydal Pavel Kristián Koldín z Koldína. Práva městská království českého byla velice průlomovým a inovativním právním předpisem, jehož některá ustanovení vydržela v platnosti až do 18. století, přičemž zde byl patrný výrazný vliv nejen římského, ale i kanonického práva. Práva městská Království českého obsahovala velké množství ustanovení, která se dotýkala trestněprávní problematiky, konkrétněji ublížení na zdraví.¹⁰

Koldínův zákoník velice pečlivě pracoval s jednotlivými činy pachatele, kterými poškozenému způsobil újmu na jeho zdraví. Zákoník rozlišoval různé druhy ublížení na zdraví, a to zbití, poranění, zchromení a políčkování, které byly v zásadě stále chápány jako delikty soukromoprávní. Pachatel, který se svým jednáním dopustil ublížení na zdraví, v některé zákoníkem předvídané formě, za doby, kdy panoval mír a neměl k tomu žádný omluvitelný důvod, mohl být dokonce dočasně zbaven svobody v zajišťovací vazbě. V zajišťovací vazbě pak zůstal tak dlouho, dokud se s poškozeným nedohodl na poskytnutí adekvátní náhrady škody. Až teprve v případě, kdy se zúčastněným stranám nepovedlo na náhradě škody dohodnout, vstoupil do sporu soud, který rozhodl o výši peněžité náhrady škody, pokud peněžitá náhrada nebyla dostačující, mohl soud přistoupit i k uložení trestu odnětí svobody. Pakliže ublížení na zdraví vyústilo až ve smrt poškozeného, mohl být takový čin dle konkrétních okolností posouzen jako vražda. Pokud pachatel svým útokem způsobil zohavení poškozeného, opět se zde uplatňoval institut dohody o náhradě škody, která měla co nejpriléhavěji reagovat na charakter způsobené újmy. Za situace, kdy ublížení na zdraví bylo způsobeno útokem více spolupachatelů, nezbavovalo potrestání jednoho ze spolupachatelů trestní odpovědnosti ostatní spolupachatele.¹¹

¹⁰ ADAMOVÁ, Karolina, SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 97. ISBN 978-80-7380-271-4.

¹¹ MALÝ, Karel, SLAVÍČKOVÁ, Pavla, SOUKUP, Ladislav, SKŘEJPKOVÁ, Petra, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA ml., Jiří, VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2013. s. 677-678. ISBN 978-80-246-2117-3.

Koldínův zákoník přinesl průlom také v oblasti trestního práva procesního, když bylo zcela upuštěno od ordálového procesu, který svěřoval rozhodnutí o pachatelově vině do rukou vyšší moci. Dokazování nevinu tak bylo přesunuto na obžalovaného, který musel bezpečně prokázat svou nevinu. Tato oblast městského práva našla inspiraci zejména v kanonickém právu, kdy součástí soudního procesu bylo nejen dokazování pachatelovy viny, ale i prokazování veškerých důležitých okolností souvisejících se spáchaným trestným činem, proces byl veden také k tomu, aby byli nalezeni i případní ostatní spolupachatelé činu.¹²

1.2. Právní úprava do konce 19. století

V 17. století byl právní řád českých zemí ovládnán dvěma stěžejními právními dokumenty, jednalo se o Práva městská Království českého a Obnovené zřízení zemské, které ještě stále obsahovaly tradiční instituty starší české právní kultury. Zásadní okamžik pro další vývoj trestního práva na území českých zemí bylo přijetí trestního zákoníku Josefa I. v roce 1707, přičemž tento právní předpis z velké části vycházel z rakouských trestněprávních předpisů. Trestní zákoník z roku 1707 tak představoval první dílčí krok k odstranění právního partikularismu v českých zemích a hlavním důvodem jeho přijetí byla zejména snaha o sjednocení právní úpravy na území českých zemí. Z hlediska svého obsahu však *Constitutio criminalis Josephina* nelze považovat za právní předpis nikterak průlomový, věnoval se převážně procesní stránce trestního práva a byly zde též položeny základy pro inkviziční proces, který byl poté v plné míře rozvinut Tereziánským zákoníkem.¹³

Constitutio criminalis Theresiana byl již v okamžiku svého přijetí poměrně zaostalý a adekvátním způsobem nerefletoval aktuální vývoj. Vycházel ze středověkého pojetí trestního práva hmotného a procesního, skutkové podstaty trestných činů byly velice často vymezeny neurčitě, což nepochybně zvyšovalo riziko případného svévolného výkladu a účelového zneužití. Zákoník vynikal zejména svou extrémní přísností a drakonickými tresty, jejichž hlavním účelem bylo zejména maximální zastrašení pachatele. Obvykle ukládaným trestem pak

¹² MALÝ, Karel, SLAVÍČKOVÁ, Pavla, SOUKUP, Ladislav, SKŘEJPKOVÁ, Petra, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA ml., Jiří, VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2013. s. 677-678. ISBN 978-80-246-2117-3.

¹³ KOUPIL, Ondřej, KOUPILOVÁ, Marcela, MALÝ, Karel, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA, Jiří ml., VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Prameny k dějinám trestního práva v období absolutismu*. Praha: Karolinum, 2018. s. 256-257. ISBN 978-80-246-3775-4.

byl trest smrti a hojně se využívaly také nejrůznější tělesné tresty, které často vedly ke zmrzačení pachatele.¹⁴

Feudální přežitky v oblasti trestního práva byly definitivně odstraněny přijetím Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech na ně, který byl vypracován na popud Josefa II. Jednalo se o zcela průlomový právní předpis, který byl do značné míry ovlivněn osvícenskými myšlenkami, ale také dílem významného italského právníka Caesara Beccarii „O zločinech a trestech“. Zákoník Josefa II. vynikal svou technickou dokonalostí a veškerá zákonná ustanovení byla formulována jasně a precizně tak, aby zde nevznikal příliš velký prostor pro svévolný výklad. Tresty ukládané za příslušné trestné činy měly vést primárně k převýchově pachatele, při ukládání trestů byla pečlivě zkoumána míra společenské nebezpečnosti trestného činu a následně byl pachatel stížen trestem úměrným společenské škodlivosti činu. Největším přínosem tohoto právního předpisu však nepochybně bylo zakotvení zásad nullum crime a nulla poena sine lege, což představuje skutečnou revoluci ve vývoji trestního práva na našem území. V souladu se zněním těchto zásad nikdo nemohl být potrestán za čin, který zákon za trestný nestanovil a nikdo nemohl být sankcionován jiným trestem než tím, který za příslušný trestný čin stanovil zákon.¹⁵

Na moderní prvky trestního práva nastolené Josefínským trestním zákoníkem následně rovněž velice úspěšně navázal Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803. Tento zákoník vypustil řadu barbarských trestů, které byly ještě stále obsaženy i v Josefínském trestním zákoníku a jako nezbytnou podmínku ke vzniku trestní odpovědnosti zakotvil existenci zlého úmyslu na straně pachatele trestného činu. Pokrokovost tohoto právního předpisu dokládalo i to, že trestní zákoník z roku 1852 byl de facto jeho novelizací a vydržel na našem území v platnosti bezmála sto let.¹⁶

¹⁴ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 492-493. ISBN 978-80-7380-257-8.

¹⁵ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Nakladatelství Orac, 1995. s. 156-158. ISBN 80-85903-01-6.

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 494. ISBN 978-80-7380-257-8.

1.3. Právní úprava od konce 19. století až do současnosti

Trestní zákoník z roku 1852 vydržel v platnosti téměř po dobu sta let, nahrazen byl až trestním zákonem č. 86/1950 Sb., což do jisté míry souviselo se změnou politickým poměrů v socialistickém Československu, avšak zejména po roce 1920 započaly diskuze odborné veřejnosti, které měly vyústit až v přijetí nového komplexního trestněprávního předpisu.

V návaznosti na tyto diskuze byly v roce 1926 sepsány přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech, které vydala Komise pro reformu československého trestního zákona. Z odůvodnění k přípravným osnovám z roku 1926 vyplývá, že bylo nezbytné adekvátně vymezit rozdíl mezi pouhým zlým nakládáním (ztýráním) a poškozením na těle. V souladu s koncepcí trestního zákoníku z roku 1852 byl za dělicí kritérium mezi zlým nakládáním a poškozením na těle považován vznik poranění, která na poškozeném zanechala viditelné a patrné konsekvence. Přípravné osnovy z roku 1926 však tuto koncepci nepřejaly, jelikož viditelné následky zlého nakládání mohou být v některých případech téměř nepatrné, a naopak i velice závažná poranění nemusí vykazovat žádné projevy. V souladu s přípravnými osnovami pak nebylo vůbec vhodné na zákonné úrovni vymezovat rozdíl mezi zlým nakládáním a poškozením na těle, jelikož se tyto pojmy do jisté míry prolínaly a měly by tak být vykládány ve vzájemné spojitosti.¹⁷

Trestné činy ublížení na zdraví byly upraveny v hlavě čtrnácté zvláštní části navrhovaného právního předpisu, přičemž se pracovalo s rozlišením pojmů těžkého poškození na těle a běžného poškození na těle. Nejprve byly explicitně uvedeny případy, které bylo nutné chápat jako těžké poškození na těle, konkrétně šlo o zmrzačení, trvalé značné zohyždění, trvalé významné oslabení zraku, sluchu, řeči, či plodnosti, déletrvající fyzická nebo psychická nemoc a dlouhodobá pracovní nezpůsobilost. Avšak za těžké poškození na těle byla dle přípravných osnov považována také jakákoliv stejně závažná újma na těle, či na fyzickém nebo psychickém zdraví. Tato všeobecná doložka tak měla nabídnout prostor pro částečnou úvahu soudů při rozhodování, zda ten, či onen trestný čin naplňuje znaky trestného činu těžkého poškození na těle. V obou případech poškození na těle měli být přísněji stíháni pachatelé, kteří svým činem způsobili riziko smrti, respektive těžkého poškození na těle. Pachatel trestného činu prostého poškození na těle však mohl být trestně stíhán pouze na návrh, jelikož samotné poškození

¹⁷ Odůvodnění přípravných osnov trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha 1926. s. 149.

mohlo mít význam pouze nepatrný, či se mohly naskytnout jiné okolnosti, které by odůvodňovaly upozadění veřejného zájmu.¹⁸

V přípravných osnovách bylo tedy pracováno pouze s biparticí ublížení na zdraví, kdy bylo rozlišováno mezi prostým poškozením na těle a těžkým poškozením na těle. Trest, který měl být ukládán za trestný čin prostého poškození na těle, pak byl koncipován tak, aby byl příléhavý nejen pro případy lehčí, ale i na případy těžší. Právě s ohledem na tuto skutečnost pak mohl být za trestný čin prostého poškození na těle uložen trest odnětí svobody, a to v podobě vězení, či přísnějšího žaláře. Trest v podobě vězení nebo žaláře měl být pachateli ukládán i v případě, kdy by se dopustil trestného činu těžkého poškození na těle, avšak trestní sazby byly stanoveny mnohem přísněji. Za situace, kdy by se pachatel dopustil trestného činu prostého nebo těžkého poškození na těle, a to z důvodu, aby usnadnil spáchání jiného trestného činu nebo zajistil prospěch z tohoto trestného činu, by byl automaticky potrestán žalářem.¹⁹

Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového z roku 1926 však nevyústily v přijetí očekávaného trestněprávního předpisu. Naopak přípravné osnovy z roku 1926 byly podrobeny poměrně výrazné kritice ze strany odborné veřejnosti, načež Komise pro reformu československého trestního zákona rozhodla o přepracování osnov. Avšak k vypracování nových osnov k trestnímu zákonu došlo až v roce 1936.

Osnovy trestního zákona z roku 1936 v problematice úmyslných ublížení na zdraví navázaly a do jisté míry rozvinuly osnovy předchozí, ovšem v novém trestním zákoně měly být trestné činy ublížení na zdraví upraveny až v rámci hlavy devatenácté zvláštní části trestního zákona. Za poškození těla byla považována především nejrůznější zranění, anatomické změny těla, porušení tělesných nebo duševních funkcí, ale na druhé straně pod pojem poškození těla nebylo možné subsumovat pouhou bolest, či nevolnost. Tímto způsobem byl tak objektivním způsobem nepřímo vymezen rozdíl mezi poškozením na těle a pouhým zlým nakládáním s jinou osobou. Co se týče subjektivní stránky u trestných činů poškození těla a těžkého poškození těla bylo vyžadováno zavinění ve formě přímého úmyslu, avšak postačoval i úmysl nepřímý, pokud by ovšem předepsaná forma zavinění absentovala, ale přesto by došlo

¹⁸ Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha. 1926. s. 70-71.

¹⁹ Tamtéž.

k poškození těla nebo zdraví, bylo by na místě pachatele stíhat za trestný čin ohrožení života, těla nebo zdraví.²⁰

V závislosti na způsobeném následku pak osnovy rozlišovaly poškození těla, těžké poškození těla a smrtelné poškození. Pro jednotlivé stupně poškození pak platilo, že pachatelův úmysl musel směřovat k poškození těla, jestliže pachatel svým jednáním cílil přímo na způsobení těžkého poškození těla, bylo pak nezbytné jeho jednání posoudit jako trestný čin těžkého poškození na těle. Těžké poškození těla bylo dle osnov mimo jiné charakterizováno též poškozením těla nebo zdraví, které trvalo minimálně dvacet dní, či nezpůsobilostí nebo oslabením způsobilosti k práci rovněž po dobu alespoň dvaceti dní. V době, kdy byl návrh osnov trestního zákona zpracován, byla jako jeden z kvalifikačních znaků pro těžké poškození těla zakotvena pouze nezpůsobilost k povolání. Osnovy však pracovaly i s pojmem nezpůsobilosti k práci tak, aby byly případně postihnuty též případy, kdy by poškozená osoba neměla žádné stálé zaměstnání.²¹

V navrhovaném § 295 trestního zákona pak měly být při rozhodování o výši trestu zohledněny okolnosti, za kterých ke spáchání konkrétního trestného činu došlo. Jednalo se zejména o omluvitelné prudké vzrušení mysli, kterým byl pachatel při spáchání trestného činu ovlivněn, a také o nenadálé vzrušení mysli, jenž bylo způsobeno v důsledku předchozího závažného bezpráví, jehož se na pachateli nebo osobě pachateli blízké dopustil poškozený. Za předpokladu existence jedné z výše uvedených privilegovaných okolností tak snižovala osnova stanovenou výši trestní sazby, která za trestný čin poškození těla, respektive těžkého poškození těla, v daném případě hrozila.²²

V trestním zákoně č. 86/1950 Sb. byly trestné činy proti zdraví upraveny v hlavě šesté zvláštní části, avšak ochrana zdraví nebyla touto hlavou zcela vyčerpána a zdraví bylo rovněž chráněno prostřednictvím jiných trestných činů, byť jejich primární objekt byl jiný. Zcela v souladu s předchozími právními předpisy se rozlišovalo ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví. Těžká újma na zdraví již byla vymezena v rámci výkladových ustanovení trestního zákona,

²⁰ Odůvodnění návrhu osnov trestního zákona z roku 1936.

²¹ Tamtéž.

²² Odůvodnění návrhu osnov trestního zákona z roku 1936.

jednalo se o taxativní výčet případů, přičemž za těžkou újmu na zdraví byly na rozdíl od současné právní úpravy považovány také pohlavní choroby (např. syfilis, kapavka).²³

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. nepracoval s trestným činem těžkého ublížení na zdraví, způsobení těžké újmy na zdraví bylo upraveno v § 220 zákona č. 86/1950 Sb. a spadalo pod trestný čin ublížení na zdraví. Poměrně zajímavý byl pak výčet okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby u trestného činu ublížení na zdraví. Za okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby byla mimo jiné považována i jiná zvláště přitěžující okolnost, definici tohoto pojmu pak bylo nutné hledat ve výkladových ustanoveních předmětného právního předpisu. Za zvláště přitěžující okolnost byla považována okolnost, která s trestným činem zpravidla spojená nebývala a jejíž povaha zvyšovala nebezpečnost činu nebo samotné osoby pachatele pro společnost. Tato okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby tak byla formulována poměrně vágně a byl zde ponechán poměrně velký prostor pro její dotvoření prostřednictvím judikatury soudů.²⁴

Pozitivem trestního zákona č. 86/1950 Sb. bylo bezesporu to, že se na jeho přijetí podílelo velice široké spektrum osob z řad nejen odborné veřejnosti, jelikož hlavním cílem bylo vytvoření právního předpisu srozumitelného i pro právně nevzdělané občany. Hlavní inspirací tohoto právního předpisu mělo být zejména sovětské trestní právo, ale i trestní právo platné v zemích tehdejšího východního bloku. Komise připravující osnovu trestního zákona č. 86/1950 Sb. však pracovaly i s překlady některých trestních zákoníků ze západních zemí a v potaz braly také dlouhodobé tradice zakotvené na našem území. Jednotlivé komise pak velice často přezkoumávaly vhodnost použití jednotlivých institutů sovětského trestního práva v poměrech tehdejšího Československa, až neočekávaně pak bylo odmítnuto poměrně velké množství prvků sovětského trestního práva a zvoleno řešení, které respektovalo tradiční vývoj trestního práva na našem území. Ani široké a konstruktivní debaty však nezabránilly tomu, aby se tento právní předpis stal významným nástrojem politické represe po Únorovém převratu v roce 1948. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. vydržel v platnosti přes jedenáct let až do přijetí trestního zákoníku v roce 1961, který jej nahradil.²⁵

²³ TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 149-157. ISBN 978-80-7418-248-8.

²⁴ Srov. § 75, § 219, § 220 zákona č. 86/1950 Sb.

²⁵ BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří a kol. *Právníková dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. s. 453-456. ISBN 978-80-87284-52-0.

Trestní zákoník z roku 1961 zůstal na našem území v platnosti až do konce roku 2009, ovšem během své platnosti byl pozměněn četnými novelizacemi, nejvýraznější změny pak byly přijaty zejména po roce 1989, což bylo logické v souvislosti se změnou politických poměrů na našem území.²⁶ Úprava úmyslných ublížení na zdraví zůstala zachována bez zásadnějších změn, avšak na rozdíl od právní úpravy v trestním zákoně č. 86/1950 Sb. byla v rámci okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby vypuštěna jiná zvláště přitěžující okolnost, což bylo poměrně pochopitelné, zejména vzhledem k velice neurčité definici této okolnosti, která nabízela velký prostor pro zneužití.

V souvislosti s přijetím současného trestního zákoníku došlo v oblasti úmyslných ublížení na zdraví především ke změnám systematickým, kdy veškeré trestné činy proti životu a zdraví byly přesunuty z hlavy sedmé zvláštní části, do hlavy první zvláštní části trestního zákoníku, což vycházelo z předpokladu nezbytnosti ochrany života, potažmo zdraví jako nejdůležitějších společenských zájmů. U trestných činů ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví došlo dále k podstatnému rozšíření výčtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Historicky první novelou současného trestního zákoníku pak došlo k vytvoření zcela nové skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, kterou lze nalézt v § 146a TZ.²⁷

Jedná se skutkovou podstatu postihující případy, kdy k ublížení na zdraví došlo pod vlivem určitých, zákonem vymezených okolností, které částečně snižují závažnost jednání pachatele a rovněž jsou důvodem pro uložení méně přísného trestu pro pachatele. Zavedení nové skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky velice úzce souvisí s průlomovou změnou v oblasti úmyslných usmrcení, kde se na rozdíl od předchozích právních úprav vyskytuje trestný čin zabití, jehož se pachatel dopustí tím, že úmyslně usmrtí jinou osobu právě pod vlivem určitých privilegujících okolností. Skutková podstata trestného činu zabití je tak ke skutkové podstatě trestného činu vraždy skutkovou podstatou privilegovanou a ve stejném poměru jsou rovněž skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky a skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví, respektive těžkého ublížení na zdraví.²⁸

²⁶ TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. s. 162. ISBN 978-80-7418-248-8.

²⁷ Srov. zákon č. 40/2009 Sb. a zákon č. 306/2009 Sb.

²⁸ Tamtéž.

2. Obecné představení trestných činů ublížení na zdraví

Trestné činy ublížení na zdraví nalezneme v první hlavě druhého dílu současného trestního zákoníku, který se nazývá trestné činy proti zdraví. Trestné činy ublížení na zdraví velice úzce souvisí s trestnými činy proti životu, což je patrné typicky na objektu trestných činů proti životu a zdraví, když pojmy život a zdraví bývají velmi často vykládány ve vzájemné spojitosti. Nynější trestní zákoník přišel se zcela novou systematikou zvláštní části a trestné činy proti zdraví společně s trestnými činy proti životu byly zařazeny hned do první hlavy zvláštní části trestního zákoníku, na rozdíl od předchozího trestního zákoníku z roku 1961, kde byly trestné činy proti zdraví upraveny až v sedmé hlavě zvláštní části.²⁹

Systematické uspořádání zvláštní části trestního zákoníku z roku 1961 korespondovalo s tehdejšími politickým režimem. Obecně lze říci, že jednotlivé hlavy ve zvláštní části jakéhokoliv trestního zákoníku by měly být seřazeny podle závažnosti druhového objektu, který chrání. Trestní zákoník z roku 1961 tedy v souladu se socialistickou koncepcí považoval za nejvíce společensky nebezpečné trestné činy proti samotné společnosti, kdy zájmy společnosti byly nadřazeny zájmům jednotlivce a jeho subjektivním právům. Základní východisko představoval názor, že každý občan socialisticky zřízeného státu by měl stavět zájmy společnosti, potažmo celého státu, na nejvyšší místo svého žebříčku hodnot, což velice úzce souvisí se zásadou kolektivismu. Na základě výše uvedeného tak bylo nezbytné, aby v každém socialistickém trestním zákoníku byly v první hlavě uvedeny ty trestné činy, které směřují proti společnosti jako celku a až poté došlo na trestné činy týkající se jednotlivce, respektive jeho zájmů.³⁰

Tato koncepce však byla překonána teorií právního státu. Podle této teorie je nutné za základ každého demokratického právního státu považovat subjektivní lidská práva. V právním řádu moderního demokratického státu by měla mít subjektivní lidská práva výsostné postavení a měla by představovat pomyslný středobod, na který poté navazují veškerá společenská uspořádání, a který jde ruku v ruce také s rozvojem jednotlivých lidí. Základním zájmem společnosti by proto měla být ochrana subjektivních práv člověka, a nikoliv ochrana zájmů společnosti, tak jako v socialistickém státě. Trestní právo v demokratickém právním státě tak

²⁹ DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 1.7. 2023]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

³⁰ NOVOTNÝ, Oto, VOKOUN, Rudolf, Šámal, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. s. 19-21. ISBN 978-80-7357-509-0.

za svou prioritu považuje ochranu člověka, jeho osobnosti a také důstojnosti. Tuto teorii a její závěry již plně reflektuje současný trestní zákoník, a proto jsou trestné činy proti životu a zdraví upraveny již v hlavě první zvláštní části.³¹

2.1. Objekt

Objektem uvedených trestných činů je zdraví, ochrana zdraví představuje společně s ochranou života nejdůležitější společenské zájmy, které je třeba patřičně chránit prostřednictvím trestněprávních norem. S ohledem na mimořádnou významnost lidského zdraví, respektive jeho ochrany, je zcela nepřípustné, aby pachatel dopustivší se trestného činu ublížení na zdraví, nebyl za svůj čin trestně odpovědný z důvodu, že před činem bylo dáno svolení poškozeného k takovému činu. Aplikace svolení poškozeného jakožto jedné z okolností vylučující protiprávnost činu, je tak zcela logicky v případech, kdy by činem mělo dojít k ublížení na zdraví poškozeného, nepřípustná.³²

Ochrana je poskytována nejen zdraví fyzickému, ale i duševnímu zdraví jednotlivce. Fyzické zdraví lze definovat jako adekvátní funkci veškerých tělesných orgánů.³³ Ochrana požívá rovněž zdraví nemocné, či již jakýmkoliv způsobem poraněné osobě. Ublížení na zdraví v takovémto případě spočívá ve způsobení dalšího poranění, či ve zhoršení již propuknuté nemoci.³⁴

V této souvislosti lze zmínit poměrně letitý rozsudek Nejvyššího soudu, jeho závěry jsou však stále aktuální. Pokud dojde k situaci, kdy pachatel zaútočí na smrtelně poraněnou osobu a svým útokem jí přivodí další zranění, která však sama o sobě nejsou smrtelná, nebude v takovém případě odpovídat za následnou smrt poškozeného, avšak bude u něj založena trestní odpovědnost za způsobení újmy na zdraví. Na vznik a trvání trestní odpovědnosti nebude mít vliv ani fakt, že dříve způsobená zranění byla tak závažného charakteru, že další zranění způsobená pachatelem neměla z hlediska kauzality absolutně žádný vliv na způsobení smrti

³¹ NOVOTNÝ, Oto, VOKOUN, Rudolf, Šámal, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. s. 19-21. ISBN 978-80-7357-509-0.

³² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 2. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

³³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. s. 33. ISBN 978-80-7380-909-6

³⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 546. ISBN 978-80-7502-120-5.

poškozeného, tedy jeho smrt by nastala i tehdy, kdyby pachatelem nebyla způsobena žádná újma na zdraví.³⁵

Základy ochrany lidského zdraví lze hledat v prvním oddíle Listiny základních práv a svobod. V tomto oddíle nalezneme základní lidská práva, která jsou bez rozdílu zaručena všem fyzickým osobám. Tato práva náleží všem lidem od narození až do smrti a nejsou žádným způsobem vázána na státní občanství, zmíněná práva tedy budou náležet i cizincům pobývajícím na území České republiky, jelikož vyvěrají ze samé podstaty lidství.³⁶

S ohledem na skutečnost, že následkem trestných činů ublížení na zdraví může být i za určitých okolností smrt, je nezbytné v této souvislosti zmínit i právo na život. Právo na život je právem naprosto elementárním, ovšem nikoliv neomezeným. K porušení práva na život nedojde, pokud je dotčená osoba zbavena života určitým jednáním, které však podle zákona nenaplnuje znaky trestného činu, tedy jedná se o jednu z okolností vylučující protiprávnost.³⁷

S problematikou ochrany zdraví zcela jistě souvisí také právo na nedotknutelnost osoby. Toto právo je velice úzce spjato s dalšími právy vymezenými v oddílu prvním Listiny základních práv a svobod a do jisté míry se také s těmito právy prolíná. Je nezbytné poznamenat, že právo na nedotknutelnost osoby představuje obecný základ a další s ním související práva jsou vůči němu v poměru speciality. Nedotknutelnost osoby lze chápat jako pomyslný základní stavební kámen nejen ochrany fyzické, ale i psychické integrity osoby a z tohoto vyplývajícího práva na zachování a svobodný rozvoj fyzické i psychické identity osoby. Právo na nedotknutelnost osoby je možné omezit pouze v případech jasně vymezených zákonem.³⁸

Právo na nedotknutelnost osoby je zakotveno i v nejrůznějších mezinárodních lidskoprávních dokumentech. Z těchto dokumentů stojí za zmínku zejména Listina základních práv Evropské Unie, která vedle obecně vymezené ochrany fyzické a duševní integrity upravuje rovněž specifické postupy a zákazy, které je nezbytné dodržovat v oblasti lékařství a přírodních věd. Jedná se zejména o nutnost poskytnutí svobodného a informovaného souhlasu s lékařským

³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 28. 6. 1979, sp. zn. 7 Tz 28/79.

³⁶ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 516. ISBN 978-80-7502-468-8.

³⁷ Srov. článek 6 Listiny základních práv a svobod.

³⁸ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 523-524. ISBN 978-80-7502-468-8.

zákrokem dotčené osoby, ale i přísný zákaz jakýchkoliv praktik, jejichž cílem by mělo být zušlechtění a zdokonalení lidské rasy. V neposlední řadě je zde stanoven zákaz obchodování s lidským tělem, či jeho ostatky za účelem zisku finančního obnosu.³⁹

Na nedotknutelnost osoby navazuje druhý odstavec článku 7 Listiny základních práv a svobod, podle kterého by nikdo neměl být mučen a ani by neměl být vystaven krutému, nelidskému, nebo ponižujícímu zacházení, či trestu. Toto právo bylo do Listiny základních práv a svobod začleněno v reakci na velké množství mezinárodních lidskoprávních instrumentů, které v sobě uvedené právo zakotvují a s ohledem na jeho mimořádnou významnost jej není možné jakýmkoliv způsobem omezit. Mučení lze charakterizovat jako jednání, během kterého je osobě záměrně působena významná bolest, či tělesné nebo duševní útrapy, přičemž toto jednání je činěno buď za účelem vymožení přiznání, anebo za účelem zisku informací přímo od dané osoby, případně také za účelem potrestání osoby. Mučení nelze omluvit ani nejrůznějšími výjimečnými okolnostmi, které mohou nastat, typicky se bude jednat o válku, či vnitrostátní politické převraty. Mučení ovšem nemůže ospravedlnit ani příkaz nadřízeného, či orgánu veřejné moci.⁴⁰

Kruté, nelidské, či ponižující zacházení se od mučení odlišuje zejména mírou intenzity. Mučení představuje vyšší stupeň krutého, nelidského, či ponižujícího zacházení a rovněž se odlišuje ještě větší zavrženíhodností jednání.⁴¹ Posledním pojmem, který zde zaslouží vysvětlení je krutý, nelidský, či ponižující trest. Takovým trestem se rozumí jakýkoliv trest, u kterého uvalená sankce narušuje tělesnou integritu a důstojnost člověka. Typické příklady by bylo možné najít zejména ve středověku a raném novověku (např. natahování na skřipec).⁴²

Lidskému zdraví poskytují ochranu nejen skutkové podstaty trestných činů uvedených v hlavě první oddílu druhého zvláštní části trestního zákoníku, ale i skutkové podstaty trestných činů obsažených v jiných hlavách zvláštní části trestního zákoníku. V této souvislosti lze zmínit trestné činy, jejichž objekt sice primárně nesměřuje k ochraně lidského zdraví, ale ochranu

³⁹ Srov. článek 3 Listiny základních práv a svobod Evropské Unie.

⁴⁰ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 525-526. ISBN 978-80-7502-468-8.

⁴¹ Srov. rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. dubna 1978, Tyrer vs. Velká Británie.

⁴² PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. s. 527. ISBN 978-80-7502-468-8.

zdraví zprostředkovává až sekundárně. Příkladem může být zejména trestný čin loupeže, znásilnění, týraní osoby žijící ve společném obydlí, ale i trestný čin obecného ohrožení.⁴³

2.2. Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu je druhým obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu. Objektivní stránka trestného činu nastiňuje způsob, jakým byl vymezený trestný čin spáchán. V obecné rovině objektivní stránku trestného činu tvoří jednání, následek a také kauzální nexus mezi příčinným jednáním a z tohoto jednání vyplývajícím následkem. V situaci, kdy některý z výše uvedených obligatorních znaků absentuje, nemůže dojít k naplnění objektivní stránky daného trestného činu a ani skutkové podstaty trestného činu.⁴⁴

Podmínka příčinného vztahu pak znamená, že u konkrétní osoby může nastat trestní odpovědnost pouze tehdy, jestliže svým jednáním následek opravdu způsobila. Pachatelovo jednání má charakter příčiny i v případě, kdy kromě něj k následku přispělo i jednání dalšího pachatele, jelikož příčinná souvislost mezi pachatelovým jednáním a způsobeným následkem zůstává zachována, i když k jednání pachatele přistoupí další skutečnost, která se spolupodílí na vzniku následku, avšak pachatelovo jednání stále zůstává onou skutečností, bez které by zcela jistě ke způsobení následku nedošlo. Kauzální nexus je zde i tehdy, když vedle příčiny, která bezprostředně vedla ke způsobení následku, působila i příčina další. Pachatelovo jednání i přestože je pouze jednou z příčin, které se spolupodílely na způsobení následku, je příčinou následku i v situaci, pokud by ke vzniku následku nedošlo bez dalšího jednání třetí osoby, případně i dalšího jednání pachatele, jenž by ovšem zakládalo zcela jiný skutek.⁴⁵

Pro stanovení existence příčinného vztahu mezi jednáním a následkem existuje hned několik různých teorií, které však při izolovaném užití nepřinášejí očekávaný výsledek, a proto musí být v trestněprávní praxi používány ve vzájemném propojení. Základní východisko představuje teorie podmínky, jejíž užití je modifikováno především zásadou umělé izolace jevů, gradace příčinné souvislosti, přerušení příčinné souvislosti a v neposlední řadě pak principem požadavku na zavinění. Separátní použití teorie podmínky bylo poměrně výrazně kritizováno

⁴³ KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 4. ISBN 978-80-7400-047-8.

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 179. ISBN 978-80-7502-120-5.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 590/2015.

již v průběhu první poloviny dvacátého století a odborná veřejnost se výrazně vymezovala zejména proti velice širokému pojetí kauzality. Teorie podmínky se sice vyznačuje pojmovou jednoznačností a poměrně snadnou praktickou použitelností, avšak musí být korigována hned několika výše zmíněnými korektivy.⁴⁶

Za základní stavební kámen kausálního vztahu je tedy považována teorie podmínky, podle níž se příčinou rozumí jakýkoliv jev, bez něhož by ke vzniku následku vůbec nedošlo nebo by byl způsoben následek odlišného charakteru. Každou podmínku, bez které by následek nenastal, respektive nastal, ale jiným způsobem, je nezbytné zohlednit v trestněprávním smyslu jako příčinu. Není přitom relevantní, zda taková podmínka byla objektivně nutnou, či pouze zcela nahodilou příčinou následku. Kausální nexus mezi činem pachatele a způsobeným následkem však nelze limitovat jen na následky nutné. Typicky bude kausální vztah mezi jednáním a následkem dán i tehdy, pokud by se při léčení poškozeného vyskytly komplikace, které měly za důsledek prodloužení doby rekonvalescence o více než šest týdnů, což má zásadní význam z pohledu existence závažnějšího následku v podobě těžké újmy na zdraví.⁴⁷

Pojetí teorie podmínky se však ve svém ryzím pojetí jeví jako přílišně široké a potřebám současného trestního práva neadekvátní, proto je nezbytné teorii podmínky korigovat. První modifikaci představuje zásada umělé izolace jevů, která se zaměřuje na zkoumání těch částí objektivní reality, jenž mají význam z hlediska případné trestní odpovědnosti pachatele. V příčinném vztahu je tedy nezbytné vymezit především trestněprávní příčinu a trestněprávní následek.⁴⁸

Typickým příkladem pak může být situace, kdy pachatel způsobí svým fyzickým útokem poškozenému zlomeninu nosu, přičemž k napadení došlo bezprostředně po fotbalovém utkání, jehož se pachatel a poškozený coby fanoušci znesvářených fotbalových týmů účastnili. Existenci kausálního vztahu bude nutné stanovit mezi komisivním projevem vůle pachatele (fyzickým útokem) a následkem v podobě poruchy zdraví. Pro účely posouzení příčinné souvislosti tak například nebudou nikterak relevantní skutečnosti, že pachatel byl frustrovaný

⁴⁶ ANDRES, Bedřich, HOETZEL, Jiří, MILDSCHUH, Vilibald, SATURNÍK, Theodor. *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík a Kohout, 1933. s. 549-550. ISSN 1802-2383.

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 21. 1. 2024]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁴⁸ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 19. 1. 2024]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

z výsledku fotbalového utkání, že místo činu nebylo pod dohledem kamerového systému, či že potyčky mezi fanoušky zneprátených fotbalových klubů jsou před i po skončení zápasu poměrně běžné. Tyto skutečnosti mohou být významné z pohledu kriminalistiky nebo kriminologie, avšak k objektivní stránce skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví ve smyslu § 146 TZ nebudou mít žádný vztah.

Dalším korektivem je pak gradace příčinné souvislosti, podle níž jednotlivé podmínky a příčiny, které vyústily až ke vzniku následku, se na jeho způsobení nepodílely stejnou mírou, respektive nemají z pohledu trestního práva stejný význam. Jednání pachatele však musí být příčinou dostatečně významnou, přičemž nezřídka dochází k situacím, kdy míra podílu na způsobení následku klesne až na tak mizivou úroveň, že samotný příčinný vztah je téměř bezvýznamný, a proto nemůže být naplněna skutková podstata konkrétního trestného činu.⁴⁹ Za předpokladu spolupůsobení více příčin je zapotřebí samostatně vyhodnotit každou příčinu z hlediska její relevance pro vznik následku a stanovit důležitost konkrétní příčiny pro následek, který nastal.⁵⁰

Obvykle pro dokonání trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 TZ bude mít nepoměrně větší význam samotný fyzický útok pachatele než jednání osoby, která pachateli opatřila prostředek zvyšující účinnost útoku (nůž), avšak ani toto jednání zcela jistě není z hlediska trestního práva bezvýznamné. Míra podílu na způsobení následku má své opodstatnění zejména při posuzování jednání spolupachatelů, či účastníků na konkrétním trestném činu.

Dalším korektivem teorie podmínky je princip přerušení příčinné souvislosti, jedná se o případy, ve kterých ke vzniku následku přispělo více příčin, jenž ovšem na rozdíl od zásady gradace přistupují postupně jedna po druhé. V návaznosti na jednání pachatele může do kausálního vývoje buď svým činem vstoupit další osoba, jejíž počínání zapříčiní další zhoršení následku, anebo do kausálního vývoje může zasáhnout též náhoda. K přerušení příčinné souvislosti však může dojít pouze tehdy, pokud má nová okolnost charakter samostatné a výlučné příčiny, která sama o sobě vedla ke vzniku následku bez ohledu na předchozí pachatelovo jednání. Klasickým příkladem by byla situace, kdy pachatel způsobil poškozenému újmu na zdraví, která vyžaduje lékařské ošetření. Za předpokladu, že by poškozenému byla včas poskytnuta lékařská péče, zcela jistě by nedošlo k dalšímu zhoršení zdravotního stavu

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 3 Tdo 1080/2019.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1225/2016.

poškozeného. Pochybením zdravotníka však došlo ke zhoršení zdravotního stavu poškozeného, kdy se újma na zdraví rozvinula až v těžkou újmu na zdraví. V okamžiku jednání zdravotníka byla přerušena příčinná souvislost a kausální vztah již existoval pouze mezi činem pachatele a následkem ve formě újmy na zdraví, vedle tohoto kausálního vztahu však rovněž došlo ke vzniku příčinného vztahu mezi pochybením zdravotníka a následkem v podobě těžké újmy na zdraví.⁵¹

Přerušení příčinné souvislosti ovšem nenastane v situaci, kdy bude těžká újma na zdraví způsobena tím, že se řádně nepodaří provést lékařský zákrok, který byl nezbytnou reakcí na prvotní jednání pachatele a jehož účelem bylo odvrácení prosté újmy na zdraví, která vznikla právě na základě původního pachatelova jednání.⁵²

Příčinná souvislost by pak dle mého názoru zůstala zachována i za situace, kdy pachatel na ulici napadl poškozeného bodnou zbraní s úmyslem způsobit mu těžkou újmu na zdraví, avšak poškozený se dal na útěk a byl sražen automobilem. Poškozený v takovém případě sice jednal zkratovitě, ovšem toto jednání bylo pouhým důsledkem předchozí pachatelovy snahy o fyzické napadení poškozeného, bez níž by se poškozený neuchýlil k útěku přes rušnou silnici. Reakce poškozeného byla ovlivněna časovou tísň a rovněž extrémním psychickým a emočním vypětím z nepředvídatelné situace, kdy poškozený neměl ani možnost svou reakci adekvátním způsobem promyslet. Na základě výše uvedených skutečností se proto domnívám, že by v daném případě nebyla příčinná souvislost přerušena a pachatel by tak byl odpovědný za trestný čin těžkého ublížení na zdraví dle § 145 TZ.

Posledním korektivem teorie podmínky je pak zásada, podle které musí být vývoj příčinné souvislosti zahrnut zaviněním. Obecně lze říci, že zavinění musí pokrývat všechny znaky, jež jsou součástí objektivní stránky trestného činu, tedy i kausální vztah mezi jednáním pachatele a vzniklým následkem. Trestné činy ublížení na zdraví řadíme mezi úmyslné trestné činy, a proto musí pachatelovo zavinění předpokládat kausální vztah jako možný a pachatel s ním musí být minimálně srozuměn. Pro zjištění existence příčinné souvislosti mezi úmyslným jednáním pachatele a těžké újmy na zdraví, není nutné prokázat, že pachatel svým počínáním cílil právě k tomu poranění, které poškozenému způsobil. K učinění závěru o přítomnosti zavinění ve

⁵¹ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 21. 1. 2024]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁵² Usnesení Vrechního soudu v Praze ze dne 28. 5. 1993, sp. zn. 5 To 21/93.

vztahu k příčinné souvislosti postačuje, že pachatelovo úmyslné jednání bylo s ohledem na svůj charakter a intenzitu dostačující ke způsobení poranění v podobě těžké újmy na zdraví, která rovněž na straně poškozeného, avšak v jiné formě na základě jednání pachatele vznikla, přičemž s takovýmto možným kauzálním průběhem byl pachatel přinejmenším srozuměn.⁵³

Na tomto místě lze ještě zmínit teorii adekvátní příčinnosti, která vychází z myšlenek německé právní školy a měla poměrně výrazný vliv i na trestněprávní teorie na území tehdejšího Československa. Přestože byla teorie adekvátní příčinnosti vyvinuta primárně pro potřeby trestního práva, ve větší míře došlo k jejímu uplatnění v právu civilním, kde je do jisté míry brána v potaz i v současnosti. Hlavní smysl teorie adekvátní příčinnosti spočívá v posouzení intenzity vztahu mezi zjištěnou podmínkou a následkem, jelikož každou samostatnou podmínku není možné bez dalšího považovat za příčinu, de facto se tedy jedná o omezení přičitatelnosti následku pachateli. Obecně lze říci, že adekvátní příčinná souvislost je dána, pokud podmínka dle běžného průběhu věcí a životních zkušeností objektivním způsobem přispěla ke vzniku následku. V souladu s touto teorií je příčinou následku pouze takové jednání, které je pro něj typické, pokud by se jednalo o následek neočekávaný, příčinný vztah dán nebude. Teorie adekvátní příčinnosti tak vychází především z koncepce předvídatelnosti následku, respektive, zda bylo vůbec objektivně možné presumovat, že předmětný čin pachatele vyústí až ke vzniku trestněprávně relevantního následku.⁵⁴ Tato teorie, jak již bylo zmíněno výše, má své uplatnění především v oblasti civilního práva, avšak nalezneme ji i v některých nálezech Ústavního soudu, z tohoto hlediska se do budoucna jeví jako pravděpodobné její alespoň částečné užití i v oblasti práva trestního.

Trestné činy ublížení na zdraví řadíme mezi poruchové trestné činy, přičemž jejich objektivní stránka je představována poškozením lidského zdraví. V závislosti na míře poškození lidského zdraví pak současný trestní zákoník pracuje s ublížením na zdraví a těžkou újmou na zdraví. Trestné činy ublížení na zdraví je možné spáchat nejen konáním, ale i opomenutím určitého jednání, k jehož výkonu byla osoba povinna. Z této skutečnosti vyplývá, že trestné činy ublížení na zdraví patří do kategorie nepravých omisivních trestných činů, jedná se tedy o takové trestné činy, u kterých pachatel ponese trestní odpovědnost za následek.⁵⁵

⁵³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 19. 1. 2024]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁵⁴ PRUŠÁK, Josef in: *Sborník věd právních a státních*. Praha: Bursík a Kohout, 1904. s. 6-19. ISSN 1802-2383.

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 6. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

2.2.1. Ublížení na zdraví

Pojem ublížení na zdraví představuje méně významné porušení lidského zdraví. Definici tohoto pojmu nalezneme v § 122 odst. 1 TZ, který zní následovně: „*Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.*“

Ublížení na zdraví je v trestním zákoníku vymezeno poměrně široce a byť se jedná o výkladové ustanovení trestního zákoníku, je žádoucí, aby judikatura přesněji stanovila obsah tohoto ustanovení. To, zda v konkrétním případě došlo k ublížení na zdraví, či nikoliv, je vždy nutné dovodit na základě specifických okolností. Základní vodítko pak představuje míra odchylky aktuálního stavu poškozeného od stavu, který lze charakterizovat jako zdraví.⁵⁶

K naplnění výše uvedené zákonné definice je proto nezbytné, aby vždy došlo k naplnění všech tří základních podmínek, které z definice vyplývají. První podmínka stanovuje, že zde musí být celkový stav lidského organismu, který lze charakterizovat poruchou zdraví, tedy přítomností poranění nebo nemoci. Druhá podmínka definuje povahu poruchy zdraví, musí se jednat o takovou poruchu, která dotyčné osobě ztěžuje nikoliv po krátký a zcela přechodný časový úsek výkon určitých pro život obvyklých činností, nebo negativně ovlivňuje její běžný způsob života. Třetí podmínka se dotýká nezbytnosti lékařské péče, kdy k návratu lidského organismu do bezporuchového stavu před útokem pachatele je zpravidla nutné vyhledat lékařskou péči, byť samotná porucha nemá trvalé dopady na lidské zdraví.⁵⁷

Tyto tři základní podmínky je zcela nezbytné posuzovat ve vzájemném spojení a souvislostech, jelikož se jedná o posouzení charakteru a významnosti újmy na lidském zdraví nelze tyto zákonné podmínky vykládat jednotlivě.⁵⁸

V této souvislosti lze zmínit již poměrně starší, byť stále aktuální rozsudek Nejvyššího soudu, podle kterého je při určování, zda se v konkrétním případě jedná o ublížení na zdraví, nutné

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 02. 12. 1965, sp. zn. 9 Tz 30/65.

⁵⁷ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 6. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 6. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

vzít v potaz další skutečnosti (typicky způsob jakým došlo k poruše zdraví, jaké orgány byly útokem pachatele zasaženy, či dobu nezbytnou k rekonvalescenci).⁵⁹

Poruchu zdraví lze charakterizovat tak, že na straně poškozeného nastane změna jeho celkového zdravotního stavu, jedná se tedy o změnu nejen tělesných, ale i duševních funkcí lidského organismu. Porucha zdraví může mít podobu nejrůznějších poranění, či onemocnění, jejichž následky rovněž mohou být velice různorodé, nejčastěji půjde o delší dobu trvající bolesti, sníženou schopnost mobility poškozeného, či poruchy nervového systému, ale i poruchy smyslového ústrojí (dočasné snížení kvality zraku nebo sluchu).⁶⁰

Porucha zdraví představuje stav z lékařského pohledu nanejvýš rozmanitý, přičemž závažnost poruchy je rovněž poměrně různorodá, zejména pak s ohledem na příčinu poruchy zdraví, a také případnou možnost nápravy způsobené poruchy. Následky poruchy zdraví jsou rovněž rozličné, přičemž následně může dojít buď k návratu organismu do stavu před útokem pachatele, anebo porucha přetrvá v různém stupni závažnosti. V žádném případě však není možné každou poruchu zdraví považovat za ublížení na zdraví ve smyslu ustanovení § 122 odst. 1 trestního zákoníku. Pod ublížení na zdraví zcela jistě nelze subsumovat bolesti, či nevolnost, které ovšem trvají pouze po přechodnou dobu, nebo typicky méně rozměrné modřiny, či otoky.⁶¹

Charakter způsobeného poranění nebo nemoci je nezbytné posuzovat nejen v závislosti na délce léčení, respektive pracovní neschopnosti, ale musí být brány v potaz i další skutečnosti, zejména pak příznaky, kterými se porucha zdraví projevuje, z relevantních okolností lze dále zmínit intenzitu poranění a dobu, po kterou bylo u poškozeného možné pozorovat projevy určitého zranění, nebo nemoci.⁶²

S ohledem na velice vysokou odbornost a obtížnost, která je potřebná k posuzování újmy na zdraví, vychází soudy při dokazování zejména z lékařských zpráv a znaleckých posudků z oboru zdravotnictví. Lékařské zprávy představují nejvýznamnější důkazní prostředek, jelikož poskytují obvykle přesný a dostatečný popis způsobených poranění. V případech, kdy lékařská

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 2. 12. 1965, sp. zn. 9 Tz 30/65.

⁶⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 6.7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 4 Tdo 376/2010.

⁶² Tamtéž.

zpráva s ohledem na specifika a složitost daného poranění nepředstavuje sama o sobě dostatečný podklad na základě, kterého by soud mohl učinit kvalifikované a spravedlivé rozhodnutí, je žádoucí doplnění lékařské zprávy jedním, či více znaleckými posudky.⁶³

Ublížení na zdraví má téměř vždy negativní dopad na pracovní schopnost poškozeného. Pracovní neschopnost však nemusí zcela nezbytně odrážet povahu a intenzitu způsobené újmy na zdraví, z tohoto důvodu není možné délku pracovní neschopnosti, ani v kombinaci s délkou léčení poškozeného, považovat za jediná kritéria pro stanovení, zda v konkrétním případě došlo k naplnění zákonného pojmu ublížení na zdraví. Další zásadní kritérium, které musí být bráno v úvahu, je zejména posouzení celkového obvyklého života poškozeného, důraz by pak měl být kladen zejména na život rodinný, společenský, kulturní, či sportovní.⁶⁴

Ustanovení § 122 odst. 1 trestního zákoníku nestanovuje minimální časový úsek, po který musí porucha zdraví trvat, tato otázka tak byla ponechána k dořešení judikatuře soudů. V souladu s ustálenou soudní praxí musí doba znesnadnění běžného způsobu života, respektive pracovní neschopnosti, trvat nejméně sedm dní. Porucha zdraví tedy musí dosahovat takové intenzity, aby poškozeného omezovala v jeho běžném způsobu života nebo aktivitách alespoň sedm dní. Pokud by porucha zdraví nedosahovala předpokládané intenzity, v úvahu přichází možnost případně posoudit jednání pachatele jako přestupek.⁶⁵

Judikaturou dovozená hranice trvání znesnadnění obvyklého způsobu života poškozeného v podobě sedmi dní však může být za určitých okolností prolomena, takovou okolností může být zejména závažnost způsobené újmy na zdraví.⁶⁶ Dobu, po kterou byl obvyklý způsob života poškozeného znesnadněn, nelze zaměňovat s celkovou dobou léčení, která bývá zpravidla mnohem delší. Jako typický příklad znesnadnění obvyklého způsobu života by se dala uvést nemožnost otáčení hlavy, jejího předklonu, či záklonu v důsledku poranění krční páteře, které pachatel poškozenému způsobil několika ranami pěstí do oblasti hlavy a obličeje, z čehož vyplývá nemožnost poškozeného řídit automobil.⁶⁷

⁶³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k zhodnocení rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví ze dne 31. 10. 1985 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod publikačním číslem 16/1986.

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 4 Tdo 376/2010.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2018, sp. zn. 7 Tdo 12/2018.

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2022, sp. zn. 6 Tdo 104/2022.

Dobu pracovní neschopnosti vždy určuje ošetřující lékař poškozeného, samotná doba pracovní neschopnosti však není jediným rozhodujícím vodítkem pro posouzení povahy způsobeného poranění. Při stanovení doby pracovní neschopnosti musí ošetřující lékař vzít v úvahu i další okolnosti, zejména pak druh zaměstnání poškozeného, či jeho subjektivní pocity. Existence ublížení na zdraví nemůže být v žádném případě postavena pouze na subjektivních pocitech poškozeného, ale musí být vždy podpořena konkrétními objektivními skutečnostmi, které poruchu zdraví způsobily. Otázka, jestli je dána existence ublížení na zdraví, či nikoliv a nebude se tedy jednat o trestný čin, je otázkou právní, přičemž její zodpovězení patří do výsostné kompetence soudů.⁶⁸

V této souvislosti lze zmínit případ, kdy pachatel v restauračním zařízení zaútočil na poškozeného a ranou pěstí mu způsobil zlomeninu nosu. Z objektivního hlediska zlomenina nosu zcela určitě představuje důvod pracovní neschopnosti a bezesporu také naplňuje zákonnou definici ublížení na zdraví. V tomto případě však poškozený i přes určité riziko zhoršení svého zdravotního stavu vykonával práci, nicméně fakt, že poškozený i ve stavu, který zcela jistě vyžaduje pracovní neschopnost, vykonával své povolání, nemůže vést k závěru, že se v daném případě nejedná o ublížení na zdraví.⁶⁹

Poslední podmínkou nezbytnou k naplnění zákonné definice ublížení na zdraví je fakt, že si způsobené poranění vyžádalo lékařské ošetření. Posuzování této podmínky je nutné provést z objektivního hlediska, tedy zda by v konkrétním případě byla lékařská péče skutečně potřeba bez ohledu na to, jestli se poškozený rozhodl lékařskou péči vyhledat, či nikoliv.⁷⁰ Pokud bude mít způsobené poranění charakter ublížení na zdraví je naprosto lhostejné, zda si poškozený poranění ošetřil sám, či ho ponechal bez jakéhokoliv ošetření tak, aby se zhojilo samo přirozenou cestou. Záležet bude vždy na tom, jestli poranění z objektivního hlediska lékařskou péči potřebovalo, přičemž se může jednat o různé formy lékařské péče, ať už například o desinfekci a následné obvázání řezného poranění ruky, či určení diagnózy a následného léčebného režimu.⁷¹

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 4 Tdo 376/2010.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2018, sp. zn. 7 Tdo 12/2018.

⁷⁰ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 89. ISBN 978-80-7502-069-7.

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 6. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

2.2.2. Těžká újma na zdraví

Těžkou újmu na zdraví se rozumí závažnější následek na lidském zdraví, než představuje prosté ublížení na zdraví. Definice těžké újmy na zdraví je obsažena v § 122 odst. 2 TZ, který zní takto: „*Těžkou újmu na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmu na zdraví*

- a) zmrzačení,*
- b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti,*
- c) ochromení údu,*
- d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí,*
- e) poškození důležitého orgánu,*
- f) zohyzdění,*
- g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu,*
- h) mučivé útrapy, nebo*
- i) delší dobu trvající porucha zdraví.“*

Těžká újma na zdraví je tak v trestním zákoníku vymezena dvěma podmínkami, které musí být vždy naplněny zároveň. První podmínku představuje existence vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění. Dále je nezbytné, aby tuto poruchu zdraví, či onemocnění bylo možné podřadit pod některý z taxativně vymezených případů v § 122 odst. 2 TZ.⁷² Těžká újma na zdraví bývá znakem jak základních skutkových podstat trestných činů (těžké ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti), ale i skutkových podstat kvalifikovaných, jakožto zvláště přitěžující okolnost (loupež, rvačka).

Definice pojmu těžké újmy na zdraví je tak opět poměrně široká a do jisté míry i pouze obecná a nabízí velký prostor judikatuře k jejímu doplnění. U jednotlivých, zákonem taxativně vypočtených, případů těžké újmy na zdraví dochází velice často k jejich vzájemnému překryvu, a proto je vždy nezbytné posuzovat, zdali konkrétní porucha zdraví může naplňovat znaky jednoho nebo více případů těžké újmy na zdraví. V této souvislosti lze zmínit jako příklad situaci, při které dojde v důsledku útoku pachatele ke ztrátě čichu u poškozeného, ztráta čichu pak může také značit závažné poškození centrálního nervového systému, což rovněž

⁷² FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan, SEDLÁČKOVÁ, Jolana, ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1.vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2015. s. 10. ISBN 978-80-7418-225-9.

představuje poškození důležitého orgánu, došlo by tedy k naplnění § 122 odst. 2 písm. d) a e) TZ.⁷³

Při posuzování existence těžké újmy na zdraví se berou v potaz totožná kritéria, která se používají i při zkoumání naplnění zákonných předpokladů ublížení na zdraví. Pod pojmem těžká újma na zdraví se však skrývá závažnější změna zdravotního stavu na straně poškozeného. Zásadním rozdílem mezi těžkou újmou na zdraví a ublížením na zdraví je tedy závažnost způsobené újmy. Těžká újma na zdraví je stejně jako ublížení na zdraví právním pojmem, jehož výklad na základě odborných vyjádření, či znaleckých posudků z oboru lékařství, náleží do výlučné kompetence soudů.⁷⁴

a) zmrzačení

Pod pojmem zmrzačení si lze představit existenci trvalého, chorobného stavu poškozeného, který se může v zásadě projevat dvěma abnormalitami. První abnormalita je představována podstatnou změnou celého lidského těla, či jeho části, přičemž se může jednat především o změnu ve tvaru (typicky zdeformování části páteře, které způsobuje vznik viditelného hrbu), nebo o změnu ve funkčnosti (například ztuhlost a omezená mobilita kolenního kloubu, která vyvstala jako důsledek odlišného postavení kloubu). Druhá abnormalita spočívá v úplné ztrátě některé končetiny, či její podstatné části. U horní končetiny bude k naplnění tohoto zákonného znaku postačovat již odnětí zápěstí, u dolní končetiny pak odnětí části končetiny v oblasti nad hlezenním kloubem.⁷⁵

Pod tento pojem lze rovněž subsumovat také těžkou formu nervového ochrnutí. Na druhé straně odnětí ušního boltce, ztrátu některého prstu, ale dokonce i odnětí celé části chodidla není možné podřadit pod pojem zmrzačení. Za zmrzačení nemůže být považováno ani vzniknuvší kulhání jako důsledek zkrácení nebo prohnutí po špatně zhojené zlomenině dolní končetiny a ani ztuhlost méně významných kloubů, pokud je s takovou ztuhlostí spjata jen málo významná porucha jejich funkce.⁷⁶

⁷³ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. s. 25. ISBN 978-80-7400-047-8.

⁷⁴ DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 9. 7. 2023]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷⁵ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 9. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁷⁶ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. s. 34. ISBN 978-80-7380-909-6

Poměrně specifická situace nastává v případě, kdy dojde důsledkem úrazu k odnětí části horní končetiny od zbytku těla, avšak pouze včasně provedeným lékařským zákrokem je opětovně připojena takto oddělená část k původní části horní končetiny. Přestože po takto obtížném lékařském zákroku zcela jistě nemůže dojít k plné obnově hybnosti poraněné končetiny, nebude se jednat o zmrzačení, jestliže je poškozený schopen operovanou rukou činit alespoň elementární úkony, ačkoliv schopnost úchopu nadále zůstane výrazným způsobem limitována. Pokud však dojde i k výraznějšímu omezení uchopovacích funkcí ruky, bude možné takové poranění kvalifikovat jako těžkou újmu na zdraví, která spočívá ve ztrátě či podstatném snížení pracovní způsobilosti.⁷⁷

b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti

Tento případ těžké újmy na zdraví lze charakterizovat buď přítomností trvalého chorobného stavu, či ztrátou některé z částí lidského těla, z čehož následně vychází úplná ztráta nebo alespoň podstatné snížení povšechné způsobilosti k práci. Pokud je osoba povšechně pracovní způsobilá, má schopnost k výkonu jakéhokoliv běžně přístupného zaměstnání, může si tedy podle své vlastní volby na trhu vybrat práci, která plně odpovídá jejím preferencím. Typický příklad představuje situace, kdy osoba v důsledku útoku pachatele přijde o obě horní, nebo dolní končetiny, či zcela oslepne. Takto zdravotně limitována osoba zcela jistě nebude schopna vykonávat široké spektrum běžných povolání, a i ve svém každodenním životě bude zcela závislá na pomoci jiné osoby, právě odkázanost při běžných životních úkonech na jinou osobu ukazuje na přítomnost povšechné pracovní nezpůsobilosti, naštěstí se však vyskytuje prozatím pouze ve vzácných případech.⁷⁸

V praxi se pak častěji budou vyskytovat situace, kdy dochází k podstatnému snížení pracovní způsobilosti. K naplnění tohoto zákonného případu těžké újmy na zdraví je nezbytné, aby způsobená porucha zdraví vedla zpravidla ke snížení pracovní způsobilosti o více než padesát procent. Jestliže však nebude mít snížení pracovní způsobilosti trvalou povahu a bude možné jej odstranit adekvátní léčbou, nepůjde o těžkou újmu na zdraví spočívající ve ztrátě či podstatném snížení pracovní způsobilosti, ovšem k odstranění chorobného stavu bude obvykle

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 1989, sp. zn. 1 Tz 45/89.

⁷⁸ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 77. ISBN 978-80-7502-069-7.

potřeba dlouhodobější lékařské péče, a proto by bylo možné subsumovat takový případ pod těžkou újmu na zdraví spočívající v delší dobu trvající poruše zdraví.⁷⁹

Od pojmu povšechné pracovní způsobilosti je nutné odlišovat pojem pracovní způsobilosti v přiměřeném zaměstnání nebo v dosavadním povolání. V určité vzniknuvší situaci může být narušena pracovní způsobilost ve specificky zaměřeném zaměstnání, avšak povšechná pracovní způsobilost zůstane zachována. Za typický příklad lze uvést flétnistu, který vystupuje ve sboru a způsobené poranění ruky mu nedovoluje ve sboru dále patřičně účinkovat, jelikož je zde kladen důraz na maximální motorickou přesnost, avšak drtivá většina běžných povolání mu nadále zůstává plně přístupna.⁸⁰

V trestním řízení pak bývá soudním znalcem z oboru lékařství znaleckým posudkem procentně stanovena ztráta povšechné pracovní způsobilosti, která se však nemusí vždy shodovat s procentem ztráty pracovní způsobilosti vypočtené pro účely odškodnění úrazu. V okamžiku, kdy dojde k plnému zhojení způsobeného poranění, pak již takovéto zhojené poranění přestává mít zcela vliv na povšechnou pracovní způsobilost.⁸¹

c) ochromení údu

Údem se v souladu s poznatky lékařského oboru rozumí celistvá horní nebo dolní končetina. Pod pojmem ochromení údu si lze představit trvalou nezpůsobilost, či významně sníženou pohybovou schopnost horní nebo dolní končetiny, případně též její podstatné části. Budou sem patřit i případy, kdy nedošlo k žádnému fyzickému poškození některé z končetin, avšak končetina zůstane po útoku pachatele zcela ochrnuta, což absolutně vylučuje její řádnou funkčnost. Typickým příkladem může být ochrnutí obou dolních končetin vzniklé v důsledku bodných poranění zasazených do oblasti míchy.⁸²

Naopak za ochromení údu zcela jistě není možné považovat případy, při kterých dojde v důsledku útoku pachatele k naprostému znehybnění hned několika prstů, avšak ruka zůstane dále v běžném životě prakticky upotřebitelná. Za ochromení údu nelze rovněž považovat

⁷⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k trestným činům ublížení na zdraví ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65.

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 9. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. s 624. ISBN 978-80-7598-764-8.

⁸¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k trestným činům ublížení na zdraví ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65.

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 19.7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

případ, kdy je jako následek ochrnutí zcela omezena hybnost zápěstí, avšak mobilita ramenního i loketního kloubu zůstala plně zachována.⁸³

d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí

Funkcí smyslových ústrojí je sluch, zrak, čich, chuť a hmat. Nezbytným předpokladem pro naplnění ztráty nebo podstatného oslabení funkce smyslového ústrojí může být buď absolutní ztráta smyslu (např. úplná ztráta zraku, či sluchu), anebo významné oslabení určitého smyslu, tedy pokles funkce smyslu o více než padesát procent. Pokud by v určitém případě došlo k poranění pouze jednoho z párových orgánů (uši, oči), nejedná se o podstatnou ztrátu funkce smyslového ústrojí, jelikož takto handicapovaná osoba může stále vykonávat běžné úkony, a i přes zvýšené úsilí poměrně široké spektrum povolání. Jestliže by došlo ke ztrátě jednoho oka, není možné v takovém případě hovořit o poklesu funkce smyslu o více než padesát procent, a to zejména z důvodu překryvu zorných polí obou očí. Při ztrátě oka tedy dochází mimo jiné též k úplné ztrátě prostorového vnímání a celkové prostorové orientace, ačkoliv tyto skutečnosti představují velmi výrazné omezení, nedosahuje intenzita tohoto omezení úrovně nezbytné pro naplnění pojmu podstatného oslabení funkce smyslového ústrojí. Za určitých okolností by však bylo možné ztrátu oka posuzovat jako těžké ublížení na zdraví spočívající ve formě poškození důležitého orgánu.⁸⁴

Při posuzování, zda se v konkrétním případě jedná o ztrátu, či podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí je vždy nutné vzít v úvahu výchozí stav smyslového ústrojí. V této souvislosti lze zmínit situaci, kdy poškozený má pouze jedno funkční oko a v důsledku útoku pachatele by přišel o oko druhé, přestože došlo k poranění pouze jednoho oka, byla by taková situace považována za úplnou ztrátu funkce smyslového ústrojí. Podobným způsobem bude posuzována i situace, kdy poškozený bez problémů vidí na jedno oko, ovšem na druhé velmi špatně. Pokud by tak došlo k poranění plně funkčního oka, zcela jistě by nově nastalý stav naplňoval znaky podstatného oslabení funkce smyslového ústrojí, jelikož nyní by poškozený byl schopen svět okolo sebe vnímat pouze prostřednictvím druhého oka, jehož funkce sama o sobě není dostatečná. V obou výše uvedených případech však musí být kladen důraz na jednoznačné prokázání skutečnosti, že se zavinění pachatele vztahuje také ke způsobení vážné

⁸³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. s. 34. ISBN 978-80-7380-909-6.

⁸⁴ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 78-79. ISBN 978-80-7502-069-7.

újmou na zdraví v podobě ztráty, či podstatného oslabení funkce smyslové ústrojí. Jestliže by v konkrétním případě nebylo zavinění jednoznačně prokázáno (pachatel nevěděl, že útočí proti poškozenému, který je na jedno oko slepý), pak by nemohlo dojít k naplnění tohoto zákonného případu těžké újmou na zdraví, ale mohl by být naplněn případ těžké újmou na zdraví spočívající v poškození důležitého orgánu.⁸⁵

Pod těžkou újmou na zdraví spočívající ve ztrátě nebo podstatném snížení funkce smyslového ústrojí spadá rovněž poranění uší, jehož důsledkem je absolutní hluchota na obě uši. Vedle hluchoty sem lze zařadit také velmi závažná poranění vnitřního ucha, z čehož následně vyplývají nejrůznější těžké poruchy rovnováhy.⁸⁶ V případě, kdy poškozený ohluchne na jedno ucho, avšak funkce druhého ucha zůstane plně zachovaná, nebude nikdy možné takto nastalý stav považovat za podstatné snížení funkce sluchu.⁸⁷

Ztráta čichu, chuti, či hmatu zpravidla nemohou představovat těžkou újmou na zdraví, avšak mohou být průvodním příznakem závažných poruch centrální nervové soustavy, tedy bylo by opět možné usuzovat, že se jedná o těžkou újmou na zdraví ve formě poškození důležitého orgánu.⁸⁸

e) poškození důležitého orgánu

Za poškození důležitého orgánu se považují poranění tělesných orgánů, při kterých dochází k bezprostřednímu ohrožení života, či hrozí nebezpečí vzniku jiného závažného dlouhodobého nebo trvalého následku. Pod těžkou újmou na zdraví ve formě poškození důležitého orgánu tedy zpravidla spadá otřes mozku, pokud stav bezvědomí trval po delší časový úsek, dále lze zmínit zejména krevní výrony na mozku, či nejrůznější poranění míchy.⁸⁹

Vymezení přesné hranice mezi orgány důležitými a nedůležitými je velice obtížné a v podstatě nemožné, jelikož je vždy nutné postupovat v každém případě individuálně, zejména s ohledem na konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu. V této souvislosti lze zmínit případ, při

⁸⁵ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 79. ISBN 978-80-7502-069-7.

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 9. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. s. 624. ISBN 978-80-7598-764-8.

⁸⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k trestným činům ublížení na zdraví ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65.

⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 9. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. s. 624. ISBN 978-80-7598-764-8.

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1577/2017.

kterém si útočník obstaral nůž s velkou čepelí a bodl poškozeného do stehna, přímo do oblasti, kterou prochází velká céva. Pouze díky včasnému lékařskému ošetření tak nedošlo k vykrvácení a následné smrti poškozeného. Poranění velkých cév, při kterých hrozí vykrvácení, tedy představuje těžkou újmu na zdraví v podobě poškození důležitého orgánu.⁹⁰

Pod poškození důležitého orgánu dále řadíme poranění srdce, krku, dýchacího ústrojí, ledvin, jater, sleziny, ale i slinivky břišní. Nebude se však jednat o taková poškození orgánů, která jsou ze své povahy pouze nepatrného charakteru. Zde se nabízí zmínit případ, kdy pachatel bodl poškozenou nejprve do oblasti paže a následně do levé části hrudníku, přičemž částečně zasáhl slezinu poškozené. Bodná rána si však nevyžadovala žádný operační zákrok, byla pouze zašita a následně k zamezení dalších komplikací došlo k nasazení antibiotik. Takto popsané poranění tak nepředstavuje zranění natolik závažné, aby naplňovalo kritérium vážné poruchy zdraví. Život poškozené nebyl žádným způsobem bezprostředně ohrožen, k ohrožení života mohlo dojít pouze v teoretické rovině, pokud by bodnutí nožem směřovalo zcela jiným směrem, případně bylo vedeno větší intenzitou. Ačkoliv nůž bezesporu zasáhl slezinu poškozené, jednalo se o zásah toliko nepatrný, a proto není možné uvažovat o vzniku těžké újmy na zdraví ve formě poškození důležitého orgánu.⁹¹

Na tomto místě lze uvést poměrně letitý případ, kdy si pachatel obstaral lopatu a po dobu jedné hodiny zcela bezprecedentním způsobem tloukl poškozenou do rozličných oblastí těla, čímž způsobil poškozené rozsáhlé zhmožděny svalové tkáně, což vyústilo v následné masivní krvácení mezi svalové snopce a vedlo až k smrti poškozené. Je tedy nepochybné, že se v daném případě jednalo o způsobení těžké újmy na zdraví spočívající v poškození důležitého orgánu.⁹²

Pod pojem poškození důležitého orgánu dále patří také těžká poranění reprodukčních orgánů muže i ženy, která způsobují sterilitu, dále pak poranění kloubů nebo nervů, ovšem pouze za předpokladu, že poranění bude mít dlouhodobý, či trvalý charakter.⁹³

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 7 Tdo 467/2018.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1577/2017.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 9. 1970, sp. zn. 1 To 25/70.

⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 23. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

f) zohyždění

Zohyždění představuje jakoukoliv viditelnou, trvalou hyzdící změnu těla poškozeného, která jeho tělo deformuje takovým způsobem, který mu je na újmu a v ostatních budí pocity odporu a ošklivosti. Není podstatné, jestli je změnu těla možné odstranit plastickou operací nebo ji jiným způsobem zakrýt. Typicky půjde o nejrůznější kosmetické vady a nedostatky, které se nacházejí na místech těla, které nelze efektivním způsobem zcela zakrýt (rozsáhlé jizvy v oblasti krku, či deformace nosu). V důsledku zohyždění poškozeného dochází velice často k podstatnému snížení jeho společenského uplatnění, vady však musí být natolik výrazné, aby jejich závažnost alespoň přibližně odpovídala ostatním, zákonem vymezeným případům těžké újmy na zdraví.⁹⁴

Zohyždění se odlišuje od zmrzačení zejména tím, že představuje vadu spíše kosmetického a společenského charakteru, často se nejedná o vady, které by mohly být překážkou vlastního výkonu práce. Zohyžděním se rovněž rozumí ztráta několika předních zubů v horní části čelisti a poškození dalších méně viditelných zubů. Na tuto skutečnost nemá žádný vliv případné budoucí nahrazení chybějících a poškozených zubů implantáty. Implantáty se považují pouze za náhradu původních zdravých zubů poškozeného a jejich pořízení je závislé především na finančních, ale také na zdravotních možnostech poškozeného. Je na místě vzít v úvahu i současnou vyspělost lékařské péče, pomocí které lze odstranit téměř všechny defekty představující zohyždění, vždy však půjde pouze o napravení faktického stavu zohyždění, které je závislé na vůli a celkových možnostech poškozeného.⁹⁵

V této souvislosti lze uvést případ, kdy se poškozený a pachatel dostali do vzájemné rozepře, která vyústila až ve fyzický střet obou osob. V rámci fyzické konfrontace pak pachatel ukousl poškozenému přibližně třetinu ucha, což u poškozeného zanechalo trvalou kosmetickou deformaci ucha. Absence jedné třetiny ucha tak tedy rovněž naplňuje znaky zohyždění.⁹⁶

Dalším příkladem zohyždění mohou být rozsáhlé popáleniny, které byly způsobeny poškozené na základě vysoce agresivního jednání jejího tehdejšího manžela, který jí neváhal v brzkých ranních hodinách ve spánku polít benzínem a zapálit ji. Poškozená utrpěla rozsáhlé popáleniny

⁹⁴ KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 27. ISBN 978-80-7400-047-8.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. 4 Tdo 163/2011.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 16. 1. 1976, sp. zn. 5 Tz 164/75.

třetího stupně přibližně na třetině svého těla, přičemž nejvíce zasaženy byly horní a dolní končetiny a oblast krku, vedle toho utrpěla také popáleniny druhého stupně na obličeji a uších. Poškozené tak v důsledku pachatelova jednání vznikly mimo jiné trvalé estetické vady, které mohou vyvolávat negativní reakce ze strany společnosti.⁹⁷

V neposlední řadě si pozornost zaslouží případ, který se stal v soukromé chirurgické ambulanci, kam byla přivezena poškozená s poraněním prsu. Ošetřující lékař zde nepostupoval v souladu s ověřenými lékařskými postupy a poškozené v důsledku jeho neadekvátního postupu vznikla asymetrie a deformace levého prsu. Takto způsobené poranění prsu mělo velmi výrazný a nápadný charakter, a proto bylo způsobilé ovlivnit běžné společenské, či volnočasové činnosti (pobyt na veřejných koupalištích). Na tento fakt nemá žádný vliv ani to, že deformace prsu nemusí být na první pohled očividná. Takovéto defekty prsu je však nezbytné posuzovat individuálně, v potaz musí být pak brán zejména pocit samotné ženy, která se s vadou potýká. Žena by měla sdělit do jaké míry je limitována v běžných činnostech, ale i ve svém intimním životě. Závěr o tom, že způsobená deformace prsu naplňuje znaky zohydění, nemůže žádným způsobem ovlivnit to, že lze disproporci relativně lehce zakrýt, či podstoupit estetický zákrok, který by disproporci odstranil. Ženě způsobené poranění tedy nemůže ztratit charakter zohydění pouze z toho důvodu, že se projevuje jen při některých, avšak ne každodenních aktivitách. Klíčové je to, že je poškozená touto disproporcí limitována i při výkonu běžných činností, byť zohydění nemusí být na první pohled viditelné.⁹⁸

g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu

V souladu s poznatky lékařské vědy je vyvolání potratu možné pouze do 28. týdne těhotenství ženy. Po uplynutí této doby se již vypuzení plodu a placenty z těla těhotné ženy musí nazývat porodem, byť není vyloučeno, že se může jednat o porod předčasný. Důsledkem novely tehdejšího trestního zákoníku z roku 1991, která směřovala k odstranění aplikačních pochybností, došlo k rozšíření tohoto zákonem vymezeného případu těžké újmy o usmrcení plodu. K naplnění této formy těžké újmy na zdraví je však nezbytné, aby jednání, které cílí na vyvolání potratu, či usmrcení plodu mělo nedbalostní charakter. Za situace, kdy by pachatel

⁹⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 10. 2004, sp. zn. 1 To 61/2004.

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 116/2017.

způsobil usmrcení plodu úmyslně, byl by stíhán za některý z trestných činů proti těhotenství ženy.⁹⁹

Vyvolání potratu je tedy možné charakterizovat jako jednání, které vede k následku v podobě přerušení těhotenství ženy dříve, než nastane nejen řádný, ale i případně předčasný porod. Vyvoláním potratu dochází k vypuzení lidského plodu z těla těhotné ženy. K potratu může dojít i v důsledku úrazu břicha, či pánve, ovšem tento případ potratu je poměrně raritní, jelikož děloha těhotné ženy má schopnost čelit otřesům i nejrůznějším pohmožděním.¹⁰⁰

Ovšem v této souvislosti je nutné podotknout, že se musí jednat o úrazy v oblasti břicha menší závažnosti, pokud by pachatel velkou razancí těhotnou ženu kopal, tloukl pěstmi, či dokonce na jejím břiše klečel, pak všechny tyto variace útoku jsou si co do intenzity a nebezpečnosti velice podobné a jsou bezesporu způsobilé vyvolat u těhotné ženy potrat.¹⁰¹

Živý a dalšího vývoje schopný lidský plod je základní podmínkou vyvolání potratu, pokud by byl lidský plod již mrtvý, nejednalo by se v žádném případě o vyvolání potratu. Vynětí mrtvého lidského plodu z těla těhotné ženy představuje léčebný lékařský zákrok. Na druhé straně za usmrcení lidského plodu se považuje jakékoliv jednání, na základě kterého nastane smrt dosud živého lidského plodu, aniž by však došlo k vypuzení lidského plodu z těla těhotné ženy. V této souvislosti lze zmínit, že z lidského plodu se stane člověk až v okamžiku začátku porodu. Usmrcení plodu v těle těhotné ženy tak nemůže být posuzováno jako usmrcení člověka, jedná se toliko o způsobení újmy na zdraví těhotné ženě, jejíhož těla byl plod součástí.¹⁰²

h) mučivé útrapy

Mučivé útrapy je možné charakterizovat jako bolesti na samé hranici snesitelnosti, často mohou trvat i kratší dobu, nebo naopak bolest může být snesitelná, avšak dlouhodobá, důležité však je, že tyto bolesti velmi výrazně zasahují do celé osobnosti poškozeného. V poškozeném nastalé bolesti následně vyvolávají odůvodněné obavy z jejich dlouhého trvání, či pocity, že mu bolesti mohou velice závažným způsobem narušit jeho zdraví, či dokonce ohrozit jeho život. Není

⁹⁹ NOVOTNÝ, Oto, VOKOUN, Rudolf, ŠAMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. s. 44. ISBN 978-80-7357-509-0.

¹⁰⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁰¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 8 To 35/2013.

¹⁰² ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 24. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

podstatné, že intenzita bolestí je ovlivněna specifickým duševním, či tělesným stavem poškozeného, bez jehož existence by byla intenzita prožívaných bolestí zcela jistě méně intenzivní. Při zkoumání povahy útrap, které poškozený prožíval, musí být brány v potaz i osobní poměry poškozeného, typicky u dítěte jeho věk.¹⁰³

Pod mučivé útrapy nelze subsumovat jakoukoliv fyzickou bolest, která provází poruchu zdraví, či lékařský zákrok a ani jakékoliv duševní útrapy. Mučivé útrapy bývají poškozenému nejčastěji působeny úmyslným jednáním. Typickým příkladem mohou být například opakující se údery do míst, kde se již u poškozeného nacházejí hematomy, či svazování poškozeného provazem tak, že se provaz zařezává hluboko do kůže. Soudní praxe se setkala i s extrémně opovrženímhodným jednáním matky, která krmila své několikaměsíční dítě krátkými hřebíčky, přičemž při následné operaci bylo v žaludku dítěte nalezeno několik stovek těchto hřebíčků.¹⁰⁴

Dalším názorným příkladem mučivých útrap může být situace, kdy pachatel držel po dobu téměř tří dnů svou držku zavřenou v rodinném domu, kde ji v tomto období opakovaně a trvale tloukl podomácku vyrobenou baseballovou pálkou zejména do oblasti dolních končetin, dále poškozenou rovněž opakovaně bil kovový řetězem také do oblasti nohou a zad a v mezidobí ji kopal do obličeje, přičemž na nohou měl těžké boty s pevnou podrážkou. Nadto pachatel mimo jiné odpíral poškozené jakýkoliv příjem jídla a tekutin a rovněž ji zakazoval výkon fyziologických potřeb. Útoky nabíraly na stále vyšší intenzitě a pachatel dokonce donutil poškozenou vysvléct se donaha a páčil ji různě po těle rozžhavenou cigaretou. Poškozené se naštěstí podařilo z domu uniknout, přičemž utrpěla zlomeninu žebra, rozsáhlé pohmožděny téměř po celém těle a také mnohačetné popáleniny. Poranění, která byla poškozené způsobena, vykazovala mimořádnou bolestivost po dobu nejméně pěti dní a po dobu čtyř týdnů bolestivost výraznou. Údery pachatele byly činěny s velmi vysokou intenzitou a některé za pomoci pevných předmětů, které měly za úkol umocnit efekt úderu. Každé další jednotlivé údery vedeny do míst dosud nezhojených, působily poškozené mimořádnou bolest a byly způsobilé vyvolat u poškozené mučivé útrapy.¹⁰⁵

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 8. 1972, sp. zn. 5 To 18/72.

¹⁰⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k trestným činům ublížení na zdraví ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65.

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 749/2010.

i) delší dobu trvající porucha zdraví

Delší dobu trvající poruchu zdraví lze charakterizovat jako vážnou poruchu zdraví či vážné onemocnění, které určitým způsobem limitují běžný způsob života poškozeného alespoň po dobu šesti týdnů. Zásadní rozdíl mezi vážnou poruchou zdraví, či vážným onemocněním a ublížením na zdraví spočívá v existenci citelné újmy, která poškozeného omezuje v obvyklém způsobu života. Časový úsek, po který přetrvává takovýto závažný stav, však bývá zpravidla mnohem kratší než doba, po kterou probíhá komplexní léčení a také trvá pracovní neschopnost poškozeného a nezřídka bývá i kratší než judikaturou vyžadovaná doba šesti týdnů. Konstatování, že se v daném konkrétním případě jedná o těžkou újmu na zdraví musí být opřeno o existenci poruchy zdraví závažnějšího charakteru, či o povahu příznaků, které byly s konkrétní poruchou zdraví spojeny. Dalšími předpoklady pro zjištění, že jde o těžkou újmu na zdraví, bývá více jak šestitýdenní doba pracovní neschopnosti, či nezbytnost lékařské péče rovněž po dobu delší než šest týdnů.¹⁰⁶

Vzhledem na extrémně rychlou modernizaci a pokrok v oblasti poskytování lékařské péče trvá velice často stav, který se označuje jako vážná porucha zdraví, kratší časový úsek než šest týdnů i v případě těch nejzávažnějších poruch zdraví, které bezprostředně ohrožují život, či u takových poranění, jejichž úplné zhojení je extrémně zdlouhavé. V takových případech by však nebylo správné posuzovat velice závažné zásahy do života poškozeného jen jako běžné ublížení na zdraví, a proto je nezbytné je podřadit pod těžkou újmu na zdraví ve formě delší dobu trvající poruchy zdraví.¹⁰⁷

Pod těžkou újmu na zdraví spočívající v delší dobu trvající poruše zdraví je možné subsumovat také poruchu psychického zdraví nebo delší časový úsek přetrvávající závažnou duševní chorobu.¹⁰⁸ V každém případě je ovšem nezbytné, aby po vymezenou dobu minimálně šesti týdnů byla u poškozeného přítomna vážná porucha zdraví, či onemocnění a během této doby nesmí dojít k přechodu od léčení k pouhé rehabilitaci a vážná porucha zdraví nebo onemocnění musí poškozeného neustále výrazným způsobem limitovat. Porucha duševního zdraví se vyskytuje velice hojně, mezi typické příklady patří bezesporu posttraumatická stresová porucha, která může u poškozeného vyústit až k omezením v běžných životních aktivitách,

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 549-550. ISBN 978-80-7502-120-5.

¹⁰⁷ Výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, č. j. Tpjf 24/85.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. 1. 1983, sp. zn. 6 To 39/82.

zejména ke vzniku krajně asociálních a nedůvěřivých postojů, eliminaci jakýchkoliv společenských styků, či ke vzniku celkového odcizení poškozeného.¹⁰⁹

Ovšem každý případ posttraumatické stresové poruchy není možné ihned bez dalšího posouzení považovat za případ těžké újmy na zdraví. Také u posttraumatické stresové poruchy je nutné vždy prokázat, že trvala minimálně šest týdnů a zda po celý tento časový úsek představovala vážnou poruchu zdraví. Posttraumatická stresová porucha musí významným způsobem zasahovat do obvyklého způsobu života poškozeného. Posttraumatickou stresovou poruchu musí provázet takové obtíže, které poškozeného omezují v běžném způsobu života tak, že se poškozený nemůže ve svém životě chovat a vyjadřovat své pocity podle svých zvyklostí a rovněž si nemůže způsobem, na který je zvyklý, obstarat své životní potřeby a uspořádat své sociální poměry.¹¹⁰

Stanovení charakteru, doby trvání a závažnosti posttraumatické poruchy představuje otázku vysoce kvalifikovanou, a proto je nezbytné k vyřešení této otázky přizvat znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Avšak otázka, zda se v konkrétním případě bude jednat o případ těžké újmy na zdraví, je otázkou právní a její zodpovězení tak náleží do výlučné kompetence soudu, nikoliv soudního znalce.¹¹¹

Dalším příkladem delší doby trvající poruchy zdraví může být rovněž vysoce rozvinutá závislost na omamných, či psychotropních látkách, kde je s ohledem na nezbytnost dlouhodobého léčení velice malá šance na celkové vyléčení.¹¹²

V této souvislosti lze rovněž zmínit případ, kdy pachatel, ač si byl vědom své nákazy virem HIV několikrát a opakovaně bez ochrany souložil s několika poškozenými. Ačkoliv se u poškozených nemusí projevit konkrétní důsledky nákazy virem HIV v podobě nemoci AIDS, je nutné zejména s ohledem na závažnou povahu a samotný průběh této nemoci již samotné nakažení virem HIV posoudit jako čin přímo vedoucí ke způsobení těžké újmy na zdraví, která spočívá ve vážné, delší časový úsek přetrvávající poruše zdraví. Takové jednání pachatele tedy

¹⁰⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 2017, sp. zn. 6 To 62/2017.

¹¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 751/2017.

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 8 Tdo 610/2017.

¹¹² Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 12. 1997, sp. zn. 9 To 540/97.

představuje pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví v jednočinném souběhu s trestným činem šíření nakažlivé choroby.¹¹³

Delší dobu trvající poruchu zdraví může představovat také zlomenina lýtkové kosti. Za zásadní omezení obvyklého způsobu života lze považovat i to, že se poškozený následně po fixaci zlomené dolní končetiny nemohl pohybovat bez pomoci berlí a rovněž došlo k výrazné limitaci poškozeného při provádění tělesné hygieny a fyziologických potřeb, kdy byl v této oblasti výrazně závislý na pomoci jiných osob. Skutečnost, že poškozený nebyl omezen v jiné další běžné činnosti, není překážkou závěru, že u poškozeného způsobené zranění vyústilo až ve velmi závažnou újmu v běžném způsobu života, jelikož není nikterak výjimečné, že i vážné zranění nevede k omezení veškerých životních funkcí poškozeného.¹¹⁴

Posledním příkladem delší dobu trvající poruchy zdraví, který je však spíše rozveden v rovině teoretické, jelikož poškozený následkům zranění bohužel podlehl, může být také dvojitá zlomenina dolní čelisti ve spojení se zlomeninou klenby lební a spodiny lební, které jsou bezesporu způsobilé výrazným způsobem omezit běžný způsob života poškozeného. Poškozený by byl nucen po delší časový úsek přijímat pouze kašovitou stravu a limitován by byl rovněž při provádění osobní hygieny. Hojení výše uvedených zlomenin je záležitostí velice bolestivou a pro poškozeného by zcela jistě představovalo také omezení v pracovním a sociálním životě. Porucha zdraví spočívající ve zlomeninách v oblasti lebky a dolní čelisti může tedy zcela jistě vést ke vzniku velmi závažných omezení v obvyklém stylu života poškozeného. Poškozený by byl zásadně limitován při výkonu osobní hygieny, příjmu potravy a tekutin a ve vysoké míře by byl závislý na pomoci dalších osob, a proto taková poranění spadají pod delší dobu trvající poruchu zdraví.¹¹⁵

2.3. Subjekt

Subjektem trestného činu je vždy pachatel trestného činu, přičemž pachatel trestného činu patří mezi obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu. Obecně lze říci, že pachatelem trestného činu je fyzická nebo právnická osoba, která se dopustila konkrétně vymezeného trestného činu. Pomocí jiné definice bývá pachatel charakterizován jako trestně odpovědná

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005.

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 1997, sp. zn. 2 Tzn 24/97.

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2021, sp. zn. 4 Tdo 140/2021.

osoba, která se bezprostředně dopustila trestného činu. Ke vzniku trestní odpovědnosti však musí fyzická osoba v době spáchání trestného činu splnit následující předpoklady. Těmito předpoklady pak jsou přičetnost, dosažení patnáctého roku věku a dosažení příslušného stupně rozumové a mravní vyspělosti, avšak tento předpoklad se uplatňuje pouze u mladistvých pachatelů trestných činů.¹¹⁶

Za pachatele trestného činu je nutné považovat ve smyslu § 113 TZ také spolupachatele a účastníka na trestném činu. Toto ustanovení však slouží pouze jako legislativní zkratka a žádným způsobem se nedotýká vlastního obsahu pojmu pachatele trestného činu. Pachatelem trestného činu se však osoba stává také v případě, že se dopustí pokusu zákonem vymezeného trestného činu, či přípravy, ovšem pouze za podmínky, že příprava je u konkrétního trestného činu trestná. Velice specifickým případem pachatelství může být i situace, kdy pachatel ke spáchání trestného činu užije jinou osobu a bude odpovídat i za její jednání, pak se jedná o případ nepřímého pachatelství. Vedle vlastního jednání pachatele se mu bude v rámci nepřímého pachatelství přičítat rovněž jednání té osoby, kterou zneužil ke spáchání trestného činu (živý nástroj).¹¹⁷

Dosažení věku a přičetnost se vztahují k osobě pachatele trestného činu, patří mezi znaky trestného činu, ale nelze je považovat za znaky skutkové podstaty trestného činu, jelikož neposkytují vodítka pro rozlišení jednoho trestného činu od druhého. V případě, že se trestného činu dopustí mladistvý pachatel, musí v době spáchání činu dosáhnout takového stupně rozumové a mravní vyspělosti, který mu umožňuje posoudit protiprávnost svého jednání a také mu propůjčuje schopnost své jednání ovládnout.¹¹⁸

Pachatelem trestného činu však může být po přijetí zákona č. 418/2011 Sb. také za podmínek tímto zákonem stanovených právnická osoba. Trestní odpovědnost právnických osob je založena na předpokladu přičitatelnosti konkrétního jednání právnické osobě. Přičitatelnost jednání právnické osobě tak vychází ze dvou podmínek, které musí být vždy splněny. První podmínkou se rozumí jednání fyzické osoby, která je osobou oprávněnou za právnickou osobu

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 200-203. ISBN 978-80-7502-120-5.

¹¹⁷ DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 30. 7. 2023]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

¹¹⁸ Tamtéž.

jednat a druhá podmínka se týká oblasti, ve které tato fyzická osoba jedná. Musí jít o jednání, ke kterému fyzická osoba přistoupí v rámci činnosti právnické osoby, či v zájmu právnické osoby. Rozsah trestní odpovědnosti právnických osob je však přece jen užší než v případě fyzických osob, působnost zákona č. 418/2011 Sb. se nevztahuje na stát a územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Výčet trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit je rovněž méně obsáhlý. Zákon č. 418/2011 ve svém § 7 stanovuje výčet trestných činů, kterých se právnická osoba nemůže dopustit, jedná se zde tedy o negativní výčet.¹¹⁹

Vztah trestní odpovědnosti právnických osob a trestní odpovědnosti fyzických osob je souběžný. Případná trestní odpovědnost právnické osoby tak není žádným způsobem ovlivněna trestní odpovědností fyzických osob a naopak. Vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání ani fakt, že se nepodaří zjistit konkrétní fyzickou osobu, která jednala v rámci činnosti právnické osoby, či v jejím zájmu.¹²⁰

Trestných činů ublížení na zdraví se tak může dopustit jakákoliv fyzická osoba, u které jsou dány předpoklady pro vznik trestní odpovědnosti (obecný subjekt trestného činu), ale i osoba právnická, jelikož trestné činy ublížení na zdraví chybí v negativním výčtu § 7 zákona č. 418/2011, z čehož vyplývá, že těchto trestných činů se může dopustit i právnická osoba. Spáchání úmyslných trestných činů ublížení na zdraví právnickou osobou se však jeví jako poměrně nepravděpodobné. V úvahu by mohlo přicházet zejména v případě nemocnice, či jiných zdravotnických zařízení. Ovšem pokud by fyzická osoba úmyslným jednáním způsobila pacientovi újmu na zdraví, bylo by obtížné dokázat, že fyzická osoba takto jednala v rámci činnosti právnické osoby, či v jejím zájmu, a zřejmě by došlo k posouzení případu jako excesu zaměstnance nemocnice. V oblasti poskytování zdravotní péče se však poměrně hojně vyskytují případy způsobení újmy na zdraví v důsledku nedbalosti zaměstnance nemocnice, zde už by pak přicházela v úvahu možnost i případného vyvození odpovědnosti nemocnice, jakožto právnické osoby, samozřejmě za splnění zákonem stanovených podmínek přičitatelnosti.

¹¹⁹ KOTLÁN, Pavel. *Problémy spojené s trestní odpovědností právnických osob*. Trestněprávní revue. 2020, 2/2020, s. 87.

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob*. AUCI. - AUC Iuridicia. 2017, 2/2017. s. 7.

2.4. Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu popisuje trestný čin z hlediska jeho vnitřní stránky, na rozdíl od stránky objektivní, která charakterizuje vnější stránku trestného činu. Cílem subjektivní stránky trestného činu je tak zachycení psychického rozpoložení pachatele při spáchání trestného činu. Subjektivní stránka v sobě zahrnuje jediný obligatorní znak, tímto znakem je zavinění. Zavinění představuje ovšem znak zcela zásadní, jelikož českým trestním právem prostupuje zásada odpovědnosti za zavinění. Ke vzniku trestní odpovědnosti pachatele je tak nezbytné, aby jeho jednání bylo zahrnuto zaviněním, ať už ve formě úmyslu, či nedbalosti.¹²¹ Následky, které nejsou pokryty zaviněním tak není možné za žádných okolností přičíst pachateli, což je volným projevem zásady, že trestní právo dosahuje pouze tam, kam dosahuje zavinění.¹²²

Zavinění lze charakterizovat jako vnitřní psychický vztah pachatele ke skutečnostem zakládajícím trestný čin. Zavinění v sobě zahrnuje dvě základní složky, a to složku vědění a složku vůle. Prostřednictvím složky vědění pachatel svými smysly vnímá objektivní skutečnosti, které tvoří součást vnější reality (aktuální stav určité věci, či vnímání různých jevů) a následně si na základě tohoto poznání utváří své představy a zjištění. Účelem složky vědění je tedy představa určitých skutečností alespoň jako možných, přičemž není důležité, zda pachatel vnímá určité skutečnosti jako zcela jisté, téměř jisté, či pouze jako možné.¹²³

Složka vůle specifikuje volní vztah pachatele ke skutečnostem rozhodným pro spáchání trestného činu, pachatel tedy vyvíjí úsilí směřující k tomu, aby tyto skutečnosti nastaly, či je minimálně srozuměný s tím, že tyto skutečnosti nastat mohou. Pokud pachatel usiluje o to, aby rozhodné skutečnosti nastaly, není vůbec důležitý jeho subjektivní náhled na dané skutečnosti, tedy zda považuje za příjemné, či nepříjemné, že skutečnosti nastanou. Pachatel může činit i to, co mu nezpůsobuje žádné potěšení.¹²⁴

¹²¹ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. s. 110. ISBN 978-80-7380-866-2.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. 8 Tdo 243/2020.

¹²³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. s. 112-113. ISBN 978-80-7380-866-2.

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1045/2017.

Složku vůle a složku vědění není možné v žádném případě vzájemně nahrazovat, ačkoliv je jejich vztah založen na určité vzájemné podmíněnosti a tyto složky je nezbytné striktně oddělit od rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatele, ty totiž souvisí s problematikou příčetnosti.¹²⁵

Trestné činy ublížení na zdraví podle § 145 a § 146 TZ řadíme mezi úmyslné trestné činy. K naplnění některé ze skutkových podstat bude potřeba zavinění ve formě úmyslu, postačovat však bude i úmysl nepřímý. Pachatel tedy buď svým jednáním chtěl zájem chráněný trestním zákonem stanoveným způsobem porušit, či ohrozit, anebo věděl, že jeho jednání může porušení, či ohrožení trestním zákonem chráněného zájmu způsobit a pro případ, že by k takové situaci došlo, byl by s tím srozuměn. Srozumění může mít podobu také smíření pachatele se skutečností, že svým jednáním může zákonem vymezeným způsobem porušit, či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem.¹²⁶

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 3 Tdo 772/2015.

¹²⁶ Srov. § 15 zákona č. 40/2009 Sb.

3. Trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 TZ

Trestný čin ublížení na zdraví nalezneme v druhém dílu první hlavy zvláštní části trestního zákoníku. Trestný čin úmyslného ublížení na zdraví představuje méně závažný trestný čin proti zdraví, což vyplývá rovněž z jeho systematického zařazení, kdy jeho úprava následuje právě až po úpravě trestného činu těžkého ublížení na zdraví. V souvislosti s přijetím současného trestního zákoníku došlo k přesunu trestných činů proti životu a zdraví do první hlavy zvláštní části trestního zákoníku, jelikož život a zdraví představují pro společnost nejdůležitější hodnoty, které je zapotřebí ochránit trestněprávními prostředky.

Úprava trestných činů ublížení na zdraví po přijetí současného trestního zákoníku nedoznala tak zásadních změn jako například úprava úmyslných usmrcení, došlo však zejména k navýšení trestních sazeb a rozšíření výčtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Ve smyslu prvního odstavce § 146 TZ se trestného činu ublížení na zdraví dopustí ten, kdo svým jednáním úmyslně ublíží na zdraví jinému člověku, přičemž mu za takové jednání hrozí trest odnětí svobody na dobu šesti měsíců až tří let. V souladu s § 14 odst. 2 TZ tak trestný čin úmyslného ublížení na zdraví spadá mezi přečiny. Druhý odstavec § 146 TZ obsahuje taxativní výčet okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Podle třetího a čtvrtého odstavce § 146 TZ bude pachatel stížen trestem odnětí svobody v délce dvou až osmi let, respektive pěti až deseti let, pokud svým jednáním jinému úmyslně ublíží na zdraví a následně u poškozeného dojde ke vzniku následku v podobě těžké újmy na zdraví, či smrti.

U pachatele, který se dopustil trestného činu ublížení na zdraví, je nezbytná nejen přítomnost úmyslného jednání na straně pachatele, ale také existence úmyslu směřujícího ke způsobení následku v podobě ublížení na zdraví. V případě úmyslu směřujícího ke způsobení následku v podobě ublížení na zdraví bude vedle úmyslu přímého, postačovat i úmysl nepřímý, pokud by ke způsobení cíleného následku ve formě ublížení na zdraví nakonec nedošlo, bylo by na místě takové jednání posoudit jako pokus trestného činu ublížení na zdraví. Není rozhodné, jakým způsobem pachatel docílil způsobení ublížení na zdraví na straně poškozeného, může se jednat jak o konání, tak opomenutí, rovněž není podstatné, jaké prostředky pachatel ke způsobení následku použil (například údery pěstí, či kovová nebo dřevěná tyč), důležitá není

ani doba, po kterou předmětné jednání pachatele trvalo, může se jednat o jednání jednorázové, systematické, ale i dlouhodobé.¹²⁷

Pachatelovo jednání, jímž směřuje k poškození zdraví jiné osoby není možné posuzovat pouze z pohledu újmy, která byla poškozenému způsobena, ale je nutné vzít v potaz také další podstatné okolnosti, za kterých k útoku pachatele došlo. Takovou okolnost představuje zejména způsob, jakým byl útok veden, zda pachatel útočil bez použití předmětu, který by mohl zvýšit údernost útoku, tedy vedl útok pouze pěstmi, kopy, či fackami, anebo naopak ke znásobení účinku svého útoku využil nějakou zbraň. Okolnostmi důležitými pro posouzení útoku pachatele jsou rovněž zjištění, proti jakým částem těla byl pachatelův útok veden, jakou razancí a také celková závažnost hrozícího nebezpečí vyplývajícího pro poškozeného v důsledku útoku pachatele.¹²⁸

Přihlédnout je rovněž nutné také k pohnutce, která útok pachatele vyvolala, ale i k samotným osobám pachatele a poškozeného, jejich věku, tělesné stavbě a na straně pachatele také ke speciálním vlastnostem a dovednostem, kterými je pachatel vybaven (znalost bojových sportů). Na základě těchto okolností je pak následně dovozováno, k jakému následku směřoval samotný úmysl pachatele, tento následek je pak klíčový pro stanovení závěru, zda se v konkrétním případě jedná o trestný čin ublížení na zdraví, těžkého ublížení na zdraví, či v krajním případě o některý z trestných činů proti životu. Jestliže však úmysl pachatele směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví, avšak důsledkem jeho jednání bylo pouze prosté ublížení na zdraví, musí být pachatelovo jednání posouzeno jako pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví, a nikoliv jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 TZ.¹²⁹

Typickým příkladem jednání spočívajícího v úmyslném ublížení na zdraví je situace, kdy pachatel v hudebním klubu bez jakékoliv záminky napadl poškozeného. Pachatel poškozenému nejprve čelem zasadil úder do oblasti nosu a poté poškozeného pronásledoval až do soukromého salonku, kde mu zasadil další tři rány pěstí. Pachatel tak útokem poškozenému způsobil zlomeninu nosu s mírnou dislokací kostních úlomků, několik krevních výronů a v neposlední řadě lehký otřes mozku, přičemž léčba těchto poranění si vyžádala lékařskou péči po dobu

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 31. 7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20. 4. 1963, sp. zn. 10 Tz 21/63.

¹²⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k trestným činům ublížení na zdraví ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65.

minimálně tři týdnů. Pachatel byl mimo jiné boxerem na nejvyšší možné amatérské úrovni a musel si tak uvědomovat svou fyzickou převahu a možné důsledky svého jednání, z čehož lze usuzovat, že jeho jednání bylo zahrnuto úmyslem způsobit poškozenému újmu na zdraví.¹³⁰

Poměrně specifickým příkladem možného naplnění skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví může být i situace, kdy pachatel na dálnici vysokou rychlostí předjel před ním jedoucí autobus, který jej nejdříve v jízdě brzdil a poté prudce před autobus vjel a náhle snížil rychlost. Hlavním motivem jednání pachatele byla msta řidiči autobusu za jeho předchozí pomalou jízdu, avšak v okamžiku pachatelova nebezpečného manévru bylo v autobusu celkem 49 cestujících. Jednání pachatele bylo nejdříve kvalifikováno jako trestný čin obecného ohrožení, avšak odvolací soud měl na pachatelův čin jiný právní náhled a rozhodl o tom, že se pachatel svým činem dopustil mimo jiné také pokusu trestného činu ublížení na zdraví.¹³¹

Pachatel se v ranních hodinách na silně mokré vozovce po předjetí autobusu zařadil před něj do pravého pruhu do jeho bezprostřední blízkosti a následně, aniž by pro to existoval rozumný důvod, nepochopitelně snížil svou rychlost s cílem autobus vybrzdit. Takovéto jednání je zcela jistě vedeno ve snaze zapříčinit možnou dopravní nehodu, ať už ve formě srážky předmětných vozidel, či kolize autobusu se svodidly, při které by mohlo dojít nejen ke vzniku škody na cizím majetku, ale také ke vzniku újmy na zdraví u cestujících v autobusu, nebo také případně u spolujezdců ve vozidle pachatele. K následku ve formě ublížení na zdraví některého z cestujících však naštěstí nedošlo, jelikož řidič autobusu byl schopen na agresivní jednání pachatele včas zareagovat a dokázal snížit rychlost takovým způsobem, že došlo pouze k drobnému nárazu autobusu do před ním jedoucího vozidla.¹³²

Pachatel, který byl velice zkušeným řidičem, musel být v daném případě minimálně srozuměn s tím, že může s ohledem na panující meteorologické podmínky, aktuální situaci na komunikaci, rychlosti obou vozidel a také na výrazně delší brzdnu dráhu autobusu, způsobit i mnohem závažnější následek než pouze poškození cizího majetku, zejména pak újmu na zdraví cestujícím. Cestující v autobusu jezdí zpravidla nepřipoutáni bezpečnostními pásy, čímž může při střetu autobusu s jiným vozidlem, ale i při neočekávaném a výrazném brždění, velice snadno dojít k pádu na zem, či nejrůznějším úderům o sedačku. Nežrídka si tak cestující mohou přivodit

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 7 Tdo 464/2016.

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1027/2012.

¹³² Tamtéž.

lehčí zlomeniny, zhmožděny, či poranění žeber. Je tedy očividné, že jednání pachatele směřující k možnému způsobení újmy na zdraví bylo zahrnuto nepřímým úmyslem.¹³³

Za jednání směřující ke vzniku následku v podobě ublížení na zdraví lze považovat také pěstní útok pachatele, který bez jakéhokoliv varování napadl barmana. Pachatel útočil pěstmi zejména do oblasti hlavy poškozeného a poté jej povalil na zem, kde mu zasadil několik ran pěstí do různých oblastí těla, zejména pak trupu a hlavy, přičemž údery byly vedeny střední razancí. Pachatel svým jednáním způsobil poškozenému dva větší krevní výrony, lehké poranění krční páteře a bolesti hlavy, tato poranění si vyžádala lékařskou péči po dobu minimálně jednoho týdne. S ohledem na výše uvedené zdravotní komplikace se v tomto případě zcela jistě jedná o případ úmyslného ublížení na zdraví.¹³⁴

Za předpokladu, že by poškozený udělil souhlas s tím, aby mu pachatel svým jednáním způsobil újmu na zdraví, nedochází na straně pachatele k zániku trestní odpovědnosti. Svolení poškozeného, jakožto jedna z okolností vylučujících protiprávnost, tak nebude mít v případě, že svolení směřuje ke způsobení ublížení na zdraví, žádný význam. Výjimku však představuje svolení k lékařskému zákroku, který ovšem musí být v okamžiku provedení zcela v souladu s platným právním řádem a nejnovějšími poznatky lékařské vědy a praxe. Obecně lze říci, že svolení pacienta je nezbytným předpokladem beztrestnosti lékařského zákroku.¹³⁵

S trestným činem ublížení na zdraví se lze setkat také v rámci sportu. Oblast sportu je regulována převážně disciplinárními předpisy a částečně normami práva občanského, ovšem tyto nástroje v některých případech nemusí vykazovat dostatečnou účinnost, a proto je nutné použít normy práva trestního. Sportovní prostředí je velice specifickou oblastí, kde právní regulace jednotlivých odvětví vykazuje poměrně výraznou autonomii, avšak v určitých případech je nutné přistoupit k užití trestněprávních nástrojů k ochraně společenských hodnot.¹³⁶

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1027/2012.

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 3 Tdo 232/2014.

¹³⁵ NOVOTNÝ, Oto, VOKOUN, Rudolf, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. s. 48. ISBN 978-80-7357-509-0.

¹³⁶ COUFALOVÁ, Bronislava, PINKAVA, Jan, POCHYLÁ, Veronika. *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2014, s. 77. ISBN 978-80-87576-88-5.

Hranice ochrany trestním právem jsou však ve sportovní oblasti částečně posunuty, zejména s ohledem na všudypřítomnou existenci sportovního rizika. Dá se říci, že určitá jednání zakládající v jiných společenských činnostech trestněprávní odpovědnost jsou v oblasti sportu přípustná. Úmyslné ublížení na zdraví tak v oblasti sportu bude trestným činem spíše méně častým. Pachatelé v drtivé většině případů budou mít svou obhajobu postavenou na skutečnosti, že jejich jednání bylo pouze nedbalostní, avšak ze způsobu jednání pachatele, či aktuálního psychického stavu pachatele a dalších okolností lze usoudit, že jednání pachatele bylo zahrnuto úmyslem. Typickým příkladem, kdy by bylo možné dovést zavinění ve formě úmyslu, může být brutální skluz na protihráče při fotbalovém zápase vedený v úmyslu vyřadit ze hry stěžejního hráče soupeře, či zákroky ve zcela přerušené hře.¹³⁷

V této souvislosti lze zmínit případ, kdy pachatel v postavení hokejového hráče po předchozí verbální rozmíšce zcela mimo hru udeřil hokejkou protihráče do oblasti hlavy, a takto mu vyrazil několik zubů a způsobil poranění v oblasti ústní dutiny. Za účelem zvýšení razance útoku pachatel dokonce hokejku vzal do obou rukou a zasáhl poškozeného do obličeje, takové jednání zcela jistě naplňuje znaky úmyslného zásahu do tělesné integrity poškozeného. Pachatel si musel být na základě svých dlouholetých zkušeností vědom, jaká zranění může svým neomluvitelným útokem způsobit a nadto útočil proti absolutně nechráněné části obličeje. Pachatel hokejku držel ve zcela neobvyklé vodorovné poloze, a to pouze za účelem zvýšení razance útoku. Na základě způsobených zranění je zřejmé, že pachatel útočil cíleně do oblasti nekrytých úst poškozeného, z čehož vyplývá, že pachatel byl s možností vzniku zranění v oblasti obličeje minimálně srozuměn.¹³⁸

Hokej je velice tvrdým a kontaktním sportem, ovšem i při hokeji stejně jako při ostatních sportech musí být dodržována pravidla fair play a žádný sport, potažmo sportovní utkání, by nemělo sloužit jako kolbiště pro vyřizování osobních účtů sportovců, či k uspokojení agresivních choutek prostřednictvím úmyslných útoků na život a zdraví ostatních sportovců. Pachatel svým činem zcela zásadním způsobem překročil meze hokejových pravidel a brutálním způsobem sice v nepřerušené hře, avšak mimo hru, zaútočil na protihráče. Skutečnost, že byl během hry pachatel potrestán trestem za nedovolenou hru vysokou holí, nemá žádný vliv na případný postih trestněprávními normami, jelikož uložený trest během

¹³⁷ COUFALOVÁ, Bronislava, PINKAVA, Jan, POCHYLÁ, Veronika. *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2014, s. 76-78. ISBN 978-80-87576-88-5.

¹³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2015, sp. zn. 8 Tdo 418/2015.

hokejového zápasu nemá povahu sankce udělené orgánem státní moci a současně tato sankce není způsobilá dostatečně potrestat jednání vykazující znaky trestného činu ublížení na zdraví. Pachatel měl již opakovaně problémy se svým agresivním chováním během hokejových zápasů a shora uvedený útok představoval pomyslnou tečku za jeho sportovní kariérou, jelikož mu byla Okresním svazem ledního hokeje doživotně pozastavena činnost. Vzhledem k povaze útoku, způsobu jeho vedení a rozsahu způsobených zranění, či povahovým vlastnostem pachatele, projevujícím se sklonům k nesportovnímu a agresivnímu chování je zřejmé, že v daném případě došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví. Uložení disciplinárního trestu, byť velice závažného pouze reflektuje skutečnost, že jednání pachatele je příslušnou organizací chápáno jako nekompatibilní s jeho další sportovní činností. Avšak tím, že pachatel úmyslně a cíleně napadl poškozeného uvedeným způsobem, došlo k překročení nejen obecných pravidel slušného chování a principů společenských vztahů, ale zejména norem trestněprávních a na pachatelovo jednání je proto nezbytné aplikovat všechny důsledky z tohoto faktu vyplývající.¹³⁹

Za ublížení na zdraví ve smyslu § 122 odst. 1 TZ lze považovat také poranění očí, která byla poškozené způsobena v důsledku pachatelova útoku pepřovým sprejem. Pachatel zde zaútočil na poškozenou za velice specifických okolností, kdy se chtěl pomstít svému dřívějšímu právnímu zástupci za peripetie, které mu mělo jednání právního zástupce způsobit. Pachatel však správně určil pouze vstupní dveře kanceláře, avšak omylem zaútočil právě na poškozenou, a nikoliv na svého dřívějšího advokáta. Poškozená měla po dobu čtrnácti dní poměrně výrazné problémy se zrakem, zejména se u ní vyskytovalo rozsáhlé slzení a také byla po tuto dobu velice náchylná na denní světlo. Tyto problémy se zrakem byly ještě doprovázeny značnou bolestivostí obou očí. Poškozená tak byla určitým způsobem omezena ve svém obvyklém způsobu života, a proto je nutné v daném případě kvalifikovat jednání pachatele jako úmyslné ublížení na zdraví.¹⁴⁰

Na druhé straně v souladu s judikaturou není možné za jednání vedoucí ke vzniku následku v podobě ublížení na zdraví považovat pouhé natažení ruky k zamezení dalšího pohybu poškozeného. Poškozený se v silně podnapilém stavu choval nepatřičně v restauračním zařízení, a proto se ho majitel restaurace rozhodl z prostor podniku vyvést. Poškozený se však se svým vykázáním nehodlal smířit a chtěl se do restaurace vrátit, v tomto okamžiku mu

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2015, sp. zn. 8 Tdo 418/2015.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2017, sp. zn. 4 Tdo 2/2017.

pachatel do cesty vytyčil svou ruku, poškozený se od ní odrazil a nekontrolovaně upadl na zem. V důsledku pádu si pak poškozený přivodil zlomeninu lebeční kosti společně s otřesem mozku a zhmožděním mozku, což si vyžádalo okamžité lékařské ošetření a navazující lékařskou péči. Jednání pachatele bylo nejprve prvostupňovým soudem kvalifikováno jako trestný čin ublížení na zdraví, při kterém došlo ke vzniku těžké újmy na zdraví, přičemž tento závěr byl následně potvrzen také odvolacím soudem.¹⁴¹

Nejvyšší soud však vyhověl dovolání, které ve prospěch pachatele podal státní zástupce. Především se pachatel nedopustil žádného aktivního jednání, ale za daných okolností jeho jednání mělo spíše charakter obranný. Pouhé natažení ruky před hrudník poškozeného, které bylo pouze bezprostřední reakcí na návrat poškozeného do restauračního zařízení, nemůže být posuzováno jako úmyslné jednání směřující ke vzniku újmy na zdraví. Pachatelova ruka směřovala pouze do oblasti hrudníku, který nepatří na rozdíl od obličeje, mezi více zranitelné a citlivé části lidského těla. Nadto pachatel do poškozeného ani žádným způsobem nestrčil a ten tak upadl pouze v důsledku odrazu od ruky pachatele a následné ztráty rovnováhy. Závěrem lze uzavřít, že nastavení ruky před poškozeného nepředstavuje tak intenzivní jednání, aby jej bylo možné subsumovat pod jednání směřující ke způsobení ublížení na zdraví. Skutečnost, že pachatel musel na základě chování poškozeného vědět o jeho opilosti, nemá na posouzení případu žádný vliv. Pokud by v daném případě soud nepřipustil možnost bránit se společensky nevhodnému chování opilého poškozeného, na druhé straně by jako následek vyvstala existence téměř neomezené trestní odpovědnosti pachatele, který se však chtěl v daném případě pouze ochránit před chováním poškozeného. Nejvyšší soud se tedy na základě uvedených důvodů rozhodl pro zrušení rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně, a tomu také přikázal, aby věc v nezbytném rozsahu opětovně projednal a rozhodl.¹⁴²

Za protiprávní nelze považovat ani jednání osoby, která byla poškozeným uvězněna ve své vlastní garáži. Poškozený veškerou svou silou držel vrata garáže a bránil tak druhé straně v jakémkoliv pohybu a současně hrozil, že zapálí venku stojící auto pachatele. Pachatel rozrazil dveře garáže, které následně zasáhly poškozeného do obličeje a došlo ke vzniku poranění, které představovalo svým charakterem prostě ublížení na zdraví. Je ovšem nepochybné, že poškozený jednal v zákonných mezích nutné obrany, a proto nelze přistoupit k možnému posouzení jeho jednání jako trestného činu úmyslného ublížení na zdraví. V okamžiku jednání

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 763/2015.

¹⁴² Tamtéž.

pachatele útok poškozeného zcela jistě stále trval a on nebyl povinen pouze nečinně vyčkávat až útok pomine. O možný excés z mezí nutné obrany by se mohlo jednat pouze v případě, kdy by pachatel ležícího poškozeného následně ještě několikrát udeřil pěstí do tváře.¹⁴³

Poměrně častý je pak souběh trestného činu ublížení na zdraví a trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby. V této souvislosti lze zmínit případ, kdy dva dozorcí vězeňské služby při výkonu služby bezdůvodně napadli poškozeného, který si toho času odpykával trest odnětí svobody, čímž nejenom překročili zákonné meze své pravomoci, ale rovněž způsobili poškozenému újmu na jeho zdraví. Pachatelé společně bez právního důvodu pěstmi a kopy fyzicky zaútočili na poškozeného a přivodili mu tak tímto svým společným jednáním mnohočetné zlomeniny žeber a zhmožděnin v oblasti obličeje. Tato poranění si pak vyžádala téměř měsíční hospitalizaci, avšak celková doba rekonvalescence nepřesáhla délku šesti týdnů. Soud prvního stupně pak oba pachatele shodně potrestal trestem odnětí svobody na dobu dvanácti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let.¹⁴⁴

3.1. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby upravuje § 146 odst. 2 TZ, jehož znění je následovné: „*Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

a) na těhotné ženě,

b) na dítěti mladším patnácti let,

c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo

e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.“

U výčtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby došlo k určitému posunu od předchozí právní úpravy obsažené v zákoně č. 140/1961 Sb. Výčet byl rozšířen o písmena a),

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 443/2016.

¹⁴⁴ Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 4. 10. 2022, sp. zn. 1 T 25/2020.

b), d) a naopak způsobení těžké újmy na zdraví současný trestní zákoník upravuje v rámci samostatného třetího odstavce § 146 TZ.

a) Ublížení na zdraví těhotné ženě

Těhotnou ženou se rozumí žena, u které již došlo k uhnízdění oplodněného vajíčka v děloze, a to až do momentu, kdy lidský plod začne být vypuzován z jejího těla. Uhnízdění oplodněného vajíčka v děložní sliznici bývá také někdy odborně nazýváno jako nidace. Právě v okamžiku zahájení vypuzovací fáze dochází k transformaci lidského plodu na živého člověka a tímto je těhotenství ženy ukončeno, avšak k ukončení těhotenství ženy může dojít také potratem, který může být samovolný, ale i umělý. Obdobně se postupuje i v případě umělého oplodnění ženy, kdy lze za okamžik otěhotnění považovat zavedení oplodněného vajíčka do ženské dělohy. Pro naplnění této okolnosti podmiňující použití trestní sazby je nezbytné, aby byla žena těhotná již při zahájení jednání pachatele, kterým cílí na způsobení ublížení na zdraví. Z hlediska zavinění si pachatel nemusí být vědom, že vede útok proti těhotné ženě, avšak postačí, pokud s ohledem na okolnosti případu tuto skutečnost vědět měl a mohl, tedy jednal v nevědomé nedbalosti.¹⁴⁵

b) Ublížení na zdraví dítěti mladšímu patnácti let

Za dítě mladší patnácti let lze považovat dítě pouze do dne, který bezprostředně předchází dni, během kterého dítě oslavilo své patnácté narozeniny.¹⁴⁶ K naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby opět postačí zavinění ve formě nevědomé nedbalosti. Pachatel tedy nutně nemusí znát skutečný věk své budoucí oběti, postačovat tak bude pouze to, že pachatel na základě objektivních okolností (vystupování dítěte, fyzická vyspělost) a svých osobních poměrů (pachatel má vysokoškolské vzdělání) vědět měl a mohl, že oběť je mladší patnácti let.¹⁴⁷

V této souvislosti lze zmínit poměrně zajímavý případ, kdy otec opakovaně ztloukl svého osmiletého syna kabelem, jelikož opakovaně neuposlechl jeho příkazy. Otec způsobil dítěti mnohočetná poranění kůže a podkoží, či výrazné podlitiny a oděrky, jejichž odhadovaná léčba zhojení byla stanovena na dva až tři týdny a dítě bylo dokonce na dobu pěti dní hospitalizováno v nemocničním zařízení. Je nepopiratelné, že výchova dítěte stíženého syndromem ADHD

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 9. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁴⁶ Srov. § 139 ve spojení s § 126 zákona č. 40/2009 Sb.

¹⁴⁷ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 9. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

představuje extrémně složitý proces, během kterého mohou spory mezi otcem a dítětem vygradovat někdy až k fyzickému potrestání dítěte.¹⁴⁸

Každý fyzický trest není samozřejmě možné ihned považovat za trestný čin ublížení na zdraví. V daném případě však nelze přehlížet fakt, že otec řešil vzniklý konflikt mezi ním a dítětem poměrně brutálním způsobem. Dítě v důsledku jednání svého otce utrpělo celou škálu bolestivých poranění, která se téměř rovnoměrně rozprostírala po jeho těle. Otec své údery vedl nadměrnou razancí a užil nástroje, který je zcela neobvyklý k potrestání nekázně dítěte. Skutečnost, že ze strany otce šlo o výjimečné chování nikterak nesnižuje závažnost jeho jednání, jelikož otec v dané chvíli jednal zcela promyšleně se záměrem dítě potrestat. Opakované útoky kabelem proti celému tělu dítěte přivodily dítěti poranění, která svou charakteristikou spadají pod ublížení na zdraví ve smyslu § 122 odst. 1 TZ, a proto bylo nutné otce potrestat za trestný čin úmyslného ublížení na zdraví na dítěti mladším patnácti let.¹⁴⁹

c) Ublížení na zdraví svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti

Svědka lze charakterizovat jako fyzickou osobu odlišnou od obviněného v trestním řízení, či od ostatních účastníků v řízení správním nebo civilním, která svými smysly vnímala pro řízení důležité skutečnosti, jež mohou být důležitým základem pro vydání konečného rozhodnutí ve věci. Není přitom důležité, zda již byla taková fyzická osoba předvolána, či teprve předvolání ke svědecké výpovědi obdrží.¹⁵⁰

Nemusí však vždy jít pouze o svědka ve formálním smyslu, tedy o osobu, která jako svědek poskytuje výpověď v rámci určitého řízení, ale i o svědka ve smyslu materiálním. Typickým příkladem může být situace, kdy pachatel ublíží na zdraví osobě bezprostředně po události, které byla daná osoba svědkem, neboť má důvodné obavy, že by osoba mohla v budoucnu o celé události poskytnout svědeckou výpověď, která by pachatele usvědčila.¹⁵¹

Znalcem se rozumí osoba, kterou pověřený orgán, či některý z účastníků řízení přibral za účelem expertního posouzení určitých skutečností, k jejichž objasnění jsou potřebné specifické

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1355/2014.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 9. ISBN 978-80-7400-047-8.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1186/2014.

odborné znalosti. Tlumočnickem se označuje osoba, která pro účely soudního, či jiného obdobného řízení překládá, či tlumočí z českého nebo cizího jazyka. Tlumočnickem ovšem může také zprostředkovávat komunikaci osob hluchoněmých, hluchoslepých nebo neslyšících. Základní povinnosti svědka, znalce a tlumočnicka je pak nutné interpretovat ve světle § 346 a § 347 TZ, kde jsou upraveny trestné činy, kterých se tyto osoby mohou dopustit při plnění svých povinností. U svědka se bude jednat především o povinnost dostavit se na předvolání před příslušný orgán veřejné moci a poskytnout pravdivou a úplnou výpověď o rozhodných okolnostech a případně odpovědět na další doplňující otázky. Základní povinností znalce je pak zpracování úplného a pravdivého znaleckého posudku. Tlumočnickem je povinen veškeré tlumočnické úkony provádět řádně a nezkresleně. Půjde zejména o úkony před orgány veřejné moci, či o úkony a další navazující činnost, které spočívají v prepisu nebo překladu odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu.¹⁵²

Za znalce lze považovat zejména osobu, která byla zapsána do seznamu znalců, ale v konkrétním případě může odborné poznatky poskytnout také znalec v seznamu znalců nezapsaný, který je ve výjimečných případech ustanoven orgánem veřejné moci k podání znaleckého posudku. Znaleckou činnost však mohou vykonávat rovněž znalecké ústavy, potažmo znalecké kanceláře, kde na znalecké činnosti participují i další osoby, které však ve formálním smyslu za znalce nelze považovat. Avšak i zaměstnanci znaleckých kanceláří a ústavů, pokud vykonávají znaleckou činnost, je nezbytné považovat za znalce ve smyslu § 146 odst. 2 písm. d) TZ.¹⁵³

K naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak postačí jakákoliv, byť i vzdálenější souvislost s výkonem povinností svědka, znalce, či tlumočnicka. Tato souvislost bude dána v případě, že pachatel své jednání zacílil na znemožnění výkonu povinností svědka, znalce a tlumočnicka, ale i v případě, kdy je jednání pachatele vedeno úmyslem pomstít se za svědeckou výpověď, podaný znalecký posudek, či tlumočnický úkon.¹⁵⁴

¹⁵² DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 13. 8. 2023]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

¹⁵³ Srov. § 2, § 6, § 7, §, § 11 a § 27 zákona č. 254/2019 Sb.

¹⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 13.8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

d) Ublížení na zdraví zdravotnickému nebo obdobnému pracovníkovi, který plnil povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku

Zdravotnickým pracovníkem je fyzická osoba vykonávající povolání lékaře, zubaře nebo farmaceuta, ale i jinou činnost v souvislosti s poskytováním zdravotní péče, zejména pak v oblasti diagnostické, léčebné, ošetrovatelské, rehabilitační nebo dispenzární péče. K trestnému činu vždy musí dojít při výkonu konkrétního zdravotnického povolání, či jiného zaměstnání určeného k ochraně života nebo zdraví. Jedná se o poměrně široké spektrum činností, které jsou zdravotnickými, či obdobnými pracovníky poskytovány nejen v prostorách ambulancí a nemocnic, ale i v terénu. V žádném případě se však nebude jednat o pedagogickou, výzkumnou, osvětovou nebo přednáškovou činnost, byť je nesporné, že tyto činnosti v širším smyslu také mohou přispívat k ochraně zdraví. Obecně lze říci, že ochrana života, zdraví nebo majetku je pevně spjata s velkým množstvím povolání, přičemž řada příslušníků těchto zmíněných povolání má povinnost k ochraně života, zdraví a majetku zakotvenou přímo ve zvláštních předpisech. V této souvislosti lze zmínit zejména příslušníky policie, hasiče, vojáky, ale i plavčíky na koupalištích, či zaměstnance nejrůznějších soukromých bezpečnostních agentur a služeb, které se zaměřují na zabezpečení ochrany osob a objektů.¹⁵⁵

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu podle § 146 odst. 1, 2 písm. d) TZ neobsahuje blanketní dispozici. Pro naplnění zmíněné skutkové podstaty tak není důležité, jaká byla konkrétní zdravotnická kvalifikace poškozeného, jeho odbornost, či specifické lékařské nebo nelékařské zařazení podle příslušných právních předpisů. Relevantní není ani skutečnost, zda pachatel věděl o kvalifikaci, respektive pracovním zařazení poškozeného. Pro určení, zda bude mít poškozený postavení zdravotnického pracovníka rovněž není určující míra akutnosti lékařské péče, kterou v momentě útoku pachatele poškozený vykonával. V souladu s těmito závěry pak může být zdravotnickým pracovníkem též řidič vozidla zdravotnické záchranné služby, který převážel pacienta.¹⁵⁶

Poměrně zajímavý je případ, kdy silně podnapilý pachatel napadl na chodbě nemocničního zařízení lékaře, který mu dříve základním způsobem ošetřil zlomeninu klíční kosti a následně předal pachatele na specializované oddělení k dalšímu vyšetření. Pachatel měl v důsledku své opilosti podstatně sníženou schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání a také schopnost

¹⁵⁵ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 13. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 4 Tdo 261/2023.

své jednání patřičným způsobem ovládnout. Pachatel zasadil lékaři dvě rány pěstí, čímž mu způsobil zlomeninu nosu, poranění krční páteře a v neposlední řadě poškození rohovky, jež byla zasažena střepy z rozbitých brýlí, které měl lékař v době napadení na sobě. V daném případě však nebyla splněna podmínka bezprostřednosti. Napadení ze strany pachatele následovalo až po určitém, byť poměrně krátkém časovém úseku, ovšem nedošlo k němu bezprostředně při poskytování zdravotní péče, a proto pachateli není možné takovou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby přičítat.¹⁵⁷

Za jinou osobu, která plní svou obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jejího zaměstnání není možné považovat zaměstnance soukromé společnosti, která se specializuje na poskytování bezpečnostních služeb v podobě ostrahy cizího majetku. V daném případě zaměstnanec bezpečnostní agentury, která zajišťovala ochranu zboží v supermarketu, přistihl pachatelku při krádeži zboží a následně ji pronásledoval až na parkoviště před supermarket. Pachatelka však stihla doběhnout ke svému automobilu a poškozeného, který se jí ve snaze zabránit jejímu odjezdu postavil do cesty, nabrala na kapotu svého vozidla a v důsledku zvyšující se rychlosti poškozený následně z kapoty spadl, čímž došlo ke vzniku středně těžkých poranění horních a dolních končetin, ale i hlavy. Léčba poškozeného si rovněž na několik dnů vyžádala jeho hospitalizaci.¹⁵⁸

Smyslem § 146 odst. 2 písm. d) TZ je ochrana osob, které vykonávají záslužnou a pro společnost významnou práci, což se odráží také právě v jejich zvýšené ochraně. Charakter činnosti lékaře, policisty, či záchranáře zcela jistě není možné srovnávat s náplní práce zaměstnance soukromé agentury poskytující ochranu supermarketu před rozkrádáním zboží. Pracovník bezpečnostní agentury je oprávněn při ochraně majetku zadržet osobu, která byla přistižena při trestném činu, či bezprostředně před ním, anebo po něm, ovšem takovéto oprávnění má k dispozici každý občan, bez ohledu na to, zda je nebo není zaměstnancem bezpečnostní agentury. Při takovém zadržení je však nutné důsledně respektovat příslušná zákonná ustanovení, jež upravují zadržení osob. Zaměstnanci soukromé agentury zajišťující ostrahu cizího majetku tak není možné z výše uvedených důvodů poskytnout stejnou ochranu jako lékařům, hasičům, policistům a příslušníkům ostatních pro společnost záslužných profesí.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. 6 Tdo 71/2014.

¹⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 8 Tdo 631/2019.

¹⁵⁹ Tamtéž.

Jinou osobu plnící svou obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku uloženou jí podle zákona se rozumí též řidič dopravního prostředku, který se účastnil dopravní nehody a plní svou povinnost poskytnout nezbytnou pomoc osobě, jež byla při dopravní nehodě způsobena újma na zdraví. Dalším příkladem takové osoby může být osoba, která plní svou povinnost poskytnout nutnou pomoc jiné osobě, jež se ocitla v nebezpečí smrti, či vykazuje známky závažné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění. V obou těchto případech je však záslužná a pro společnost prospěšná činnost vykonávána osobami, které nedisponují příslušným odborným vzděláním, či dovednostmi. Často pak jednání těchto osob v podstatě supluje, anebo bezprostředně předchází činnosti zdravotnických pracovníků, hasičů nebo policistů.¹⁶⁰

e) Ublížení na zdraví pro rasovou či národnostní příslušnost nebo pro politické či náboženské přesvědčení

Tato okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby má svůj původ v Listině základních práv a svobod, kdy navazuje zejména na článek první a třetí Listiny. Všichni lidé si tak jsou rovni nejen v důstojnosti, ale i právech. Katalog základních lidských práv a svobod pak náleží všem bez rozdílu na rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, politické preference, příslušnost k národnostní, či etnické menšině.

Pojem rasa se typicky objevuje zejména v oblasti biologie člověka a fyzické antropologie. Rasu lze definovat jako relativně velkou skupinu lidí, jejichž dědičné tělesné znaky vykazují velkou míru podobnosti. Tyto znaky se vyprofilovaly vlivem životního prostředí a klimatických podmínek v původních geografických oblastech. Rozlišují se tři základní rasy, konkrétně jde o rasu negroidní, europoidní a mongoloidní.¹⁶¹ Rasová problematika je i na mezinárodní úrovni regulována velkým množstvím lidskoprávních instrumentů, mezi nejznámější patří Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, či Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu.

Velice často dochází k zaměňování pojmů etnikum a etnická příslušnost, avšak tyto pojmy se jeden od druhého lehce odlišují. Etnikem se rozumí společenství osob, které jsou pevně spjaty shodným původem, společným jazykem a také společnou kulturou. Tyto hodnoty pak formují

¹⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 13. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁶¹ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Nakladatelství Portál, 2010. s. 51-62. ISBN 978-80-7367-709-1.

specifickou etnicitu každého jednotlivého etnika. Etnickou příslušnost lze chápat jako projev sounáležitosti s určitou etnickou skupinou. Ustanovení § 146 odst. 2 písm. e) TZ dále pracuje s pojmem národnost, která může být dvojitá, a to národnost politická a národnost etnická. Národnost politická je představována společenstvím osob, které však pojí pouze shodná státní příslušnost. Na druhé straně národnost etnická velice úzce souvisí s etnikem, když vzájemně propojuje osoby se stejným jazykem, rasou, historií, nebo kulturou.¹⁶²

Článek 24 Listiny základních práv a svobod pak stanovuje obecné pravidlo, podle kterého nesmí být nikdo znevýhodněn pro svou příslušnost k národnosti, či etnické menšině. V neposlední řadě je nezbytné objasnit pojmy politické přesvědčení a vyznání. Základy pro svobodnou volbu politického přesvědčení jsou obsaženy v článcích 20 a 22 Listiny základních práv a svobod, které upravují právo založit politickou stranu, či hnutí a svobodnou soutěž politických stran, potažmo její ochranu.

Politické přesvědčení charakterizuje politickou orientaci jednotlivce a jeho hodnotové a názorové spojení s určitým politickým směrem, který je obvykle zastoupen politickou stranou, nebo hnutím. Politické přesvědčení není v žádném případě založeno na formálním členství v politické straně, či hnutí, může představovat i pouze neformální obhajování myšlenek určitého politického směru. Zákonem je však poskytována ochrana pouze takovým politickým přesvědčením, která nejsou v rozporu se zájmy chráněnými trestním zákonem. Svoboda vyznání je opět zakotvena v článku 15 a 16 Listiny základních práv a svobod. Vyznání označuje subjektivní postoj jedince k některému světovému náboženství, přičemž podmínkou opět není formální členství v určité církvi, postačovat bude pouze podpora myšlenek konkrétního náboženského směru. U osoby, která je bez vyznání pak formální, či neformální ztotožnění se s určitým náboženstvím zcela chybí, ovšem osoba tak činí zcela informovaně. Poměrně časté jsou útoky, kdy pachatel dovodí národnost nebo etnickou příslušnost pouze na základě určitého typického vnějšího znaku osoby, zejména pak barvy pleti. Z tohoto důvodu jsou stejně postihovány jak útoky pro skutečnou, tak i pro domnělou národnost, etnickou příslušnost, ale i náboženské vyznání.¹⁶³

¹⁶² PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Nakladatelství Portál, 2010. s. 51-62. ISBN 978-80-7367-709-1.

¹⁶³ DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 13. 8. 2023]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X.

Násilná trestná činnost s rasovým podtextem je považována za vůbec nejzávažnější trestnou činnost. Zjištění rasového motivu na straně pachatele vyžaduje extrémní pečlivost a jeho dokázání je velice obtížné. Orgány činné v trestním řízení proto často mají tendence uchýlit se pouze ke kvalifikaci podle základních skutkových podstat. Ovšem na druhé straně ne každé napadení příslušníka jiné národnosti, či rasy není bez dalšího možné automaticky posuzovat jako rasově motivované. Problém tedy netkví v nedostatečné formulaci příslušných skutkových podstat, ale v jejich následném použití v praxi, kdy jsou primárně sankcionovány pouze okrajové společenské problémy. Příkladem může být poměrně přísné stíhání příslušníků nejrůznějších extremistických skupin za používání nenávistných hesel, nebo nášivek na oděvu, avšak útoky, které jsou skutečně vedeny s rasovým podtextem často zůstanou bez postihu.¹⁶⁴

Poměrně sporná je pak situace, kdy pachatel zaútočí na poškozeného z důvodu, že poškozený vystoupil na podporu příslušníka romského etnika. V takovém případě není možné kvalifikovat jednání pachatele jako ublížení na zdraví pro skutečnou, či domnělou příslušnost k etnické skupině, jelikož pachatel nemířil svůj útok proti poškozenému z důvodu jeho etnického původu, ale pouze proto, že vystoupil na obranu příslušníka romského etnika. Analogické použití § 327 TZ, podle něhož se ochrana stanovená trestním zákoníkem pro orgány veřejné moci a úřední osoby přiznává také osobám, které aktivně vystoupily na jejich ochranu, není v tomto případě možné.¹⁶⁵

Typickým případem rasově motivovaného útoku je situace, kdy pachatel v blízkosti budovy okresního úřadu před několika současně přítomnými osobami zcela neočekávaně napadl příslušníka romského etnika ranami pěstí a několikrát jej kopl do oblasti břicha. V neposlední řadě jej poté za doprovodu hrubých urážek minimálně dvakrát udeřil řetězem přes záda, a takto způsobil poškozenému zhmožděninu hrudníku.¹⁶⁶

V této souvislosti lze zmínit také případ, který má charakter obráceného rasismu. Pachatelé tmavé barvy pleti si počkali před restauračním zařízením na silně podnapilého poškozeného, kterého nejprve kopali do oblasti trupu a poté z nedalekého plotu vytrhli dřevěnou lať, kterou následně tloukli poškozeného, přičemž útok byl doprovázen poznámkami na barvu pleti

¹⁶⁴ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2007, s. 136. ISBN 978-80-7357-311-9.

¹⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 4 Tz 35/2001.

¹⁶⁶ Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 2 T 43/99.

poškozeného a dalšími hanlivými výroky týkajícími se osoby poškozeného. Takto způsobili poškozenému komplikované zlomeniny obou horních končetin. I tento útok je nutné z výše uvedených důvodů považovat za rasově motivovaný.¹⁶⁷

Ve své době byl velice mediálně propíraný také případ, kdy dva pachatelé otevřeně se hlásící k hnutí skinheads nejprve společně pojali úmysl vyříditi si účty se dvěma studenty tmavé pleti, přičemž spouštěčem byla nevěra přítelkyně jednoho z pachatelů s mužem tmavé pleti. Pachatelé se tedy rozhodli vybiti si svou zlost na dvou náhodných poškozených tmavé pleti, kdy nejprve jednoho z nich napadli před restauračním zařízením nejdříve slovně a poté za použití řetězu a nože, načež poškozeného dále pronásledovali až ke studentským kolejím. Jeden z pachatelů však odmítl poškozeného následovat až do budovy studentských kolejí, ovšem druhého pachatele to nikterak neodradilo a pátral po poškozeném i uvnitř budovy, zde nakonec poškozeného našel, avšak na další útok rezignoval. Při odchodu však zcela náhodně potkal druhého studenta tmavé pleti, kterému předtím společně vyhrožovali a zcela bezprecedentně ho bodl nožem do břicha, čímž mu způsobil se životem neslučitelná zranění. Tento případ patří dosud k nejzávažnějšímu rasově motivovanému útoku a ve své době vyvolal bouřlivé reakce ve společnosti.¹⁶⁸

3.2. Způsobení těžšího následku

Podle § 146 odst. 3 TZ bude pachatel sankcionován trestem odnětí svobody v rozmezí dvou až osmi let, pokud při úmyslném ublížení na zdraví došlo rovněž ke způsobení těžké újmy na zdraví. Následek v podobě těžké újmy na zdraví však musí být zahrnut pouze zaviněním ve formě nedbalosti, jinak by bylo nutné jednání kvalifikovat jako trestný čin těžkého ublížení na zdraví. Na druhé straně, pokud pachatel nejedná ve vztahu ke závažnějšímu následku ani nedbalostně, není možné v daném případě přistoupit k aplikaci ustanovení s vyšší trestní sazbou. Příkladem bude situace, kdy těžká újma na zdraví na straně poškozeného nastala až v důsledku zdravotních komplikací, které ovšem pachatel ani z nedbalosti nezavinil, zejména pokud nedošlo k poskytnutí adekvátní lékařské péče, ačkoliv jejímu poskytnutí nebránily žádné závažné okolnosti.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 4 Tz 319/2001.

¹⁶⁸ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2007, s. 132-133. ISBN 978-80-7357-311-9.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 14. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

V situaci, kdy společným jednáním více pachatelů dojde ke způsobení těžké újmy na zdraví, je nutné posuzovat zavinění každého z pachatelů izolovaně. Skutečnost, že ke spáchání trestného činu ublížení na zdraví došlo ve spolupachatelství, nemůže sama o sobě vést k závěru, že všichni spolupachatelé budou odpovídat i za závažnější následek v podobě těžké újmy na zdraví. Je nutné dodat, že v daném případě mechanismus, jakým mělo dojít ke způsobení poranění poškozenému, nebyl zcela jasný. Z tohoto důvodu vypracovali znalci z oboru lékařství tři alternativní scénáře vzniku poranění. Soudy jsou tak vždy povinny na základě důkladného posouzení a vyhodnocení znaleckých posudků a ostatních důkazů učinit rozhodnutí, která z nabízených alternativ je v souladu s provedenými důkazy v dané věci.¹⁷⁰

Typickým příkladem jednání, které naplňuje § 146 odst. 1, 3 TZ může být útok na protihráče v průběhu fotbalového utkání. Pachatel zde v přerušené hře naprosto bezdůvodně udeřil pěstí do obličeje svého protihráče, což byla jakási reakce pachatele na aktuální dění na hřišti, kde v tu dobu probíhala ostrá slovní přestřelka mezi hráči soupeřících týmů. Pachatel svým úderem poškozenému způsobil poranění čelisti, které ho podstatným způsobem omezovalo v obvyklém způsobu života po dobu minimálně šesti týdnů. Pachatel byl nejméně srozuměn s tím, že neočekávaným úderem do tváře poškozeného může dojít k narušení jeho zdraví. Pachatel ve vztahu k této okolnosti tak jednal lhostejně, jelikož jeho chování bylo převážně motivováno snahou prosadit svůj názor nad nepříznivým verdiktem hlavního arbitra zápasu a vůbec přitom nebral v úvahu skutečnost, že svým jednáním může poškozenému způsobit újmu na zdraví.¹⁷¹

Pachatelovo jednání tak v daném případě vykazovalo znaky nepravé lhostejnosti. Nepravá lhostejnost se vyznačuje kladným vztahem k oběma možnostem, které mohou v konkrétním případě nastat, tedy jak k možností, že dojde ke vzniku újmy na zdraví, tak k možností, že k ublížení na zdraví nedojde. Přítomnost nepravé lhostejnosti při jednání pachatele pak naznačuje, že jednání pachatele bylo zahrnuto nepřímým úmyslem. Ve vztahu k těžšímu následku, který pachatel svým útokem způsobil, však jednal pachatel pouze nedbalostně, a proto není možné potrestat pachatele za trestný čin těžkého ublížení na zdraví. Pachatel argumentoval zejména tím, že k útoku došlo při hromadné a nepřehledné strkanici a rovněž poukázal na vysokou emoční vypjatost daného okamžiku, ovšem povinností pachatele je usměrnit a ovládnout své chování tak, aby nezpůsobil újmu na zdraví jiné osobě.¹⁷²

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 12. 1969, sp. zn. 5 Tz 90/69.

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, sp. zn. 5 Tdo 1/2013.

¹⁷² Tamtéž.

Poměrně zajímavá je pak situace, kdy pachatel vícero samostatnými útoky postupně úmyslně způsobí jednomu poškozenému újmu na zdraví a druhému poškozenému pak těžkou újmu na zdraví. Jednání pachatele je v tomto případě nezbytné posoudit jako dva samostatné trestné činy, a to jako trestný čin ublížení na zdraví a trestný čin těžkého ublížení na zdraví, a nikoliv jako jediný pokračující trestný čin ublížení na zdraví, u kterého došlo k následku v podobě těžké újmy na zdraví. Pokud by soud v konkrétním případě dospěl k závěru, že pachatel některý z uvedených trestných činů nespáchal, je na místě pachatele pro daný trestný čin zprostit obžaloby.¹⁷³

V této souvislosti lze ještě zmínit případ, kdy matka nejprve verbálně pokárala svého nezletilého syna za jeho nepřístojné chování, avšak poté ho zcela nadbytečně uchopila v oblasti pod pažemi a s vysokou razancí od sebe odstrčila. Nezletilý následně upadl a nepřírozeně si přisedl nohu, čímž došlo ke vzniku komplikované zlomeniny stehenní kosti, která si vyžádala mimořádně náročnou léčbu a rehabilitaci. Jednání matky zde bylo vedeno nepřímým úmyslem, když musela být minimálně srozuměna s faktem, že může svému nezletilému synovi způsobit újmu na zdraví. Komplikovaná zlomenina stehenní kosti jistě představuje těžkou újmu na zdraví, avšak ve vztahu ke vzniku tohoto poranění jednala matka pouze nedbalostně, a proto je nutné posoudit její jednání jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 TZ.¹⁷⁴

S řešením velice netypického případu se pak musel vypořádat Okresní soud v Tachově. Pachatel se dostal v domě s pečovatelskou službou nejprve do verbální rozmlísky s poškozeným, který rovněž v tomto domě žil. Mezi pachatelem a poškozeným panovaly již po dlouhou dobu velice napjaté vztahy a oba byli v poměrně pokročilém věku. Pachatel na chodbě zahlédl poškozeného, který byl postižen levostranným ochrnutím a mohl se pohybovat pouze s pomocí francouzské hole, jak hovořil s jinou nájemnicí pečovatelského domu, což pachatele velice rozčílilo. Pachatel tak razantně nakročil směrem k poškozenému a porazil ho na zem, čímž poškozenému způsobil těžkou újmu na zdraví v podobě zlomeniny stehenní kosti. Za výše uvedené jednání byl pachatel shledán vinným ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví s následkem ve formě těžké újmy podle § 146 odst. 1, 3 TZ a byl mu uložen trest odnětí svobody na dvě léta, avšak jeho výkon byl podmíněně odložen rovněž na zkušební dobu dvou let.¹⁷⁵

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 5. 1979, sp. zn. 5 Tz 36/79.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1269/2016.

¹⁷⁵ Rozsudek Okresního soudu v Tachově ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 8 T 96/2022.

Pachatel si byl v okamžiku, kdy započal svůj útok na poškozeného, nepochybně vědom skutečnosti, že v důsledku špatné stability může dojít k nekontrolovanému pádu poškozeného, k němuž ostatně skutečně došlo. Pachatel tak byl s tímto možným následkem minimálně srozuměn a jeho jednání tak bylo zahrnuto přinejmenším nepřímým úmyslem. Pachatel v uvedeném případě zcela jistě necílil na způsobení těžké újmy na zdraví, avšak musel si být vědom, že může poškozenému ublížit na zdraví. Z tohoto pohledu pak nelze ve vztahu k těžké újmě na zdraví dovést zavinění ve formě úmyslu přímého nebo nepřímého, a proto bylo na místě posoudit pachatelovo jednání jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 TZ. Kvalifikovat pachatelovo jednání jako trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148 odst. 1 TZ pak nepřipadalo v úvahu, a to zejména proto, že pachatel naprosto vědomě fyzicky napadl poškozeného, který se vzhledem ke své výrazné zdravotní indispozici nemohl účinným způsobem útoku bránit.

3.2.1 Způsobení smrti

Podle znění § 146 odst. 4 TZ bude trestem odnětí svobody na pět až deset let sankcionován pachatel, jehož jednání vykazuje znaky úmyslného ublížení na zdraví, avšak došlo při něm rovněž ke smrti jiné osoby. Následek v podobě smrti však opět musí být způsoben jednáním nedbalostním, pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o trestný čin vraždy.¹⁷⁶

Smrt je v souladu s poznatky lékařské vědy chápána jako biologická smrt mozku, neboli smrt cerebrální, kterou lze charakterizovat jako celkový stav organismu, u něhož je obnova veškerých životních funkcí již nemožná. Velice palčivou otázkou představuje určení přesného okamžiku smrti ve zdravotnictví, což je upraveno především v zákoně č. 285/2002 Sb. Podle tohoto zákona je odběr orgánů a tkání z těla zemřelého možný pouze za podmínky, že byla bezpečně zjištěna smrt. Zjištění smrti se prokazuje buď nevratnou zástavou krevního oběhu, anebo nevratnou ztrátou funkcí celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy je chod dýchacího ústrojí nebo krevní oběh zajišťován uměle (smrt mozku).¹⁷⁷

Poměrně specifická je situace, kdy je trestný čin ublížení na zdraví s následkem smrti spáchán společným jednáním více osob. Pokud v daném případě došlo k naplnění všech podmínek pro

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 19.7. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 531. ISBN 978-80-7502-120-5.

to, aby veškeré činy spolupachatelů, na nichž se předem srozumitelným způsobem domluvili, mohly být přičítány každému ze spolupachatelů, pak i následek v podobě smrti poškozeného vznikl ze společného jednání všech spolupachatelů. Jednotlivý pachatel se nemůže zprostit viny pouze z důvodu, že ke smrti došlo v důsledku jednání jiného pachatele, který úmysl jednat určitým způsobem pojal zcela odděleně a nezávisle na vůli jiného pachatele. V takovémto případě je pak nezbytné zavinění každého ze spolupachatelů posuzovat odděleně, pokud je zavinění dovozeno, nebude již záležet na tom, zda následek v podobě smrti vznikl pouze v důsledku jednání jednoho ze spolupachatelů, pojatého odděleně na vůli ostatních. Za smrt by jednotlivé osoby neodpovídaly jako spolupachatelé, nýbrž každý samostatně.¹⁷⁸

V této souvislosti lze zmínit případ, kdy byl pachatel nejprve uznán vinným z trestného činu usmrcení z nedbalosti, ovšem poté došlo soudem druhého stupně k překvalifikování činu na trestný čin ublížení na zdraví s následkem smrti a tento závěr poté posvětil také Nejvyšší soud. Pachatel se v nočních hodinách dostavil na žádost svého přítele před restaurační zařízení, kde měla probíhat potyčka mezi dvěma osobami. Poté, co se pachatel na místo dostavil, konflikt byl již téměř urovnán a ani jedna ze stran nevykazovala žádná viditelná poranění a neměla na dalším pokračování potyčky žádný zájem. Pachatel však naprosto neočekávaně zaútočil na silně podnapilého poškozeného, který se v důsledku jeho útoku udeřil hlavou o asfaltovou vozovku a téměř okamžitě ztratil vědomí a utrpěl poranění hlavy neslučitelná se životem.¹⁷⁹

Pachatel byl zaměstnán jako číšník a musel si být vědom možných následků, které svým jednáním může silně podnapilému poškozenému způsobit, jelikož poškozený nebyl schopen v dané situaci vůbec rozpoznat hrozící nebezpečí, natož se útoku ubránit. Koordinace pohybů u poškozeného poněkud vážla a celou situaci z jeho pohledu ztěžovala také tma, kdežto na druhé straně pachatel byl zcela střízlivý a výrazně mladší než poškozený. S ohledem na intenzitu a povahu útoku je očividné, že se jednalo o útok zcela nepřiměřený nastalé situaci, pachatel si musel být vědom, že je podnapilý člověk velice náchylný na ztrátu rovnováhy a stačí opravdu velice málo a může dojít k pádu. Pachatelovo jednání tedy bylo vedeno nepřímým úmyslem, přestože pachatel věděl, že může poškozenému ublížit na zdraví, byl s tímto následkem srozuměn a z tohoto pohledu je na místě kvalifikovat pachatelovo jednání jako úmyslné ublížení na zdraví. Poškozený v důsledku agresivního útoku pachatele upadl na zem a velice nešťastně se uhodil do hlavy, což mělo za následek téměř okamžitou smrt a tento

¹⁷⁸ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, sp. zn. Tpjf 30/76.

¹⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2014, sp. zn. 6 Tdo 693/2014.

následek tak lze rovněž přičítat k tíži pachatele. V tomto případě smrt poškozeného nastala velice brzy po samotném útoku pachatele, i tato skutečnost tak naznačuje, že na straně pachatele byla přítomna ve vztahu k tomuto následku nevědomá nedbalost.¹⁸⁰

Pachatel nechtěl tento následek zcela jistě svým jednáním zapříčinit a nevěděl, že jeho jednání může vyústit až ve smrtelný následek, avšak s ohledem na své osobní poměry to vědět měl a mohl. Pachatel absolutně neodhadl potřebnou míru intenzity, která byla nezbytná k tomu, aby ostatní účastníky konfliktu ochránil před případným napadením ze strany poškozeného. Je nepochybné, že k řešení celého konfliktu mohlo dojít úplně jiným způsobem, zejména pak stačilo z místa odejít, avšak tuto možnost pachatel zřejmě vůbec nebral v potaz. Pachatel po ukončení útoku nechal poškozeného ležet na zemi, nasedl do svého automobilu a bezohledně z místa činu odjel, neprojevil sebemenší zájem přivolat pro poškozeného zdravotní pomoc a ani se nezajímal o zdravotní stav poškozeného. Rovněž toto chování ukazuje na značnou bezohlednost pachatelova jednání. Nejvyšší soud se pak plně ztotožnil se závěry soudu druhého stupně a shledal, že je na místě posoudit pachatelovo jednání jako trestný čin ublížení na zdraví se smrtelným následkem, a nikoliv jako trestný čin usmrcení z nedbalosti.¹⁸¹

Smrtelný následek může být bezesporu rovněž způsoben úderem pěstí do obličeje poškozeného, který v důsledku tohoto úderu upadl na hranu schodu. V závislosti na konkrétních skutkových okolnostech případu není takovýto následek nijak zvláště mimořádný a nepředvídatelný, a proto není možné předem vyloučit kvalifikaci takového jednání jako trestného činu úmyslného ublížení na zdraví se smrtelným následkem.¹⁸²

V jiném případě pak pachatel v nočních hodinách na schodech restauračního zařízení úmyslně udeřil poškozeného pěstí do obličeje, který v důsledku tohoto útoku pachatele spadl z velmi příkrých schodů, čímž u něj došlo k rozsáhlým poraněním v oblasti hlavy a krční páteře. Po několika dnech poškozený těmto poraněním v nemocnici podlehl. Soud prvního stupně nejprve shledal pachatele vinným trestným činem ublížení na zdraví s následkem smrti, avšak soud odvolací neshledal ve vztahu ke smrtelnému následku zavinění ani ve formě nevědomé nedbalosti a rozhodl o pachatelově vině pouze za trestný čin ublížení na zdraví s následkem

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2014, sp. zn. 6 Tdo 693/2014.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 424/2011.

těžké újmy na zdraví. Proti tomuto rozhodnutí však podal státní zástupce v neprospěch pachatele dovolání.¹⁸³

Nejvyšší soud se přiklonil k rozhodnutí soudu prvního stupně a rozsudek soudu odvolacího v plném rozsahu zrušil a vrátil mu věc k novému rozhodnutí, a to na základě následujících poznatků. Z fotodokumentace, která byla přiložena ke spisu, bylo očividné, že se jednalo o velice strmé schodiště a totéž se dá říci i o jednotlivých schodech, jejichž povrch byl nadto velice tvrdý. Je proto nesporné, že dopad poškozeného hlavou na hranu schodu může vyústit až ve smrtelné poranění, smrt poškozeného tak v daném případě představovala jeden z možných následků. Závěry znaleckých posudků zcela přesvědčivě poukázaly na fakt, že smrt poškozeného nastala výhradně v důsledku utrpěných poranění, aniž by se u poškozeného vyskytovaly nějaké mimořádné predispozice, které by mohly spolupůsobit jako jedna z příčin smrti. Nadto lze dodat, že účinnost úderu byla znásobena vzájemným postavením obou osob, kdy pachatel stál nad poškozeným a jeho ruce tak byly na úrovni hlavy poškozeného. Poškozený tak nemohl prakticky žádným způsobem zareagovat na pachatelův úder, nebylo možné nikam ustoupit a rovněž zachování rovnováhy bylo nemožné, pád poškozeného tak představoval v daném případě téměř jedinou reálnou variantu skutkového děje, který následoval po úderu.¹⁸⁴

Pachatel podnikl svůj útok naprosto neočekávaně a bez jakéhokoliv upozornění. V daném místě neměl poškozený žádnou možnost obranné reakce, jelikož se nemohl ničeho zachytit, či svůj pád alespoň určitým způsobem zbrzdit. Poškozený padal směrem dozadu, což učinilo jeho pád ještě mnohem více nebezpečným a nadto byl pod poměrně výrazným vlivem alkoholu. Opilost poškozeného se však dala velice snadno presumovat, jelikož byl součástí společnosti, která se v restauraci zdržela až do pozdních nočních hodin. Daný případ se vyznačoval širokým spektrem různorodých okolností, které ovšem byly pachatelem vnímány a které i z jeho subjektivního pohledu činily následek v podobě smrti poškozeného předvídatelným, aniž by na pachatele kladly nějaké zvýšené nároky nad rámec běžných životních zkušeností. Nejvyšší soud tak dal zapravdu rozhodnutí soudu prvního stupně, kdy se plně ztotožnil s jeho právními závěry. Závažné pochybení odvolacího soudu lze spatřovat zejména ve vyloučení nevědomé nedbalosti ve vztahu ke smrti poškozeného, avšak z okolností případu ani z osobních poměrů neuvedl daný

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 424/2011.

¹⁸⁴ Tamtéž.

soud nic, na základě čeho by pachatel neměl a nemohl vědět, že jeho jednání může vyústit až ve smrt poškozeného.¹⁸⁵

Obecně při posuzování trestného činu úmyslného ublížení na zdraví s následkem v podobě smrti nelze vedle tohoto trestného činu shledat pachatele vinným ještě ze spáchání trestného činu neposkytnutí pomoci v situaci, kdy by po úmyslném způsobení újmy na zdraví, které vyústilo až ve smrtelný následek, k němuž se vztahuje nedbalostní zavinění, neposkytl poškozenému nezbytnou pomoc, aby smrt poškozeného odvrátil. Na základě výše uvedeného je tak souběh těchto trestných činů vyloučen.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 424/2011.

¹⁸⁶ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85.

4. Trestný čin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 TZ

Trestný čin těžkého ublížení na zdraví je nejzávažnějším trestným činem proti zdraví. Trestný čin těžkého ublížení na zdraví nalezneme v § 145 TZ a dopustí se ho ten, kdo jiné osobě úmyslně přivodí těžkou újmu na zdraví, přičemž za takový čin pak bude sankcionován trestem odnětí svobody v délce tří až deseti let. Trestný čin ublížení na zdraví tak ve smyslu § 14 odst. 3 TZ patří mezi zvláště závažné zločiny. Druhý odstavce § 145 TZ opět stanovuje výčet okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. V souladu se třetím odstavcem § 145 TZ bude pachatel stížen trestem odnětí svobody od osmi do šestnácti let, pokud dojde při spáchání trestného činu těžkého ublížení na zdraví ke způsobení smrtelného následku. S ohledem na skutečnost, že trestný čin ublížení na zdraví spadá mezi zvláště závažné zločiny, přichází zde v úvahu i trestnost přípravy tohoto trestného činu, kterou výslovně stanovuje odstavce čtvrtý § 145 TZ.

Těžké ublížení na zdraví patří mezi nejzávažnější násilné delikty a velice výrazným způsobem útočí na zdraví člověka a jeho tělesnou integritu, přičemž přivolená újma dosahuje vyšší, zákonem stanovené míry. Tato míra, která vytyčuje hranice těžkého ublížení na zdraví, je představována způsobením těžké újmy na zdraví. Ustanovení § 145 TZ však definici pojmu těžká újma neobsahuje, tu je nutné hledat v rámci výkladových ustanovení trestního zákoníku, konkrétně pak v § 122 odst. 2 TZ, kde se nachází taxativní výčet případů, které spadají pod pojem těžké újmy na zdraví.¹⁸⁷

Trestný čin těžkého ublížení na zdraví stojí z hlediska své závažnosti ihned za úmyslnými usmrceními a v konkrétním případě může být i poměrně problematické rozlišit, zda se jedná o trestný čin těžkého ublížení na zdraví, či pokus trestného činu vraždy. Pachatel se v rozebíraném případě nejprve dostal do fyzického a verbálního střetu s poškozeným, načež po poškozeném hodil kovový popelník, kterým naštěstí poškozeného netrefil a poškozený následně pachatele donutil k útěku. Pachatel se však na místo činu vrátil vybaven velkou mačetou a zaútočil na poškozeného, kterému způsobil řezná a bodná poranění v oblasti hrudníku a horních končetin, a nakonec také otevřenou zlomeninu temenní kosti, jež mohla vést k bezprostřednímu ohrožení života poškozeného. Soud prvního stupně nejprve shledal pachatele vinným z pokusu trestného činu vraždy. Odvolací soud však na věc měl názor zcela

¹⁸⁷ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 76. ISBN 978-80-7502-069-7.

jiný a pachatele odsoudil za pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví, tento názor odvolacího soudu pak poté posvětil i Nejvyšší soud.¹⁸⁸

Jednání pachatele lze rozdělit na dvě části, kdy první část byla ukončena okamžikem mrštění popelníku po poškozeném. Druhou část jednání pachatele pak představoval útok pachatele mačetou na poškozeného. V rámci druhé části jednání pachatele tedy došlo k zasazení celkem tří úderů, přičemž první dva údery mačetou směřovaly do horní části těla a poškozenému vznikla pouze řezná poranění. Dalo by se říci, že pachatel v daný moment na poškozeného ani nijak výrazně neútočil, spíše před sebou mačetou mával a v rámci této činnosti tak zasáhl poškozeného. V okamžiku, kdy si poškozený prohlížel svá poranění, mu však pachatel zasadil mačetou poměrně razantní úder do temene hlavy. Ačkoliv poškozený tímto úderem utrpěl zlomeninu lebky, závěry znaleckých posudků konstatovaly, že tímto úderem poškozený nebyl ohrožen na životě. Za určitých okolností mohla být skutečně úderem do oblasti temena způsobena těžká újma na zdraví a v krajním případě i smrt, avšak předmětné poranění bylo v konečném důsledku pouze lehké povahy.¹⁸⁹

Pachatel se ke svému činu nedoznal, a proto je nutné formu zavinění vyvodit z konkrétních okolností daného jednání. Klíčové tak bude zejména posouzení razance a způsobu vedení útoku (proti jakým částem těla byl útok směřován, intenzita útoku nebo počet úderů), dále také fakt, do jaké míry mohl pachatele s ohledem na své osobní poměry předvídat následky svého jednání, či vnímání nastalé situace ze strany poškozeného a v úvahu je nutné vzít také případné zvláštní schopnosti, či dovednosti pachatele v určité oblasti (např. pachatel je mistrem bojových umění). Při zkoumání konkrétního útoku je tedy nutné posoudit všechny tyto klíčové faktory, které se při spáchání trestného činu projeví, respektive byly způsobilé se projevit. V daném případě bylo pouze na pachatelově vůli, jakým způsobem a jakou razancí na poškozeného zaútočil. Způsobené zranění v oblasti hlavy, které podle závěrů znaleckých posudků nebylo natolik závažné, aby bezprostředně ohrozilo život poškozeného, pak dokládá, že pachatel nebyl ani srozuměn s následkem v podobě usmrcení poškozeného.¹⁹⁰

Výhrůžka smrti adresovaná poškozenému nemůže odůvodňovat existenci úmyslného zavinění na straně pachatele, ostatně i sám poškozený v řízení před soudem uvedl své přesvědčení o tom,

¹⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 6 Tdo 779/2014.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 6 Tdo 779/2014.

že jej pachatel nechtěl usmrtit. Poškozený po prvních dvou pachatelových úderech ve své obraně zcela ustal a zkoumal svá poranění a umožnil tak pachatelovi pokračovat v jeho útoku. Z této skutečnosti lze usoudit, že ani samotný poškozený nespátroval v útoku bezprostřední ohrožení svého života. Na základě výše uvedeného potvrdil Nejvyšší soud rozhodnutí soudu odvolacího. Z pachatelova jednání tedy nebylo možné dovodit úmysl spáchat trestný čin vraždy a kvalifikace jednání pachatele jako trestného činu těžkého ublížení na zdraví ve stadiu pokusu je zde zcela na místě.¹⁹¹

Pokud pachatel při svém útoku použije nůž, či jinou zbraň obdobné povahy, lze dovodit ve vztahu k těžké újmě na zdraví zavinění ve formě úmyslu pouze tehdy, jestliže pachatel neútočí proti hlavě, či horní části těla, kde jsou uloženy životně důležité orgány. Zároveň však úder musí zasahovat taková místa na těle, kde hrozí těžká újma na zdraví, jsou obvykle vedeny menší intenzitou než je tomu u útoků vražedných, které způsobují bezprostřední ohrožení života.¹⁹²

Trestného činu těžkého ublížení na zdraví se však může pachatel dopustit i v případě, kdy není vybaven žádnou zbraní. Za předpokladu, že pachatel disponuje takovými znalostmi bojového sportu, aby je mohl následně využít i v praxi, jedná při svém útoku s vědomím toho, že lze aktivním užitím znalostí bojového sportu vůči poškozenému znásobit intenzitu útoku, a tedy i zvýšit závažnost možného následku. Pachatel byl tedy minimálně srozuměn s tím, že může poškozenému přivodit i velice závažná poranění, zejména pokud pachatelův útok směřoval do oblasti hlavy, ale i na horní, či dolní končetiny.¹⁹³

Při posuzování, zda v konkrétní situaci došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví, je nutné vzít v potaz i věk, tělesné proporce poškozeného, či jeho aktuální zdravotní stav. Pachatel oběma rukama strčil do zad poškozeného, který byl již velice vysokého věku. Poškozený zcela nekontrolovaně upadl na hranu obrubníku a v důsledku pádu nakonec zemřel. Je očividné, že pokud by poškozeným byla osoba středního věku, k takovému následku by zcela jistě nedošlo, ovšem v daném případě tomu tak nebylo a pachatel byl potrestán za trestný čin ublížení na zdraví se smrtelným následkem.¹⁹⁴

¹⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 6 Tdo 779/2014.

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2001, sp. zn. 5 Tz 49/2001.

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 3 Tdo 111/2007.

¹⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2015, sp. zn. 7 Tdo 118/2013.

V této souvislosti lze zmínit případ, kdy pachatel v brzkých ranních hodinách napadl po předchozí verbální rozepři poškozeného, kterého nejprve několikrát zasáhl pěstí do obličeje a kopl do oblasti břicha. Poškozenému na pomoc přispěchala jeho známá, která pomohla poškozenému vstát ze země, ovšem vtom obdržel poškozený ze strany pachatele další údery pěstí do obličeje, pachatel poté vytáhl z kapsy nůž a nejprve bodl poškozeného do horní části těla. Pachatel se však rozhodl v útoku pokračovat a chtěl poškozeného bodnout do oblasti krku, na obranu poškozeného naštěstí opět vystoupila jeho známá a povedlo se jí pachatele odstrčit. Pachatel se ještě stačil ohnat nožem po poškozeném a zasáhl ho do tváře. S ohledem na vedení útoku a intenzitu jednotlivých bodných ran zcela jistě mohlo dojít k ohrožení životně důležitých orgánů a ke vzniku těžké újmy na zdraví, avšak v důsledku aktivní a statečné obrany dívky, která vystoupila na obranu poškozeného, pachatel od dalších útoků upustil a z místa činu nakonec utekl.¹⁹⁵

Pachatel se v daném případě dopustil pokusu trestného činu ublížení na zdraví, přičemž bylo dovozeno, že jeho jednání bylo zahrnuto zaviněním ve formě nepřímého úmyslu. Pachatel tedy zcela jistě věděl, že jeho jednání může vyústit až v těžkou újmu na zdraví a pro případ, že k takovému následku dojde, byl s tím srozuměn. Ačkoliv z provedeného dokazování vyplynulo, že poranění, která poškozený utrpěl, nedosáhla takové intenzity, aby mohla být považována za těžkou újmu na zdraví, případný vznik těžké újmy na zdraví však byl naprosto reálný. Poranění neohrozila poškozeného na životě, avšak nacházela se v těsné blízkosti velkých a klíčových cév. Pachatelův čin tak v sobě skýtal potenciál způsobit poškozenému těžkou újmu na zdraví, což se nakonec pouze shodou okolností nestalo. Pokud by nedošlo k zásahu známé poškozeného a jeho aktivní obraně, mohly mít bodné údery mnohonásobně závažnější následky, které by nepochybně naplňovaly znaky těžké újmy na zdraví. Vědomí pachatele o možném následku jeho jednání ve formě těžké újmy na zdraví bylo rovněž dostatečně prokázáno. V neprospěch pachatele svědčil zejména fakt, že každému průměrně smýšlejícímu člověku musí být zřejmé, jaké následky může mít bodnutí nožem do oblasti krku nebo hrudníku. Bylo nutné vzít v potaz také pachatelovu trestní minulost, kdy již jednou byl dříve odsouzen za násilnou trestnou činnost směřující ke způsobení těžké újmy na zdraví.¹⁹⁶

Srozumění pachatele se způsobením těžké újmy na zdraví rovněž vyplynulo ze samotného průběhu jednání pachatele. Pachatel svůj útok zacílil na oblast krku a hrudníku poškozeného,

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. 6 Tdo 364/2018.

¹⁹⁶ Tamtéž.

příčemž jednal způsobem, ze kterého bylo patrné, že neexistovala žádná okolnost, pro kterou by pachatel mohl, byť bez přiměřených důvodů, spoléhat na to, že následek v podobě těžké újmy na zdraví nenastane. K následku ve formě způsobení těžké újmy na zdraví nedošlo, nikoliv však z důvodu nízké razance pachatelova útoku, či nedostatečného zacílení bodných úderů, ale z důvodu obrany poškozeného a aktivního zásahu svědkyně ve prospěch poškozeného. Pachatelovu argumentu, že v inkriminovaný moment jednal v nutné obraně nelze přisvědčit. Na základě dokazování bylo bezpečně vyloučeno, že v průběhu večera nehrozil ze strany poškozeného žádný útok na zájmy chráněné trestním právem, nadto lze doplnit, že to byl právě pachatel, který celý konflikt započal, proto byl potrestán za trestný čin těžkého ublížení na zdraví ve stadiu pokusu.¹⁹⁷

Poměrně specifická je pak situace, kdy pachatel zaútočí na již viditelně zraněnou osobu. Pachatel zasadil poškozenému ránu pěstí do obličeje, přičemž poškozený byl již viditelně a výrazně poraněn v oblasti hlavy a krvácel, důsledkem tohoto úderu pachatele pak bylo způsobení oděrek v oblasti obličeje a zesílení krváčení z nosu. Nejvyšší soud zde odmítl závěry jak soudu prvního stupně, tak soudu odvolacího. Soud prvního stupně nejprve shledal v jednání pachatele pokus trestného činu ublížení na zdraví ve smyslu § 146 odst. 1 TZ, kdežto soud odvolací potrestal pachatele za pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1 TZ. Pachatel napadl poškozeného za situace, kdy již byl poškozený výrazným způsobem zraněn po předchozím útoku druhé spolupachatele.¹⁹⁸

Soud prvostupňový i odvolací dovodily úmysl pachatele výhradně z této skutečnosti, avšak rozešly se v závěru, zda pachatel jednal s cílem způsobit ublížení na zdraví, či těžkou újmu na zdraví. V obou případech se však soudy nechaly touto okolností nadměru ovlivnit. Obecně lze říci, že útok zaměřený proti poraněné, či jiným způsobem zdravotně indisponované osobě, může skončit vznikem těžšího následku, než je v daných situacích běžné. V daném případě ovšem ze žádných poznatků nevyplývalo, že by se obecně stanovená možnost mohla promítnout do reálné hrozby, že z pouhého jediného úderu pěstí do obličeje může poškozený utrpět takovou poruchu zdraví, která naplňuje definici ublížení na zdraví, či těžké újmy na zdraví ve smyslu výkladových ustanovení trestního zákoníku.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. 6 Tdo 364/2018.

¹⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 7 Tdo 1563/2017.

¹⁹⁹ Tamtéž.

Pachatel svým útokem způsobil poškozenému pouze běžné oděrky v oblasti obličeje a krvácení z nosu, tedy zcela obvyklý následek, který se zpravidla vyskytuje při běžném úderu pěstí do obličeje. Úder nebyl veden s žádnou mimořádnou razancí, jelikož předmětný úder nevedl ke vzniku žádného dalšího poranění v oblasti obličeje. Pachatel útočil vůči poškozenému, který se žádným způsobem nebránil, a ani obrany nebyl schopen, z čehož lze vyloučit možnost, že by intenzita pachatelova úderu byla zmírněna obranou poškozeného. Tato skutečnost poukazuje na nižší razanci úderu. Jednalo se o fyzické napadení, které spočívalo pouze v jednom úderu, přičemž v pokračování útoku pachatelovi v podstatě nic nebránilo, poškozený nebyl schopen žádného odporu. Pachatel ani nepřistoupil k užití prostředku, kterým by znásobil údernost útoku, ale omezil se pouze na jeden úder pěstí. Pachatelovo jednání bylo motivováno skutečností, že poškozený udržoval milostný poměr s jeho bývalou manželkou a volně nakládal s jejími penězi. Tento motiv pak přijatelně vysvětluje i obyčejné napadení v podobě úderu pěstí do obličeje, avšak není z něj možné bezpečně vyvodit, zda jednání pachatele směřovalo k ublížení na zdraví, či ke způsobení těžké újmy na zdraví.²⁰⁰

Pokud by se v daném případě pachatelovi přičítal úmysl směřující k ublížení na zdraví nebo ke způsobení těžké újmy na zdraví, jednalo by se o zcela nepřípustné vybočení z rámce přiměřenosti a adekvátního vztahu mezi objektivním průběhem předmětného útoku a způsobeným následkem. Závěrem tak lze shrnout, že pachatelův útok byl takového charakteru a razance, při nichž pravidelně vzniká pouze takový následek, který z pachatelova útoku reálně vzešel. Co se týče subjektivní stránky trestného činu tak platí, že úmyslem pachatele byl pouze reálně způsobený následek a úmysl pachatele tuto hranici žádným způsobem nepřekročil.²⁰¹

Velice specifický případ těžkého ublížení na zdraví pak nabízí poměrně čerstvé rozhodnutí Krajského soudu v Brně. Pachatel společně s několika dalšími osobami v pozdních večerních hodinách narušoval noční klid, a proto na místo musela vyjet hlídka Městské policie. Podnapilý pachatel však nebral v potaz výzvy k uklidnění, načež z kapsy své bundy vytáhl útočnou zbraň (nunčaky) a zaútočil na jednoho z členů hlídky Městské policie. Pachatel zasáhl poškozeného nejprve do oblasti hlavy, další údery se povedlo poškozenému zablokovat horními končetinami a následně byl pachatel za pomoci ostatních členů hlídky zpacifikován. Pouze shodou náhod a včasným zajištěním pachatele pak poškozený utrpěl pouze tržnou ránu na hlavě a lehké zhmožděliny horních končetin, přičemž na obvyklém způsobu života nebyl nikterak omezen.

²⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 7 Tdo 1563/2017.

²⁰¹ Tamtéž.

Pachatel byl shledán vinným mimo jiné ze spáchání pokusu trestného činu těžkého ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1, 2 písm. g) TZ, jelikož byl poměrně krátkou dobu před shora popsáním jednáním uznán vinným rovněž z pokusu trestného činu těžkého ublížení na zdraví, a také trestným činem násilí proti úřední osobě ve smyslu § 325, odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. a), jelikož se tohoto trestného činu dopustil v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby a spáchal jej se zbraní.²⁰²

V daném případě vyvstala poměrně problematická otázka souběhu trestného činu těžkého ublížení na zdraví a trestného činu násilí proti úřední osobě. V situaci, kdy by se pachatel dopustil trestného činu těžkého ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1 TZ v jednočinném souběhu s trestným činem násilí proti úřední osobě, při kterém došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví, ve smyslu § 325 odst. 3 písm. a) TZ, by bylo na místě užití zásady speciality, podle níž by byl jednočinný souběh těchto činů vyloučen. Ochrana zájmu poskytovaná trestním zákoníkem by ve shora uvedeném případě byla naprosto dostatečným způsobem zajištěna právě přísnějším ustanovením § 325 odst. 3 písm. a) TZ, jímž by byl reflektován specifický charakter daného útoku, který byl namířen proti úřední osobě. V rozebíraném případě ovšem bylo pachatelovo jednání kvalifikováno jako trestný čin těžkého ublížení spáchaný opětovně dle § 145 odst. 1, 2 písm. g) TZ, který je sankcionován přísněji než trestný čin násilí proti úřední osobě dle § 325 odst. 3 písm. a) TZ.²⁰³

Vzhledem k tomu, že by každý pachatelův skutek měl být posouzen podle všech zákonných ustanovení, která na daný skutek dopadají, je v daném případně přípustný jednočinný souběh trestného činu těžkého ublížení na zdraví a trestného činu násilí proti úřední osobě, avšak není možné, aby se právní kvalifikace jednání pachatele u těchto trestných činů překrývala v témže znaku, a to způsobení těžké újmy na zdraví. V souladu se zásadou subsidiarity by bylo nutné v posuzovaném případě upustit od právní kvalifikace podle § 325 odst. 3 písm. a) TZ, jelikož daný skutek měl znaky více trestných činů, a proto je nezbytné nejprve přistoupit k primární právní kvalifikaci nejzávažnějším trestným činem a teprve poté lze uplatnit kvalifikace další, pokud ovšem nebyly veškeré znaky skutkové podstaty primární kvalifikací již vyčerpány. Uvedeným postupem je tak poskytnuta ochrana různorodým objektům daných trestných činů, a to zájmu na ochraně lidského zdraví i zájmu na ochraně nerušeného výkonu pravomoci

²⁰² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. 2. 2023, sp. zn. 69 T 2/2023.

²⁰³ Tamtéž.

úředních osob, přičemž současně nedojde k překrytí týchž znaků rozebíraných trestných činů.²⁰⁴

K naplnění skutkové podstaty trestného činu těžkého ublížení na zdraví může dojít rovněž v případě, kdy není dodržována lékařem nastavená léčba poškozeného. Nezletilému poškozenému byl diagnostikován diabetes prvního typu a o další léčbě této nemoci byli rodiče poškozeného adekvátním způsobem informováni, kdy jediným způsobem, jak mírnit příznaky této nemoci je důsledná aplikace inzulínu. Rodiče však doporučení lékařů vůbec nerespektovali a vědomě odpírali poškozenému dávky inzulínu, což vyústilo nejprve v několikátýdenní hospitalizaci poškozeného, avšak ani tato skutečnost nepřinesla pro rodiče dostatečné poučení. Rodiče zůstali stále přesvědčeni, že léčba nemoci může být efektivní alternativními postupy, a není tak potřeba aplikovat poškozenému inzulín. Primárním cílem rodičů zcela jistě nebylo způsobení těžké újmy na zdraví poškozenému, jelikož na alternativní léčbu vynakládali významné finanční prostředky. Rodiče však v tomto případě museli být přinejmenším srozuměni s tím, že systematické snižování a následné úplné vysazení inzulínu, jakožto jediného efektivního léku pro léčbu této nemoci, může vést až k velmi závažnému poškození zdraví. Přestože rodiče mohli pozorovat zcela očividné příznaky zhoršujícího se zdravotního stavu poškozeného, neudělali nic, aby dalšímu zhoršování zdravotního stavu zabránili. Celá situace vyústila až ve smrt poškozeného. Ve vztahu k tomuto následku soud shledal zavinění ve formě nedbalosti, proto byli oba rodiče potrestáni za spáchání trestného činu těžkého ublížení na zdraví se smrtelným následkem.²⁰⁵

Za jednání směřující ke způsobení těžké újmy na zdraví lze považovat rovněž polití poškozeného vysoce hořlavou látkou. Pachatel zezadu přistoupil k poškozenému, který právě dokuřoval cigaretu a polil jej toluenem, čímž poškozenému způsobil výrazné popáleniny na zhruba devíti procentech těla. Poškozený před útokem seděl na lavičce a kouřil cigaretu, tedy měl ve své blízkosti hořící předmět, od něhož vycházely horké výpary a odpadával žhnoucí popel, který nezřídka ulpívá na těle samotného kuřáka, anebo v jeho těsné blízkosti. Pachatel, který sám byl vášnivý kuřákem tak musel být s veškerými uvedenými okolnostmi obeznámen. Poškozený byl napaden v okamžiku, kdy se skláněl k zemi a uhasil cigaretu o zem. Pachatel přistoupil k polití toluenem poškozeného v momentě, kdy tuto skutečnost nemohl vůbec vnímat a zcela jistě se v blízkosti poškozeného nacházely zbytky cigarety, popela a také poslední horké

²⁰⁴ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. 2. 2023, sp. zn. 69 T 2/2023.

²⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 851/2016.

výpary. Ačkoliv tedy pachatel poškozeného sám nezapálil, musel být minimálně srozuměn s tím, že může dojít ke způsobení popálenin poškozeného, a proto bylo nutné pachatele shledat vinným z trestného činu těžkého ublížení na zdraví.²⁰⁶

Poměrně hrůzostrašným případem těžkého ublížení na zdraví, respektive jeho pokusem se v poslední době zabýval Krajský soud v Brně. Pachatel naprosto brutálním způsobem týral své dva nezletilé syny, které měl svěřené do péče a měl tak povinnost o ně řádným způsobem pečovat. Tuto povinnost však pachatel absolutně nerespektoval, své nezletilé syny neustále bil, a to i za pomoci nejrůznějších předmětů (palička na maso, vařečka), dále poškozené surově tahal za vlasy, nechával hladovět a vše vyústilo až v jednání pachatele, kterým oba své syny ztloukl paličkou na maso, což si vyžádalo několikadenní hospitalizaci obou chlapců. Při této hospitalizaci byly zjištěny ještě starší zlomeniny horních končetin u obou chlapců, které jim rovněž způsobil svým jednáním jejich otec.²⁰⁷

Je naprosto zřejmé, že pachatelovo jednání, během kterého tloukl své syny paličkou na maso do obličejové části hlavy, mohlo mít ještě mnohem závažnější následky, zmínit lze zejména možné zlomeniny lebečních kostí nebo zhmoždění mozku. Takováto poranění by zcela jistě naplňovala kritéria těžké újmy na zdraví, avšak pouze shodou okolností k nim v daném případě nakonec nedošlo. Pachatel ovšem nemohl být shledán vinným ze spáchání dokonaného trestného činu těžkého ublížení na zdraví, jelikož účinek ve formě těžké újmy na zdraví nenastal. Pachatel si během svého jednání musel být vědom, že daný fyzický útok zacílený na hlavu nezletilých dětí může mít vážné konsekvence, ale i přesto vůči svým nezletilým synům brutální útok provedl. Pachatel byl tedy s tímto možným následkem srozuměn a byl schopen si jej představit jako možný, proto lze předpokládat, že pachatelovo jednání bylo zahrnuto minimálně nepřímým úmyslem.²⁰⁸

Velice zajímavá je pak problematika souběhu trestného činu těžkého ublížení na zdraví s ostatními trestnými činy. V případě, kdy pachatelovo jednání směřuje k úmyslnému způsobení těžké újmy na zdraví a zároveň jsou naplněny zákonné znaky jiného trestného činu, v rámci jehož kvalifikované skutkové podstaty se vyskytuje znak způsobení těžké újmy na zdraví, pak je otázku případného jednočinného souběhu nutné řešit vždy s ohledem na trestní

²⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2021, sp. zn. 8 Tdo 409/2021.

²⁰⁷ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6. 11. 2023, sp. zn. 2 T 6/2023.

²⁰⁸ Tamtéž.

sazby vyjadřující míru ochrany lidského zdraví u takto konkurujících si trestných činů. Pokud je tato ochrana intenzivnější v případě vyjádřeném primárním objektem, tedy u trestného činu těžkého ublížení na zdraví, pak je vždy možný jednočinný souběh s jiným trestným činem, jehož znaky pachatel svým jednáním rovněž naplnil, avšak nikoliv s jeho kvalifikovanou skutkovou podstatou trestného činu, která obsahuje znak způsobení těžké újmy na zdraví.²⁰⁹

Na tomto místě je nutné zmínit problematiku možného souběhu trestného činu těžkého ublížení na zdraví a trestných činů neposkytnutí pomoci a neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku ve smyslu § 150 TZ, respektive § 151 TZ. Pachatel nejprve nedal přednost v jízdě zprava jedoucímu cyklistovi, pouze shodou okolností cyklista vyvázl bez jakékoliv zdravotní újmy. Následně pak došlo mezi pachatelem a cyklistou k výrazné verbální rozmíšce, po které pachatel znovu usedl za volant svého automobilu a najel do v tu chvíli nic netušícího cyklisty, čímž mu způsobil otřes mozku a pohmožděliny dolních končetin, načež z místa činu ihned odjel. Život poškozeného v daném případě nebyl bezprostředně ohrožen a způsobená poranění nemohla vést v konečném důsledku k porušení funkce životně důležitých orgánů. Je však nepochybné, že srážka motorového vozidla se stojícím, či jedoucím cyklistou může vyústit až ve velice závažný nebo dokonce smrtelný následek. Prvostupňový soud tak shledal pachatele vinným pokusem trestného činu těžkého ublížení na zdraví, který měl být spáchán v jednočinném souběhu s trestným činem neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku.²¹⁰

Proti tomuto rozhodnutí podal pachatel prostřednictvím svého obhájce odvolání, které však bylo odvolacím soudem zamítnuto jako nedůvodné. Se zamítnutým odvoláním se ovšem pachatel nehodlal spokojit, a proto podal dovolání k Nejvyššímu soudu, který rozhodl ve prospěch pachatele a zrušil obě dosavadní rozhodnutí ve věci. Pokud se pachatel dopustil dokonání trestného činu těžkého ublížení na zdraví, či jeho pokusu tím, že jakožto řidič motorového vozidla úmyslně svým automobilem najel do poškozeného a tímto svým jednáním mu způsobil středně těžká poranění, a poté ihned z místa činu odjel, aniž poškozenému poskytnul potřebnou pomoc, není možné pachatele současně shledat vinného z pokusu trestného činu těžkého ublížení na zdraví a trestného činu neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku. Souběh trestného činu těžkého ublížení na zdraví je tak vyloučen nejen s trestným činem neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku dle § 151 TZ, ale i

²⁰⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. 6 To 100/2011.

²¹⁰ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 4. 5. 2009, sp. zn. 3 T 150/2007.

s trestným činem neposkytnutí pomoci ve smyslu § 150 TZ. Samotné neposkytnutí pomoci je totiž ze své podstaty obsaženo v trestném činu těžkého ublížení na zdraví, neboť po pachateli trestného činu těžkého ublížení na zdraví není možné požadovat, aby poskytl poškozenému nezbytnou pomoc.²¹¹

Obecně lze říci, že pachatel úmyslného trestného činu těžkého ublížení na zdraví s následkem smrti, nemůže být zároveň shledán vinným i ze spáchání trestného činu neposkytnutí pomoci za situace, kdy po úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví, které následně vyústilo až ke smrti poškozeného, k níž se váže pachatelova nedbalost, neposkytl poškozenému potřebnou pomoc, aby tomuto závažnějšímu následku zabránil. Trestný čin neposkytnutí pomoci je tak k poruchovému trestnému činu těžkého ublížení na zdraví ve vztahu subsidiarity a z tohoto důvodu je rovněž souběh daných trestných činů vyloučen.²¹²

V případě, kdy v důsledku neposkytnutí pomoci dojde ke vzniku těžké újmy na zdraví u ohrožené osoby, bude pachatel odpovědný za takto způsobený následek za kumulativního splnění dvou podmínek. Způsobení těžké újmy na zdraví musí být zahrnuto úmyslným zaviněním, pachatel tedy chtěl svým opomenutím způsobit poškozenému těžkou újmu na zdraví, a nikoliv jen ohrozit zdraví poškozeného. V rámci druhé podmínky je nutné, aby byla opomenuta zvláštní povinnost pachatele konat ve smyslu § 112 TZ.²¹³

Z výše uvedených důvodů je tedy rovněž nezbytné jednání matky, která při péči o své nezletilé dítě zanedbala zákonnou povinnost poskytování adekvátní rodičovské péče, potrestat za konkrétní poruchový delikt, a nikoliv pouze za trestný čin neposkytnutí pomoci.²¹⁴

Obdobně bude nutné postupovat i za situace, kdy osobě, která je v bezprostředním nebezpečí smrti nebo vykazuje známky vážné poruchy zdraví, neposkytne lékař při výkonu své služby adekvátní lékařskou pomoc. Trestní odpovědnost lékaře za trestný čin neposkytnutí pomoci ve smyslu § 150 odst. 2 TZ bude připadat v úvahu pouze za předpokladu, jestliže z opomenutí lékaře nevystaly žádné zaviněné následky na životě, či zdraví poškozeného. Pokud by takové

²¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 8 Tdo 150/2010.

²¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. 12. 1982, sp. zn. 3 To 29/82.

²¹³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 6. 1. 2024]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 106/97.

následky na životě nebo zdraví poškozeného vznikly, bylo by na místě vyvodit trestní odpovědnost lékaře za některý z poruchových trestných činů proti životu a zdraví.²¹⁵

4.1. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby

Katalog okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby u trestného činu těžkého ublížení na zdraví se do jisté míry překrývá s výčtem okolností u trestného činu úmyslného ublížení na zdraví, avšak je rozsáhlejší. Pokud pachatel svým jednáním naplní některou z taxativně uvedených okolností, bude sankcionován trestem odnětí svobody na pět až dvanáct let. V této kapitole se proto budu věnovat pouze těm okolnostem, které jsou odlišné. Konkrétně se jedná o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 145 odst. 2 písm. a), g), h).

a) Těžké ublížení na zdraví dvěma nebo více osobám

K naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby je zapotřebí, aby byl trestný čin spáchán jedním skutkem. Za jeden skutek je pak z hlediska trestního práva hmotného považován i pokračující trestný čin, kterým dojde ke způsobení těžké újmy na zdraví dvěma nebo více osobám. Jestliže by ke spáchání trestného činu došlo dvěma nebo více samostatnými skutky, pak by připadalo v úvahu uplatnění přitěžující okolnosti podle písm. g). Z hlediska zavinění je nezbytné, aby jednání pachatele ve vztahu k této přitěžující okolnosti bylo zahrnuto přinejmenším nepřímým úmyslem. Pachatel tedy musí být alespoň srozuměn s tím, že úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví dvěma nebo více osobám.²¹⁶

V případě, kdy skupina více spolupachatelů dospěje k rozhodnutí napadnout jinou skupinu osob a každý ze spolupachatelů je zcela srozuměn s tím, že s ohledem na způsob provedení útoku a intenzitu použitého násilí může při takovém útoku dojít k závažnému poranění, pak není pro naplnění kvalifikačního znaku těžkého ublížení na zdraví na dvou nebo více osobách důležité, že někteří ze spolupachatelů svou dílčí účastí na útoku nikomu těžkou újmu na zdraví nezpůsobili a ani svým útokem sami nemířili na dvě nebo více osob.²¹⁷

²¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 1997, sp. zn. 2 Tzn 72/97.

²¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 26. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²¹⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 5 To 35/2016.

g) Těžké ublížení na zdraví spáchané opětovně nebo poté, co pachatel spáchal jiný zvlášť závažný zločin spojený s úmyslným způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti nebo jeho pokus

Pojmem opětovně se rozumí situace, kdy pachatel opakovaně spáchal zvlášť závažný zločin těžkého ublížení na zdraví. Pachatel byl tedy již za takové jednání v minulosti pravomocně odsouzen, nebo potrestán, avšak podmínka existence pravomocného odsouzení není pro naplnění této přitěžující okolnosti nezbytná. Není důležité, zda byl dřívější trestný čin dokonáný, či byl spáchán ve formě pokusu nebo přípravy. Ve vztahu k této přitěžující okolnosti bude postačovat zavinění ve formě nedbalosti.²¹⁸

Užití tohoto kvalifikačního znaku pak připadá v úvahu také v případech, kdy bylo předchozí odsouzení pachatele za trestný čin zahazeno. Fikce neodsouzení se vztahuje pouze k samotnému odsouzení, a nikoliv ke spáchání trestného činu, jelikož pachatel je i po zahazení odsouzení stále považován za osobu, která se dopustila trestného činu. Žádnou roli nehraje ani délka doby, která uplynula od spáchání trestného činu, případně od odsouzení za daný trestný čin.²¹⁹

Opětovnost se týká nejen přímo trestného činu těžkého ublížení na zdraví, ale i jakéhokoliv zvláště závažného zločinu spojeného s úmyslným způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti, ovšem pachatel se o spáchání takového zvláště závažného zločinu musí alespoň pokusit. S ohledem na zákonné znění tak nepostačuje, pokud se pachatel dopustil pouze přípravy předmětného zvláště závažného zločinu. Není rozhodující, zda se následek v podobě těžké újmy na zdraví nebo smrti vyskytuje v základní skutkové podstatě trestného činu (vražda) nebo ve skutkové podstatě kvalifikované (loupež).²²⁰

Pro naplnění této přitěžující okolnosti není nikterak podstatné, že pachatel v okamžiku svého předchozího odsouzení nevěděl, že v budoucnu bude právní úprava novelizována a trestný čin těžkého ublížení bude sankcionován podstatně přísněji, pokud bude spáchán opětovně nebo poté, co se pachatel dopustil jiného dokonáného zvláště závažného zločinu s úmyslným způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti, či jeho pokusu. Klíčová je skutečnost, že se

²¹⁸ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 26. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011.

²²⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 26. 8. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

pachatel opětovně dopustil tohoto jednání v okamžiku, kdy již nabyl současný trestní zákoník platnosti a účinnosti, tento právní předpis totiž tuto okolnost definoval jako právní skutečnost ve formě znaku kvalifikované skutkové podstaty u předmětného trestného činu a pachateli nebránila žádná překážka v tom, aby se s touto novelizací právní úpravy seznámil.²²¹

Trestní odpovědnost za trestný čin těžkého ublížení na zdraví spáchaný opětovně nastupuje i tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin, pro který ovšem nebyl odsouzen jiným rozsudkem a jedná se tedy o opětovně spáchaný čin v téže trestní věci, v rámci níž byly předmětné skutky spáchány ve vícečinném souběhu stejnorodém.²²²

h) Trestný čin těžkého ublížení na zdraví ze zavrženíhodné pohnutky

Zavrženíhodnou pohnutku lze charakterizovat jako pohnutku, která je ve zcela zásadním rozporu se všeobecně uznávanými morálními hodnotami a svědčí o vysoké míře morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohlednosti a sobeckosti pachatele. Typickými příklady zavrženíhodné pohnutky jsou pak pohnutka zakrýt jiný, již dříve spáchaný trestný čin, pohnutka usnadnit jiný trestný čin, ale i ziskuchtivost, či hamižnost. Na druhé straně však o zavrženíhodnou pohnutku nepůjde v případech, kdy pohnutky vyvěrají z přirozených lidských citů (žárliivost), z momentálního stavu afektu, z dlouhotrvající nervově vypjaté situace nebo z napětí v mezilidských vztazích.²²³

V situacích, kdy má zavrženíhodná pohnutka původ v deviantním pudovém založení pachatele, ať už ve formě sexuálních úchylek, pedofilie nebo sadismu, není možné v takových případech bez dalšího shledat zavrženíhodnost pachatelovy pohnutky, jelikož pohnutka je dána u pachatele biologicky a zcela bez jeho viny. Avšak rozdílně je nezbytné přistupovat k pohnutce u pachatele, jehož chování nevykazuje žádné známky deviace a jehož jednání bylo motivováno sexuální nevázaností a zvrhlostí, chtíčem nebo zvráceností. V takovém případě lze konstatovat existenci zavrženíhodné pohnutky na straně pachatele.²²⁴

Pokud pachatel násilně zaútočí na těhotnou ženu motivován snahou vyvolat u ní potrat nebo usmrtit lidský plod, pachatel nepochybně naplnil základní skutkovou podstatu trestného činu

²²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 322/2016.

²²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 919/2017.

²²³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 2. 9. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²²⁴ Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1976, sp. zn. Tpjf 30/76.

těžkého ublížení na zdraví, když vyvolání potratu nebo usmrcení lidského plodu je jako takové těžkou újmou na zdraví ve smyslu výkladového ustanovení § 122 odst. 2 písm. g) TZ. U takového jednání však není možné bez dalšího usoudit na naplnění kvalifikačního znaku, že trestný čin těžkého ublížení na zdraví byl spáchán ze zavrženíhodné pohnutky. Úmyslné vyvolání potratu nebo usmrcení lidského plodu lze spáchat pouze na těhotné ženě, a proto musí být takový čin posouzen jako trestný čin těžkého ublížení na zdraví spáchaný na těhotné ženě, aniž by došlo k porušení zákazu dvojího přičítání jedné a téže skutečnosti k tíži pachatele. Předmětná kvalifikovaná skutková podstata tak chrání těhotnou ženu nejen jako předmět útoku, ale i v širší míře jako osobu v jedinečném psychickém a fyzickém stavu.²²⁵

²²⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 8 To 35/2013.

5. Trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

Trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky je upraven v § 146a TZ, který obsahuje hned dvě zcela samostatné skutkové podstaty mající povahu skutkových podstat privilegovaných. První skutková podstata podle § 146a odst. 1 TZ, tedy ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, velice úzce souvisí s trestným činem ublížení na zdraví podle § 146 TZ. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou pak upraveny v odstavci třetím, respektive pátém předmětného ustanovení a jedná se o způsobení závažnějšího následku ve formě těžké újmy na zdraví, potažmo smrti. Druhá samostatná skutková podstata je pak upravena v § 146a odst. 3 TZ a jedná se o těžké ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, které je úzce spjato s trestným činem těžkého ublížení na zdraví podle § 145 TZ. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby pak nalezneme v odstavci čtvrtém a pátém rozebíraného ustanovení. V odstavci čtvrtém § 146a TZ jsou uvedeny tři přitěžující okolnosti, které jsou shodně upraveny také v § 145 odst. 2 písm. a), b), c) TZ.²²⁶

Privilegovaná skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky byla do trestního zákoníku doplněna novelou, která byla provedena zákonem č. 306/2009 Sb. Jednalo se vůbec o první novelu v současné době platného a účinného trestního zákoníku. Skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky postihuje méně závažné případy úmyslného ublížení na zdraví. Zákonodárce se v daném případě držel stejného konceptu jako u trestného činu zabití a přítomnost privilegujících znaků v podobě silného rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného odlišuje jednání pachatele od trestného činu ublížení na zdraví a trestného činu těžkého ublížení na zdraví, jelikož existence privilegujících znaků částečně snižuje společenskou nebezpečnost pachatelova jednání. S ohledem na tuto skutečnost tak případný pachatel bude sankcionován mírněji než v případě, kdy by při jeho jednání privilegující okolnosti absentovaly.²²⁷ Při výkladu trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky tak lze v přiměřené míře užít poznatky vztahující se k trestnému činu zabití, respektive poznatky týkající se privilegovaných okolností, za kterých došlo ke spáchání trestného činu.

²²⁶ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. s. 91. ISBN 978-80-7502-069-7.

²²⁷ KUČHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. s. 35. ISBN 978-80-7400-047-8.

Obě formy úmyslného ublížení na zdraví spáchaného za přítomnosti vymezených privilegovaných okolností jsou považovány ve svých základních skutkových podstatách z hlediska kategorizace trestných činů za přečiny. Případnému posouzení konkrétního jednání pachatele jako trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky však vždy předchází extrémně náročné a obtížné dokazování. Problematické je zejména určení, zda jednání pachatele naplňuje znaky trestného činu těžkého ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, jelikož jediným rozdílem od trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 TZ je v zásadě pouze motivace pachatele k jednání.²²⁸

5.1. Silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli

Úvodem je nutné poukázat na skutečnost, že u naprosté většiny pachatelů se při spáchání trestného činu objeví určité rozrušení. Takové rozrušení však není možné zaměňovat se stavem silného rozrušení vyvolaného omluvitelným hnutím mysli, jež představuje privilegující okolnost a do jisté míry dekriminalizuje pachatelovo jednání.²²⁹

Silné rozrušení má defensivní charakter a je velice úzce spojeno s jednáním pachatele, které představuje reakci na náročnou životní situaci, v níž se pachatel ocitl. Tato reakce je zcela jistě neadekvátní, avšak z určitého hlediska je možné rozumět důvodům, proč pachatel k takovému řešení celé situace přistoupil. Pochopení se ovšem vždy vztahuje k nepříznivé životní situaci, případně k mentálnímu stavu, ve kterém se v době spáchání činu nacházel, nikdy k samotnému skutku, jehož se pachatel dopustil.²³⁰

Silné rozrušení lze charakterizovat jako určité duševní rozpoložení, při kterém je na pachateli viditelná jeho výrazná emoční nestabilita. Tato emoční nestabilita ovlivňuje další pachatelovo jednání a následně se projevuje i v průběhu páchaní trestného činu. Není přitom rozhodné, zda byla emoční nestabilita způsobena v důsledku stresové situace, duševní poruchou pachatele nebo pouze strachem, úlekem, zmatkem či jiným omluvitelným hnutím mysli. Strach, úlek a zmatek patří pod obecný pojem omluvitelných hnutí mysli a svůj původ mají v polehčujících a pochopitelných duševních stavech pachatele. Nejedná se však o pouhé silné emoce, ale o

²²⁸ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. s. 46. ISBN 978-80-7380-909-6

²²⁹ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny*, 2009. s. 76-77. ISBN 978-80-87212-21-9.

²³⁰ Tamtéž.

vysoce vystupňované emotivní prožitky, jež ovšem žádným způsobem neovlivňují pachatelovu přičetnost, ale často vedou až ke ztrátě sebekontroly pachatele a rovněž mají negativní dopady na racionální uvažování pachatele v době před i během činu.²³¹

Strachem se rozumí především důvodná obava osoby o její vlastní zdraví a život, ale i o život a zdraví jiného člověka, či obava z utrpení jiné závažné újmy, jako typický příklad jiné závažné újmy lze uvést zásah do lidské důstojnosti. Úlek představuje určitou zkratovitou reakcí na neočekávaný a nepředpokládaný podnět, přičemž stav silného rozrušení nastane pouze tehdy, pokud podnět dosahuje výrazné intenzity.²³²

V této souvislosti lze zmínit případ, kdy se pachatel dostal nejprve do verbální rozepře s poškozenou, která vygradovala až k tomu, že jej poškozená kousla do nosu. V reakci na kousnutí ze strany poškozené pak pachatel strčil velkou razancí do zad poškozené, která velice tvrdě dopadla na chodník a následně musela být ošetřena s méně závažnými poraněními v oblasti obličeje a otřesem mozku. Skutečnost, že poškozená kousla pachatele do nosu, vyvolala na straně pachatele silné rozrušení z úleku, a proto bylo možné pachatelovo jednání kvalifikovat jako trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.²³³

Stav silného rozrušení může mít svůj původ také ve zmatku. Zmatek lze charakterizovat jako velice nepřehlednou situaci, ve které se pachatel momentálně nachází a která velice výrazným způsobem ovlivňuje jeho schopnost učinit správné rozhodnutí a rovněž ztěžuje orientační schopnosti pachatele. Typickým příkladem silného rozrušení vyvolaného zmatkem může být situace, kdy pachatel ve snaze uniknout z hořící budovy způsobí těžkou újmu na zdraví jiné osobě, která mu dle jeho vlastního úsudku znemožňuje útěk z hořící budovy. Za jiná omluvitelná hnutí myslí se považují takové emoční stavy a prožitky člověka, které jsou všeobecně přijímány s podobnou mírou pochopení a shovívavosti jako strach, úlek a zmatek. Pod jiná omluvitelná hnutí myslí lze podřadit také psychické stavy, které se rozvinuly na základě somatických příčin, takovými příčinami může být silná bolest, vyčerpání, hladovění, ale i silná dehydratace.²³⁴

²³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1462/2014.

²³² ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 2. 9. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

²³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze 11. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1263/2015.

²³⁴ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck [cit. 2. 9. 2023]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

Jiným omluvitelným hnutím mysli může být také dlouhodobá pachatelova frustrace vyplývající z opakovaného, nepřístojného a vůči pachateli ponižujícímu jednání, kterého se pachatelova partnerka opětovně dopouštěla, mimo jiné i na společenských akcích, pod vlivem návykových látek.²³⁵

Za omluvitelné hnutí mysli rovněž bývá za určitých podmínek považována také žárlivost, avšak za předpokladu, že je mezi pachatelem a poškozeným silná a oboustranná emoční vazba. Emoční vazba však musí vyvěrat z dlouhodobého, úzkého a vzájemného spojení mezi pachatelem a poškozeným. Jednostranné a neopětované projevy náklonnosti nebudou v daném případě dostatečné.²³⁶ Omluvitelné hnutí mysli rovněž nemůže být vyvoláno pouhou existencí dlouhotrvajícího nepřátelského a konfliktního vztahu mezi pachatelem a poškozeným, byť se jednalo o vztah, který dokonce místy vykazoval znaky extrémní nenávisti.²³⁷

Pod silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli však není možné subsumovat vztek nebo hněv, jenž u pachatele propukl jako důsledek jednání třetí osoby, které pachatel ze svého pohledu považoval za velice nepříjemné, avšak nedošlo při něm ze strany třetí osoby k žádnému porušení právních předpisů.²³⁸ Rovněž rozrušení, které bylo vyvoláno vztekem nebo hněvem jen na základě dřívějšího vlastního jednání pachatele trpícího sexuální deviací, které po jeho provedení následně pachatel považuje za naprosto nepřijatelné a vyčítá si ho, není možné zařadit pod silné rozrušení z omluvitelného hnutí mysli.²³⁹

V této souvislosti lze zmínit případ, kdy poškozený nejprve fyzicky zaútočil na pachatele, ten si to ovšem nenechal líbit a na poškozeného vystřelil z revolveru, který u sebe obvykle nosil. Pachatel vystřelil na poškozeného, jelikož se důvodně obával, že poškozený bude ve svém násilném útoku pokračovat a může svým jednáním ohrozit pachatelův život. Pachatel se mohl dopustit trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, avšak jen tehdy, nedošlo-li k naplnění podmínek pro posouzení pachatelova činu jako jednání v nutné obraně. Jednání pachatele na základě strachu o život jako omluvitelné pohnutky a jednání na základě obavy z bezprostředně hrozícího, či trvajícího útoku poškozeného mohou být velice podobná a velice často nastávají i v obdobných případech. Obě tato jednání jsou úzce spjata s psychickými a

²³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 6 Tdo 681/2015.

²³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 932/2012.

²³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2023, sp. zn. 11 Tdo 630/2023.

²³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010.

²³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 5 Tdo 168/2012.

emočními prožitky pachatele a určují ráz následného pachatelova jednání, mají ovšem zcela rozdílné důsledky z pohledu trestní odpovědnosti pachatele.²⁴⁰

Potrestání pachatele za čin, jímž zapříčinil vznik těžké újmy na zdraví na straně útočníka, přičemž jednal v silném rozrušení ze strachu o svůj život v době, kdy byl útočníkem napaden, je možné posoudit jako trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 3 TZ jen tehdy, jestliže bude bezpečně prokázáno, že strach vedl u pachatele ke vzniku psychického stavu, který vyústil až ve vznik silných emočních prožitků, jež způsobily podstatné zúžení pachatelova vědomí a ztrátu schopnosti racionálního uvažování. Pro zjištění, zda pachatel v době spáchání činu skutečně jednal z omluvitelné pohnutky, je nezbytné zpracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, či psychologie.²⁴¹

5.2. Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného

Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného je druhým privilegujícím znakem trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Tento privilegující znak není v současném trestním zákoníku rovněž nikterak definován, a proto stejně jako u výkladu omluvitelných hnutí myslí bude i v případě vymezení pojmu předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného hrát výraznou roli rozhodovací praxe soudů. Pachatelovo jednání musí představovat reakci na předchozí jednání poškozeného, které bývá také označováno jako provokace. Klíčové pak je, aby mezi úmyslným ublížením na zdraví a předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného existovala příčinná souvislost, kterou je nezbytné následně v řízení před soudem náležitě prokázat, jinak by nebylo použití privilegované skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky možné.²⁴²

Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného lze charakterizovat jako počínání poškozeného, kterým se dostává do zásadního střetu s morálkou a společensky uznávanými morálními hodnotami a poukazuje na vysokou míru morální zvrhlosti, bezcitnosti, sobectví a neúctu poškozeného k ostatním osobám, či společnosti jako celku. Pokud se pachatel dopustil svého činu v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, je nezbytné, aby sám

²⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1337/2015.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² SZABOVÁ, Eva, VRTÍKOVÁ, Karin, MOKRÁ, Ivana. *Ochrana základných ľudských práv prostriedkami trestného práva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2021. s. 251-252. ISBN 978-80-7502-565-4.

pachatel provedl svůj čin v návaznosti na ono mimořádně zlé, zraňující, či ponižující jednání poškozeného a činu se dopustil pod tíhou nepříjemných a negativních důsledků plynoucích z jednání poškozeného. Tato privilegující okolnost však není naplněna v případě, kdy pachateli sice poškozený svým jednáním způsobil určitou újmu, avšak jediným motivem pachatele byla následná msta poškozenému.²⁴³

Jako provokaci lze charakterizovat dva rozličné druhy situací, které předchází jednání, jež naplňuje znaky trestného činu. V prvním případě jsou role budoucího pachatele a oběti téměř zcela obrácené, kdy je to právě budoucí oběť, z jejíž strany výhradně vychází zlovolné jednání, a právě budoucí oběť má nad pachatelem znatelnou převahu, jelikož budoucí pachatel je na ní do jisté míry závislý. Pachatel zpravidla čelí dlouhodobému ponižování, či vydírání ze strany oběti, která jej svým jednáním de facto vybízí k tomu, aby jí svým činem ublížil na zdraví. Pachatel je vystaven déletrvajícimu přílivu negativních emocí, které následně vyústí až v útok na oběť. Ve druhém případě jsou obě, v konfliktu stojící strany, v přibližně vyrovnaném postavení. Oběť v podstatě pohne svým jednáním pachatele k tomu, aby na ni následně zaútočil, přičemž pachatel na oběť útočí v důsledku krátkodobé ztráty kontroly nad svým chováním.²⁴⁴

Při posuzování, zda se v konkrétním případě jedná o trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky je nutné učinit závěr o proporcionalitě mezi jednáním pachatele a předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného. Jestliže je pachatelovo jednání v určitém přípustném poměru vůči předchozímu provokujícímu jednání oběti, pak lze užít privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Pokud však pachatel v reakci na jeden úder pěstí ze strany poškozeného reagoval tím způsobem, že poškozeného několikrát bodl nožem s dlouhou čepelí do oblasti zad, výrazným způsobem překročil přípustnou míru proporcionality, a proto není možné v jeho případě rozhodnout o užití privilegované skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.²⁴⁵

Předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného však nemusí směřovat vždy výlučně vůči pachateli. Pachatel tedy nemusí být shodný s osobou, vůči které poškozený namířil své jednání. Typickým příkladem je situace, kdy pachatel aktivně vystoupil na obranu své družky, kterou

²⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1513/2012.

²⁴⁴ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. s. 87-89. ISBN 978-80-87146-48-4.

²⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 7 Tdo 416/2011.

předtím poškozený nejen verbálně, ale i fyzicky napadal, ovšem nikoliv každé jednání poškozeného, kterým se dostane do rozporu s morálkou, lze ihned a bez dalšího považovat za zavrženíhodné, vždy musí jednání poškozeného dosáhnout také určité intenzity.²⁴⁶

Nemístné a vulgární chování poškozeného nedosahuje takové intenzity, aby jej bylo možné posoudit jako jednání v zásadním rozporu s morálkou a poukazující na vysokou míru morální zvrhlosti, bezcitnost, bezohledné sobectví či absolutní neúctu poškozeného k ostatním osobám, či celé společnosti. Vulgární útoky tak nemohou být považovány za zavrženíhodné jednání poškozeného, a proto nelze uvažovat o užití privilegované skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.²⁴⁷

Velice zajímavý je pak případ, kdy pachatel společně s poškozeným nejprve popíjeli alkoholické nápoje, načež poškozený začal pachatele sexuálně svádět, a nakonec se jej dokonce pokusil znásilnit. V návaznosti na jednání poškozeného pak pachatel poměrně agresivně fyzicky zaútočil na poškozeného nejprve pěstmi a poté také kovovou lopatkou na uhlí a dřevěnou násadou kladiva, přičemž pachatelovy údery směřovaly zejména do oblasti hlavy a končetin. Pachatel pak ponechal zraněného poškozeného bezvládně ležet na ulici a až po několika hodinách pro něj přivolal zdravotní pomoc. Poškozený utrpěl velice závažná poranění hlavy a horních i dolních končetin, která si vyžádala jeho dlouhodobou hospitalizaci. Výše uvedeným jednáním se tak pachatel měl podle soudu prvního stupně dopustit trestného činu těžkého ublížení na zdraví spáchaného opětovně, za který byl odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu šesti let.²⁴⁸

Proti rozhodnutí prvostupňového soudu však podal pachatel prostřednictvím svého obhájce odvolání. Odvolací soud však měl na právní kvalifikaci pachatelova jednání jiný právní náhled. Dle názoru odvolacího soudu jednání poškozeného, které spočívalo v sexuálních útocích, může být v daném případě považováno za předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, přičemž nebylo relevantní, že poškozený při svém jednání nepřistoupil k užití násilí. Odvolací soud následně překvalifikoval pachatelovo jednání na trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné

²⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2013, sp. zn. 4 Tdo 821/2013.

²⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1400/2018.

²⁴⁸ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 1. 2021, sp. zn. 64 T 1/2021.

pohnutky, při kterém došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví a snížil pachatelův trest odnětí svobody z původních šesti let na roky tři.²⁴⁹

V této souvislosti lze ještě zmínit recentní rozhodnutí Krajského soudu v Brně. Pachatelka se ocitla ve finanční nouzi a za tímto účelem se rozhodla vyhledat poškozeného v jeho bytě. Poškozený ovšem následně začal pachatelku sexuálně obtěžovat a neustále ji činil sexuální návrhy. Pachatelka několikrát poškozenému zdůraznila svou homosexuální orientaci, avšak poškozený se tímto nenechal nikterak odradit a pokračoval ve svém sexuálně útočném chování. V návaznosti na toto jednání poškozeného pachatelka vzala kuchyňský nůž a několikrát bodla poškozeného zezadu do oblasti ramen a krku a svůj útok završila opakovanými údery rukojetí kuchyňského nože do hlavy poškozeného. Pachatelka však záměrně vedla své údery nižší intenzitou, a proto poškozenému způsobila pouze drobné oděrky v oblasti hlavy a krku, které poškozeného omezovaly v obvyklém způsobu života po dobu deseti dní.²⁵⁰

Obžaloba vycházela především z výpovědi poškozeného a kladla pachatelce za vinu jednání, kterým se měla dopustit pokusu trestného činu vraždy. Obecně lze říci, že útok nožem vedený do oblasti krku a hlavy zcela jistě může vést ke vzniku závažnějších poranění, ovšem znaleckými posudky bylo zjištěno, že pachatelka záměrně přistoupila k méně intenzivnímu útoku tak, aby poškozeného odradila od jeho dalšího počínání. Během hlavního líčení však vyšly najevo poměrně výrazné nesrovnalosti ve výpovědi poškozeného a soud přisvědčil argumentům obhajoby. Pachatelka pak byla shledána vinou ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví dle § 146 odst. 1 TZ a odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců.²⁵¹

Soud v daném případě naprosto opominul skutečnost, že by jednání poškozeného, které zcela jistě představovalo sexuální obtěžování, mohlo být v tomto konkrétním případě kvalifikováno jako zavrženíhodné. Je poněkud zvláštní, že se soud v odůvodnění svého rozhodnutí s touto možností žádným způsobem nevypořádal a ani ji nepřipustil. Pokud soud při svém rozhodování vycházel především z výpovědi pachatelky, kterou považoval za více věrohodnou, pak měl dle mého názoru shledat pachatelku vinou z trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 146a TZ, a nikoliv z trestného činu ublížení na zdraví ve smyslu § 146 odst. 1 TZ, jelikož úsudek pachatelky byl v době, kdy přikročila k útoku, ovlivněn předchozím

²⁴⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 5 To 13/2022.

²⁵⁰ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 8. 8. 2023, sp. zn. 50 T 10/2023.

²⁵¹ Tamtéž.

zavrženíhodným jednáním poškozeného, který ji sexuálně obtěžoval, a dokonce se před ní i obnažoval.

Za omluvitelnou pohnutku, na základě které se pachatel dopustil trestného činu ublížení na zdraví, nelze považovat předchozí ohrožující jednání oběti jakožto účastníka silničního provozu, jenž nebylo v souladu s příslušnými dopravními předpisy a vedlo na straně pachatele k velkému rozčarování. Pachatel ve večerních hodinách svým automobilem předjel před vůz poškozeného, čímž mu chtěl znemožnit další pokračování v jízdě a vydal se ozbrojen teleskopickým obuškem směrem k vozidlu poškozeného, ten se ovšem pachatelovu vozidlu umně vyhnul a ten stihl pouze teleskopickým obuškem udeřit již okolo něj projíždějící vozidlo poškozeného do bočních dveří. Pachatel však nasedl zpět do svého auta a pln vzteku se rozhodl poškozeného pronásledovat až k jeho domovu. Před domem poškozeného razantně otevřel dveře automobilu, který poškozený právě zastavil, odcizil z automobilu palubní kameru a teleskopickým obuškem zaútočil na poškozeného, kterému tak způsobil zlomeninu nosu a další drobné oděrky v oblasti obličeje.²⁵²

V daném případě bylo naprosto vyloučené, že by pachatel mohl jednat pod vlivem omluvitelné pohnutky. K útoku na poškozeného nepřistoupil pachatel na základě jeho předchozího zavrženíhodného jednání a nadto byl fyzický atak pachatele zcela neproporcionální vzhledem k předchozímu jednání poškozeného.²⁵³

Případná existence rizikové situace v silničním provozu, která vyplynula výhradně z jednání poškozeného, avšak nebyla při ní způsobena újma na zdraví žádné zúčastněné osobě a nedošlo ani ke vzniku škody na jejich automobilech, nemůže ospravedlňovat pronásledování a agresivní napadení poškozeného opakovanými údery teleskopickým obuškem do oblasti hlavy, nadto na místě spolujezdce v automobilu poškozeného seděla jeho těhotná přítelkyně, která tak byla svědkem celého nepříjemného incidentu. Pachatel na poškozeného zaútočil v okamžiku, kdy již poškozený ukončil svou jízdu a automobil zaparkoval, je tak nepochybné, že pachateli ze strany poškozeného nemohlo hrozit žádné nebezpečí. Poškozený byl po celou dobu konfliktu v naprosto defenzivním postavení, což dokládá i skutečnost, že pachatel neutrpěl absolutně žádná poranění, naopak, pachatel se vybavil teleskopickým obuškem, čímž chtěl znásobit účinnost celého, jím provedeného, útoku. Je tak očividné, že jednání pachatele nebylo vyvoláno

²⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 11 Tdo 123/2022.

²⁵³ Tamtéž.

citovými útrapami pramenícími z předchozího jednání poškozeného, nýbrž hlavním pachatelovým cílem byla pomsta a potrestání předchozího jednání poškozeného v silničním provozu, které nebylo zcela předpisové. Během útoku se pachatel stihl zmocnit i palubní kamery v automobilu poškozeného, v čemž lze spatřovat snahu pachatele co nejvíce ztížit své případné dopadení a rekonstrukci celé situace.²⁵⁴

Konfliktní situace vzniklé v důsledku chování účastníků silničního provozu, které mohou být ze subjektivního, ale i objektivního pohledu považovány za velice rizikové a bezohledné, zpravidla nedosahují takové intenzity a závažnosti, aby mohly naplnit kritéria zavrženíhodnosti. V situaci, kdy pachatel zaútočil na poškozeného, byť mohl být oprávněně rozezlen jeho předchozím rizikovým počínáním, zcela jistě nejednal pod takovým návaem emocí a citů, které jsou předpokladem pro naplnění omluvitelné pohnutky ve formě předchozího zavrženíhodné jednání poškozeného. Na základě výše uvedených skutečností tak nebylo možné jednání pachatele kvalifikovat jako trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.²⁵⁵

²⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 11 Tdo 123/2022.

²⁵⁵ Tamtéž.

6. Vybrané případy z právní praxe

Trestné činy ublížení na zdraví jsou poměrně hojně se vyskytujícími trestnými činy, a proto není nikterak výjimečné, že se s nimi advokát se specializací na trestní právo setká mnohokrát během své činnosti. Z tohoto důvodu jsem se obrátil na svého bratra, který provozuje advokátní praxi, v rámci níž se zaměřuje právě na trestní právo, přičemž mi umožnil nahlédnutí do několika kompletních advokátních spisů, které se týkaly právě problematiky úmyslných ublížení na zdraví. Na základě možnosti seznámení se s kompletními advokátními spisy jsem tak mohl tuto kapitolu zaměřit co nejvíce prakticky. K bližšímu rozboru jsem si vybral celkem čtyři případy, které mi přišly zajímavé, a to zejména s ohledem na způsob provedení trestného činu. Specifikum prvního případu spočívá zejména v tom, že pachatel ke spáchání trestného činu jako zbraň použil svého psa. Další dva případy se týkají trestného činu ublížení na zdraví, respektive těžkého ublížení na zdraví, přičemž byly spáchány za poměrně zajímavých okolností. Poslední rozebíraný případ se pak vztahuje opět k trestnému činu ublížení na zdraví, který byl spáchán ve vícečinném souběhu s dalšími trestnými činy a pachatel se těchto trestných činů dopustil vůči své bývalé manželce.

6.1. Užití psa jako zbraně

Pachatel se společně se dvěma svými přáteli dostal nejprve do slovní rozepře v restauračním zařízení. Tato rozepře se však následně přenesla až do vestibulu metra a vyústila až k tomu, že pachatel odepnul náhubek svému středně velkému psovi a sdělil mu pokyn, aby trhal. Pes se nejprve zakousl do pravého stehna poškozeného a druhou nohu mu poměrně výrazným způsobem poškrábal, poškozenému se pak podařilo ubránit dalšímu útoku psa, ten ovšem ve svém útoku za neustálého povzbuzování pachatele pokračoval a pokousal na obou stehnech i dalšího z poškozených. Do rozmíšky se dále zapojili i další dva poškození, kteří byli fyzicky napadeni přímo spolupachateli, kdy každý z nich inkasoval hned několik ran pěstí a celý útok byl následně znovu zakončen agresivním útokem pachatelova psa, kterému předcházela opět výslovný pachatelův příkaz, aby trhal. Pes tak pokousal na dolních končetinách i třetího poškozeného, pouze jeden z poškozených vyvázl bez bolestivých psích kousnutí.²⁵⁶

Psa lze bezesporu v daném případě považovat za zbraň, jelikož poštváním psa ze strany pachatele na poškozené došlo k umocnění a zvýšení razance celého útoku. Pokud by pachatel

²⁵⁶ Usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 10. 4. 2018, č. j. KRPA 352996-96/TČ-2017-001473.

neučinil výslovný příkaz svému psovi, aby trhal, nedošlo by zajisté k tolika zraněním dolních končetin na straně poškozených, které byly způsobeny psími kousnutími a poškrábáním.²⁵⁷

Skutečnost, že pes může být za určitých okolností považován za zbraň, podporuje i ustálená judikatura Nejvyššího soudu. Pachatel, který se snažil uprchnout před zasahující policejní hlídkou, ve snaze vyhnout se svému zatčení na policejní hlídku poštvál svého psa, kterému stejně jako v rozebíraném případě sdělil výslovný pokyn, aby trhal. Za takovýchto skutkových okolností je pak skutečně možné, aby byl pes považován ve světle výkladového ustanovení trestního zákoníku za zbraň, o čemž svědčí i skutečnost, že byl pachatel trestného činu v daném případě odsouzen za trestný čin násilí proti úřední osobě spáchaný se zbraní.²⁵⁸

V rozebíraném případě tak bylo dle mého názoru možné usoudit na zavinění ve formě úmyslu na straně pachatele, jelikož svého psa naprosto cíleně vybídl k útoku na poškozené. Pachatel musel být v dané situace nepochybně minimálně srozuměn s tím, že útok středně velkého psa bude mít za následek újmu na zdraví na straně poškozených. Pes musí být za takovýchto okolností považován za živý nástroj, který vyvíjí aktivitu na základě výslovného pokynu ovládající osoby, ta je pak pachatelem konkrétního trestného činu.²⁵⁹

Pachatel se tedy měl v daném případě společně se dvěma dalšími osobami dopustit úmyslného jednání, které bezprostředně směřovalo k ublížení na zdraví jiného a rovněž se na místě veřejnosti přístupném měl dopustit výtržnosti tím, že fyzicky napadl jinou osobu.

Veřejně přístupným místem se pak rozumí podle judikatury jakékoliv místo, na něž je umožněn přístup širokému okruhu lidí, přičemž tento okruh lidí není nikterak individuálně určen. Jedná se o takové místo, kde se zpravidla více lidí rovněž zdržuje, z tohoto důvodu tak spáchaná výtržnost může být zpozorována více lidmi. Není ovšem nutné, aby uvedené místo bylo nezbytně bez omezení zpřístupněno komukoliv a kdykoliv, dostačující bude, že je přístupné i pouze některým osobám, které mohou být vymezeny typicky charakterem jejich zaměstnání

²⁵⁷ Srov. § 118 zákona č. 40/2009 Sb.

²⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 7 Tdo 628/2007.

²⁵⁹ PAVLOVIČOVÁ, Kristýna. *Pes, jakožto zbraň či „pachatel“ - k otázkám veřejnoprávní odpovědnosti vlastníka psa* [online]. Právní prostor, 2020. [cit. 9. 10. 2023]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/pes-jakozto-zbran-ci-pachatel-k-otazkam-verejnopravni-odpovednosti-vlastnika-psa>.

(sklady zboží), ale i jiným způsobem (studenti a učitelé ve školských zařízeních).²⁶⁰ Na základě výše uvedeného tak lze zcela jistě považovat vestibul metra za místo veřejnosti přístupné.

Skutkový děj byl následně zcela jednoznačným způsobem prokázán výpovědí hned několik svědků a rovněž dvěma znaleckými posudky, které bezpečně určily mechanismus a rozsah způsobených zranění. Možnosti případné obhajoby pachatele tak byly za dané situace velice omezené, před samotným soudním rozřešením celé věci pak ještě policejní orgán přibral znalce, který měl popsat, zda u pachatele během spáchání trestného činu neabsentovala schopnost rozpoznávací, či ovládací a pachatel tak nejednal ve stavu nepřičetnosti.

Znalecký posudek však u pachatele odhalil pouze méně závažnou poruchu osobnosti, přičemž bylo zjištěno, že během spáchání trestného činu byl ve stavu opilosti středního stupně. Opilost na straně pachatele tak významně podnítila jeho prudké, emočně nevyvážené a asociální povahové rysy, avšak u pachatele byla v době spáchání trestného činu plně zachována jeho rozpoznávací i ovládací schopnost, a proto nebylo možné konstatovat nepřičetnost, respektive zmenšenou přičetnost. Znalecký posudek rovněž dospěl k závěru, že pachatel není osobou závislou na alkoholických nápojích a je si schopen vyhodnotit následky požití alkoholu na své budoucí chování. Na základě shora uvedeného pak podle znaleckého posudku nebylo důvodné přistoupit k uložení některého z ochranných opatření, jelikož pachatel nebyl vyhodnocen jako společensky nebezpečný.

S ohledem na jednoznačnou důkazní situaci tak byl proti pachateli vydán trestní příkaz, kterým byl odsouzen za trestný čin ublížení na zdraví ve stadiu pokusu a trestný čin výtržnictví, jež byly spáchány ve spolupachatelství. Pachateli byl uložen úhrnný trest odnětí svobody na jeden rok, jehož výkon však byl podmíněně odložen na zkušební dobu pěti let.²⁶¹

6.2. Ublížení na zdraví s těžším následkem

Pachatelé v daném případě měli společným úmyslným jednáním po předchozí vzájemné verbální roztržce fyzicky napadnout celkem tři poškozené. K předmětné situaci došlo v brzkých ranních hodinách, kdy se oba pachatelé chystali navštívit noční podnik, přičemž cestou potkali celkem tři poškozené, které začali nejprve verbálně urážet, což následně vyústilo až ve fyzické

²⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2020, sp. zn. 7 Tdo 1123/2020.

²⁶¹ Trestní příkaz Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. 3 T 127/2018.

napadení. Oba pachatelé byli velice fyzicky zdatní a ovládali základy bojových umění, hlavním motivem jejich jednání tak měla být zejména snaha vyzkoušet si nejrůznější bojové údery a za tímto účelem si rovněž vybrali nepoměrně fyzicky slabší poškozené. Pachatelé zahrnuli poškozené velkým množstvím nejrůznějších kopů a úderů do oblasti všech částí těla, čímž dvěma ze tří poškozených byly způsobeny oděrky a pohmožděny v oblasti obličeje. Třetí poškozený však z celého incidentu vyšel zdaleka nejhůře, když utrpěl zlomeninu levého kotníku, zhmoždění kolenního kloubu, zlomeninu prstu na levé ruce a mnohočetné pohmožděny na více částech těla. Státní zástupce tak v obžalobě kvalifikoval jednání pachatelů jako trestný čin těžkého ublížení na zdraví, který byl spáchán v jednočinném souběhu s trestným činem výtržnictví.²⁶²

Pachatelé však s takto, v obžalobě vymezeným skutkovým dějem, absolutně nesouhlasili a tvrdili, že to byli právě oni, kdo byli fyzicky napadeni ze strany tří poškozených, kteří je předtím verbálně uráželi. Pachatelé pak argumentovali tím, že se pouze snažili odvrátit bezprostředně hrozící útok a jednali tak v nutné obraně, a tudíž na jejich straně nejsou splněny nezbytné podmínky pro vznik trestní odpovědnosti, jelikož se nutná obrana řadí mezi okolnosti vylučující protiprávnost.

V této souvislosti lze zmínit, že případná nutná obrana by vzhledem ke způsobu vedení útoku neměla být zcela zjevně nepřiměřená, avšak může být nepřiměřená, ale i zjevně nepřiměřená. Zcela zjevnou nepřiměřenost jednání je nezbytné vykládat ve světle subjektivních okolností na straně bránící se osoby, je tedy nutné vzít v potaz i to, jak daný útok vnímala samotná bránící se osoba. Soud by tedy pak při zkoumání, zda jsou splněny podmínky pro nutnou obranu, měl vycházet především ze samotných představ osoby, která se útoku bránila. Pro určení, zda byla nutná obrana přiměřená útoku pachatele, je potřebné vždy důkladně vyhodnotit všechny rozhodné okolnosti konkrétního případu, a to vždy s ohledem na subjektivní stav osoby, která útok pachatele odvracela.²⁶³

Zcela zjevnou nepřiměřenost není možné vyvodit ze skutečnosti, že samotnému útočníkovi byla nakonec způsobena závažnější poranění než obránci. Z podstaty věci tak vyplývá, že obrana proti útoku pachatele bude vždy stejně tak intenzivní, aby mohl být pachatelův útok odvrácen, tedy bude zpravidla dokonce i silnější než samotný útok, avšak nesmí být zcela zjevně

²⁶² Usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 2. 9. 2015, č. j. KRPS-126453-84/TČ-2015-011671-HO.

²⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1283/2014.

nepřiměřená. Zásadní okolností pro zkoumání podmínek nutné obrany je rovněž určení postavení útočící strany, přičemž klíčové zde bude správně určit, na čí straně byla prvotní iniciativa, respektive zjistit, kdo celý konflikt svým jednáním vyprovokoval.²⁶⁴

Tato obhajoba pachatelů však byla poměrně brzy vyvrácena na základě výpovědi svědků celého incidentu a také výpověďmi poškozených a znaleckým posudkem, ve kterém byl rozebírán mechanismus vzniku veškerých poranění. V rámci vyšetřování tak došlo k vyvrácení verze obou pachatelů a bylo prokázáno, že pachateli tvrzená verze průběhu celého útoku byla naprosto účelová, načež tak byla následně ve věci příslušným státním zastupitelstvím podána obžaloba. Podaná obžaloba pak přešla právní kvalifikaci, se kterou pracovalo již dříve vydané usnesení o zahájení trestního stíhání.

Hlavní nedostatek obžaloby spatřuji v tom, že oba pachatelé sice fyzicky zaútočili na poškozené, avšak je otázkou, zda skutečně úmyslně cílili svým společným jednáním na způsobení těžké újmy na zdraví u jednoho z poškozených, kterému byla způsobena komplikovaná zlomenina kotníku, respektive zda byli s takovým následkem přinejmenším srozuměni. Ze závěrů znaleckého posudku s jistotou nevyplývalo, že by měli být pachatelé minimálně srozuměni s tím, že v konkrétním případě může dojít ke vzniku těžké újmy na zdraví.

Následně pak soud skutečně překvalifikoval jednání pachatelů na trestný čin úmyslného ublížení na zdraví, při němž došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví. Útok pachatelů vůči třetímu z poškozených, při němž došlo ke vzniku těžké újmy na zdraví se svým charakterem ani povahou nikterak neodchyloval od útoku na předchozí dva poškozené. Zejména s ohledem na povahu provedeného útoku soud nedospěl k závěru, že tento útok pachatelů byl zahrnut alespoň nepřímým úmyslem. Pachatelé při útoku na třetího poškozeného nepoužili žádné zbraně, které by mohly znásobit účinky útoku a nejednali ve zjevném úmyslu způsobit mu závažnější poranění.²⁶⁵

Útok na třetího poškozeného byl rovněž proveden téměř identickým způsobem jako útok na zbylé dva poškozené, kteří utrpěli pouze drobná poranění nedosahující intenzity ani prosté újmy na zdraví. Z výše uvedených důvodů pak nebylo možné spatřovat v jednání pachatelů úmysl ke

²⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 4 Tdo 845/2014.

²⁶⁵ Rozsudek Okresního soudu pro Prahu – západ ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 9 T 20/2016.

způsobení těžké újmy na zdraví, a proto byli pachatelé shledáni vinnými z trestného činu ublížení na zdraví, při kterém došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví. Každé osobě musí být jasné, že razantní údery pěstí a kopy do oblasti obličeje jsou způsobilé ke vzniku prosté újmy na zdraví, přičemž tato skutečnost byla nepochybně známa i oběma pachatelům. Při útoku na třetího poškozeného museli být pachatelé minimálně srozuměni s tím, že poškozenému přivodí prostou újmu na zdraví a rovněž mohli rozumně předpokládat, že svým jednáním mohou způsobit těžkou újmu na zdraví, avšak bez řádného důvodu se domnívali, že k závažnějšímu následku nedojde. K tomuto závažnějšímu následku tak bylo možné vyvodit na straně obou pachatelů zavinění ve formě nedbalosti, a proto se pachatelé nemohli dopustit trestného činu těžkého ublížení na zdraví.²⁶⁶

6.3. Těžké ublížení na zdraví

Pachatel společně se svými dvěma přáteli popíjel v pozdních nočních hodinách v centru Prahy, když potkali poškozené, kteří se k nim chtěli přidat. Poškozené zajímala zejména pachatelova kamarádka, se kterou se pachatel začal v poslední době blíže stýkat, avšak dosud s ní nebyl v intimním vztahu. Celá situace vyústila nejprve ve verbální rozmlíšku mezi pachatelem a poškozenými a následně pachatel udeřil poškozeného pěstí do obličeje, načež poškozený spadl na zem. Poškozený se ihned snažil zvednout ze země, ovšem pachatel jej naprosto bezohledně kopnul do obličeje, což vedlo až ke krátké ztrátě vědomí na straně poškozeného. Druhý poškozený však přispěchal svému příteli na pomoc, avšak i on byl pachatelem atakován, a to ránou pěstí do obličeje, čímž došlo ke způsobení otřesu mozku a zlomenině zubu na straně poškozeného. Pachatel tak byl trestně stíhán za pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví, který byl spáchán v jednočinném souběhu s trestným činem výtržnictví, jelikož k předmětnému jednání došlo na poměrně rušné ulici v centru Prahy.²⁶⁷

Pachatel musel být zcela jistě přinejmenším srozuměn s tím, že kopnutím poškozeného do obličeje mu může přivodit zranění, která svou povahou naplňují kritéria těžké újmy na zdraví, a proto tak byl stíhán za pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví. Ke vzniku těžké újmy na zdraví v uvedeném případě pouze šťastnou shodou okolností nedošlo, avšak jednání pachatele k tomuto následku bezprostředně směřovalo, a proto nebylo namístě uchýlit se

²⁶⁶ Rozsudek Okresního soudu pro Prahu – západ ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 9 T 20/2016.

²⁶⁷ Usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 13. 6. 2017, č. j. KRPA-175039-34/TČ-2017-001171-1-Kap.

k posouzení pachatelova jednání jako dokonaneho trestného činu ublížení na zdraví. Z tohoto důvodu je tak dle mého názoru zvolená kvalifikace pachatelova jednání naprosto přiléhavá.

V této souvislosti je nutné dodat, že nejen pachatel, ale i všechny na incidentu zúčastněné osoby byly pod poměrně výrazným vlivem alkoholu. Sám pachatel se již v minulosti několikrát léčil ze závislosti na alkoholických nápojích, avšak jeho léčba nikdy nebyla zcela úspěšná. V inkriminovaný den pachatel popíjel již od brzkého odpoledne vydatnými doušky tvrdý alkohol, podle svého vyjádření měl dokonce během dne vypít hned tři láhve vodky. Pachatel si svůj útok na poškozené zcela přesně nevybavoval, respektive si pamatoval pouze útržky. Rekonstrukce skutkového děje tak vyplývala téměř výhradně z výpovědi poškozených a pachatelových přátel, přičemž skutkový děj nevykazoval žádné významné odchylky od popisu jednání v usnesení o zahájení trestního stíhání.

Pachatelovo duševní rozpoložení v době spáchání činu tak muselo být podrobena důkladné analýze, a to prostřednictvím znaleckého posudku. Ze znaleckého posudku vyplynulo, že pachatel v době spáchání trestného činu netrpěl žádnou duševní poruchou, avšak byla u něj přítomna porucha osobnosti a taktéž je častým konzumentem alkoholických nápojů. V době spáchání trestného činu pak byl pachatel ve stavu střední opilosti a jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti byly plně zachovány.²⁶⁸

Na základě zjištění znaleckého posudku tedy nebyla u pachatele shledána nepřičetnost, a proto nelze pachatele stíhat za spáchání trestného činu opilostí, jehož aplikace by jinak v daném případě přicházela v úvahu a byla by zcela namístě. Obecně se pachatel může dopustit trestného činu opilostí tím, že požije nebo si aplikuje návykovou látku, čímž se přivede, ať už úmyslně nebo z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti a následně se v tomto stavu dopustí činu jinak trestného.²⁶⁹

Pachatel byl v daném případě shledán vinným ze spáchání pokusu zvláště závažného zločinu těžkého ublížení na zdraví v jednočinném souběhu s přečinem výtržnictví a byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v délce tří let, přičemž výkon trestu byl odložen na zkušební dobu v době trvání pěti let. S ohledem na přetrvávající problémy s nadměrným požíváním alkoholických nápojů na straně pachatele soud rovněž přistoupil k uložení dvou přiměřených

²⁶⁸ Obžaloba Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 ze dne 15. 11. 2017, č. j. 1 ZT 147/2017-38.

²⁶⁹ Srov. § 360 zákona č. 40/2009 Sb.

povinností pachateli právě v souvislosti s problémy s alkoholem. Pachatel se měl během zkušební doby podrobit adekvátnímu léčení své závislosti na požívání alkoholických nápojů a zdržet se jakéhokoliv požívání alkoholických nápojů.²⁷⁰

Soud při rozhodování o trestu zohlednil zejména součinnost pachatele při vyšetřování celé záležitosti, kdy se pachatel k trestného činu plně doznal a projevil nad svým činem lítost a sebereflexi. Pachatel se rovněž oběma poškozeným omluvil a přislíbil jim poskytnutí finančního vypořádání za způsobenou újmu. V neposlední řadě pachatel projevil touhu řešit své problémy s alkoholem. V neprospěch pachatele bylo nutné vzít v potaz, že se uvedeného jednání dopustil v době, kdy mu již byl uložen podmíněný trest odnětí svobody za jiný trestný čin a jeho poměrně bohatou trestní minulost. Při rozhodování však převážily okolnosti polehčující a pachateli tak byl uložen nej přísnější možný podmíněný trest odnětí svobody, který tak měl mít na pachatele maximální výchovný účinek.²⁷¹

Otázka, zda v tomto případě pachatel nejednal pod vlivem omluvitelného hnutí mysli je pak zcela bezpředmětná, jelikož pachatel nebyl se svou kamarádkou doposud v žádném intimním vztahu, pouze se začali častěji vídat. Obecně však lze žárlivost považovat za omluvitelné hnutí mysli, předpokladem je ovšem významná emoční vazba mezi osobami, která musí mít svůj původ v dlouhodobém, oboustranném a dostatečně blízkém vztahu.²⁷² Toto kritérium tak za dané situace zcela jistě naplněno nebylo, a proto je možnost kvalifikace pachatelova jednání jako trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky ve smyslu § 146a odst. 3 TZ vyloučena.

6.4. Ublížení na zdraví ve vícečinném souběhu

Pachatel si v daném případě vybral jako oběť svou bývalou manželku, s níž měl po rozvodu velice komplikovaný a problematický vztah. Pachatel si v rámci svého prvního skutku, kterého se dopustil, nejprve počkal na poškozenou a poté ji úmyslně natlačil do jejího služebního automobilu, kde ji svázal ruce a začal jí vyhrožovat zabitím. V této souvislosti lze zmínit poměrně bohatou trestní minulost pachatele, přičemž v době jednání měl pachatel zakázáno řízení motorových vozidel. Pachatel následně zastavil automobil na železničním přejezdu a

²⁷⁰ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 8. března 2018, sp. zn. 44 T 107/2017.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 932/2012.

požadoval po své bývalé manželce, aby se rozešla se svým stávajícím přítelem a vrátila se k němu, ta pod nátlakem souhlasila se vším, co pachatel požadoval a následně ji pachatel zavezl do jejího domu, kde i on sám následně zůstal přes noc.²⁷³

Po více než dvou měsících však pachatel podnikl další útok na poškozenou, kdy ji ve večerních hodinách sledoval maskován kuklou po ulici, načež ji poté prudce povalil na zem a plnou silou na ni zaklekl. Útok pachatele však nezůstal zcela bez pozornosti a kolemjdoucí muž přispěchal poškozené na pomoc a strhl pachateli kuklu z hlavy, následně se dostal s pachatelem do fyzické konfrontace. Během fyzické rozmlůvky pak pachatel na pomoc zakročivšího muže adresoval několik ran pěstí do oblasti hlavy, načež zůstal poškozený ležet na zemi. Pachatel se následně vrátil k poškozené, která zůstala v obavě o svůj život ležet na zemi stočená v klubíčku a několikrát se jí pokusil za použití výrazné síly zatočit hlavou, přičemž neustále poškozené vyhrožoval smrtí. Pachatel se tak měl prvním skutkem dopustit trestného činu vydírání v jednočinném souběhu s trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a druhým skutkem pak pokusu trestného činu ublížení na zdraví v jednočinném souběhu s přečinem nebezpečného vyhrožování a přečinem výtržnictví.²⁷⁴

Pachatelův duševní stav musel být podroben bližšímu zkoumání, avšak znalecké posudky poukázaly pouze na určitou poruchu osobnosti na straně pachatele, který byl velice psychicky nevyrovnaný, měl sklony k přehnané agresivitě a nebyl schopen jakékoliv racionální sebereflexe, přičemž vlastní chyby de facto neuznával a téměř vždy je určitým způsobem ospravedlňoval. U pachatele ovšem byla plně zachována jak schopnost rozpoznávací, tak i ovládací, a to v době provedení obou skutků, které byly pachateli kladeny za vinu.

Na základě provedeného dokazování byl pak pachatel odsouzen za trestné činy, které mu byly kladeny za vinu již v obžalobě, jelikož nebylo žádných pochyb o tom, že se pachatel dopustil vymezených trestných činů. Soud v tomto případě musel uložit pachateli nepodmíněný trest odnětí svobody v délce čtyř let, přičemž v neprospěch pachatele hrál zejména velký počet trestných činů, jejichž skutkovou podstatu svým jednáním pachatel naplnil a také poměrně bohatá trestní minulost, kdy byl pachatel trestán, ovšem převážně za majetkovou trestnou činnost. Ve prospěch pachatele nesvědčila žádná polehčující okolnost a nadto bylo zřejmé, že

²⁷³ Obžaloba Okresního státního zastupitelství v Kolíně ze dne 26. března 2019, sp. zn. ZT 261/2018.

²⁷⁴ Tamtéž.

pouhá pohružka nepodmíněným trestem odnětí svobody by byla nedostačující, jelikož pachatel byl již několikrát v minulosti podmíněným trestem odnětí svobody sankcionován.²⁷⁵

Pachatel se však nechtěl se závěry soudu prvního stupně spokojit, a proto prostřednictvím svého obhájce podal odvolání. Soud druhého stupně pak překvalifikoval jednání pachatele, kterého se dopustil svým prvním skutkem, a to konkrétně kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vydírání spáchaného se zbraní na základní skutkovou podstatu trestného činu vydírání. Pachatel sice najel vozidlem, ve kterém byla i poškozená na železniční přejezd, avšak v okamžiku, kdy bezprostředně nehrozil příjezd žádného vlaku, což ostatně potvrzovala i světelná signalizace. Vlak je bezesporu možné považovat za určitých okolností za zbraň ve smyslu výkladového ustanovení § 118 TZ, jelikož případný náraz vlaku do vozidla by maximalizoval účinky útoku, v daném případě však náraz vlaku do vozidla nehrozil, a proto byl pachateli snížen uložený trest nepodmíněného odnětí svobody ze čtyř na tři léta.²⁷⁶

Bližší se ještě pokusím zamyslet nad kvalifikací jednání pachatele jako pokusu trestného činu ublížení na zdraví. S touto právní kvalifikací soudu se plně ztotožňuji, ovšem pouze co se týče útoku na kolemjdoucího muže, který přispěchal poškozené na pomoc před útokem pachatele. Poté co pachatel několikrát udeřil poškozeného se opět vrátil k poškozené, a poměrně velkou silou jí kroutil hlavou ze strany na stranu, ovšem v konečném důsledku poškozené nezpůsobil žádnou tělesnou újmu a nemusela být ani podrobena lékařské péči. Dle mého názoru pouze shodou náhod nedošlo u poškozené ke vzniku závažných poranění v oblasti krku, konkrétně pak některých krčních obratlů, či dokonce míchy, což by mělo zcela fatální následky.

V případě, že by došlo k poranění krčních obratlů nebo míchy, jednalo by se zcela určitě o způsobení těžké újmy na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 TZ, proto mi přijde poněkud zarážející, že s touto možností nebylo během celého trestního řízení vůbec pracováno, přitom stačilo opravdu málo a u poškozené by ke vzniku těžké újmy na zdraví skutečně došlo. Myslím si, že soud měl minimálně zvážit, zda by jednání pachatele nemělo být kvalifikováno jako pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví, jelikož postačovalo, aby pachatel pouze lehce zvýšil intenzitu svého útoku a ke vzniku těžké újmy mohlo u poškozené dojít. Pachatel byl v době svého jednání navíc pod velice silným vlivem emocí a v návalu vzteku, což pravděpodobnost vzniku těžké újmy na straně poškozené ještě zvyšovalo, a proto se přikláním k tomu, že jednání

²⁷⁵ Rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 12. 6. 2019, sp. zn. 3 T 44/2019.

²⁷⁶ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2019, sp. zn. 3 T 44/2019.

pachatele mělo být kvalifikováno jako pokus trestného činu těžkého ublížení na zdraví, a nikoliv pouze prostého ublížení na zdraví ve smyslu § 146 TZ.

7. Ublížení na zdraví ve vybraných zahraničních právních úpravách

V rámci této kapitoly jsem se rozhodl přiblížit problematiku trestných činů ublížení na zdraví ve slovenské a anglické právní úpravě. Slovenské a anglické právo jsou vystavěny na zcela odlišných základech, přičemž anglické právo náleží k angloamerickému systému práva, zatímco slovenské právo je ovládáno stejně jako právo české zásadami kontinentálního právního systému. Právě z důvodu výrazných odlišností jsem si slovenskou a anglickou právní úpravu vybral k bližšímu rozboru a porovnání s právní úpravou tuzemskou.

7.1. Ublížení na zdraví v anglickém právu

Angloamerický právní systém vykazuje velké množství odlišností, které nejsou typické pro právní systémy kontinentální Evropy. Odlišnosti pak nejsou výjimkou ani pro právní odvětví trestního práva a promítají se pak i do problematiky úmyslných ublížení na zdraví. Nejpatrnější rozdíly pak lze pozorovat v pramenech práva, angloamerický právní systém vychází na rozdíl od toho kontinentálního, především z tradičního obyčejového práva, ovšem některé oblasti již začínají být v posledních desetiletích poměrně výrazně dotvářeny a korigovány psaným právem, které tak neustále nabývá na významu.

Nejdůležitějším zdrojem poznání v oblasti trestního práva však nadále zůstává common law, jehož největší rozvoj lze pozorovat zejména během 17. a 18. století, přičemž největší podíl na rozvoji měly převážně soudy, ale opomenout nelze ani významné osobnosti jako Coke nebo Blackstone. Obyčejové právo však začalo být následně doplňováno dílčími právními předpisy, které se však vždy dotýkaly pouze určitého druhu trestných činů. Trestné činy proti zdraví pak byly mimo jiné upraveny v roce 1861 prostřednictvím právního předpisu *Offences against the person Act*, který vydržel v platnosti dodnes. Trestní právo na anglickém území tak stále nebylo kodifikováno a ani v dohledné době nelze v této souvislosti očekávat žádnou převratnou změnu. Téměř veškeré předpoklady podmiňující vznik trestní odpovědnosti jsou tak nadále upraveny v obyčejovém právu. V obyčejovém právu tak nalezneme nejen definici přičetnosti, ale i například okolností vylučujících protiprávnost.²⁷⁷

²⁷⁷ ASHWORTH, Andrew. *Principles of criminal law. Third Edition*. Oxford: Oxford University press, 1999. s. 5. ISBN 0-19-876557-6.

Základní předpoklady pro vznik trestní odpovědnosti jsou v anglickém právu dva. Prvním předpokladem je *actus reus*, který lze definovat jako pachatelův projev vůle učiněný navenek, jedná se tedy o protiprávní jednání, které je pachateli kladeno za vinu a následně je nutné jeho existenci bezpečným způsobem prokázat. Druhým předpokladem je pak *mens rea*, který charakterizuje mentální rozpoložení pachatele v době spáchání trestného činu.²⁷⁸

Úmyslná ublížení na zdraví jsou v anglickém právu vymezena poměrně nepřehledně a do jisté míry i kazuisticky, přičemž spadají pod kategorii trestných činů, jejíž název lze volně přeložit jako trestné činy nemající smrtelný následek. Významným pramenem poznání je v této oblasti vedle *common law* stále výše uvedený právní předpis *Offences against the person Act*, jehož novelizace je předmětem vehementních diskuzí odborné veřejnosti. V rámci shora vymezené kategorie trestných činů se pak rozlišují *grievous bodily harm or wounding*, který je nejbližší trestnému činu těžkého ublížení na zdraví, dále *assault occasioning actual bodily harm*, kdy se v podstatě jedná o fyzický útok, při kterém dojde ke způsobení újmy na zdraví a v neposlední řadě je nutné zmínit také trestné činy *assault* a *battery*.²⁷⁹

7.1.1. Grievous bodily harm or wounding

Definici tohoto trestného činu nalezneme v právním předpisu *Offences against the person Act*, přičemž skutková podstata rozlišuje dva možné následky. První následek spočívá ve způsobení závažné újmy zasahující do tělesné integrity jiného člověka (*grievous bodily harm*), druhý pak ve způsobení poranění, respektive rány (*wounding*). Tyto dva následky se na první pohled mohou zdát totožné, avšak existují mezi nimi určité, drobné rozdílnosti.²⁸⁰

Pojem *wounding* je již poměrně zastaralý, a proto jeho výklad ve světle dnešní doby nemusí být zcela srozumitelný. Pokud došlo v konkrétním případě k narušení celistvosti kůže a následnému krvácení, pak lze usuzovat na to, že za dané situace byla naplněna definice pojmu *wounding*. Je poměrně kontroverzní, že i velice malé řezné poranění může být považováno za nejzávažnější trestný čin proti zdraví. *Wounding* tak zůstal ve skutkové podstatě výše uvedeného trestného činu zejména z historických důvodů, kdy i drobnější krvácivá poranění

²⁷⁸ CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law. Eighteenth Edition*. Oxford: Oxford University press, 2008. s. 39-40. ISBN 978-0-19-923163-8.

²⁷⁹ PADFIELD, Nicola. *Criminal Law. Ninth Edition*. Oxford: Oxford University press, 2014. s. 253-266. ISBN 978-0-19-870416-4.

²⁸⁰ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Sixteenth edition*. Oxford: Oxford University press, 2021. s. 724. ISBN 978-0-19-884970-4.

mohla díky tehdejší méně rozvinuté zdravotní péči vést k mnohem závažnějším důsledkům než v dnešní době.²⁸¹

Definice pojmu wounding, respektive relativně snadné naplnění tohoto zákonného znaku, tak muselo být v průběhu minulého století korigováno. V této souvislosti lze zmínit případ, kdy pachatel vystřelil vzduchovou pistolí do skupiny lidí, přičemž nábojnice ze vzduchové pistole zasáhla jednu z osob do oblasti oka. V důsledku tohoto zásahu došlo k poškození cév a následnému krvácení u poškozeného. K naplnění pojmu wounding je však nezbytné, aby došlo k porušení celistvosti kůže, zcela určitě pak nepostačují menší oděrky, které byly v daném případě poškozenému způsobeny.²⁸²

To pojem grievous bodily harm dříve zahrnoval pouze způsobení takové újmy, která velice závažným způsobem zasahovala do tělesné integrity, avšak nyní mohou být pod tento pojem subsumována i zranění, která nedosahují takto závažného následku. Při posuzování jednání pachatele však musí být brány v úvahu vedle charakteru poranění také další okolnosti. Jedná se zejména o intenzitu a razanci útoku pachatele, délku trvání útoku, ale i předchozí chování poškozeného před útokem, přičemž tyto okolnosti je nutné zkoumat z objektivního hlediska. K tomu, aby poranění mohlo být charakterizováno ve světle rozebírané skutkové podstaty jako závažné, není rozhodné, zda se jedná o poranění bezprostředně ohrožující život poškozeného.²⁸³

Skutečnost, že poškozený subjektivně pociťuje mu způsobená zranění jako závažná ještě automaticky neznamená, že ke stejnému názoru musí při svém rozhodování dospět i soudní porota. Soudní porota musí vždy zvážit vliv zranění na konkrétní osobu. Typicky například řezné poranění prstu bude mít zcela fatální důsledky pro profesionálního houslistu, který již nebude v budoucnu nikdy moci na housle hrát, avšak pro drtivou většinu ostatních lidí by tak fatální důsledky nemělo. Soudní porota tedy musí vždy zohlednit dopad poranění na život konkrétní osoby, zranění tak mohou být závažná, přestože poškozenému nezpůsobila bolesti výrazné intenzity.²⁸⁴

²⁸¹ PADFIELD, Nicola. *Criminal Law. Ninth Edition*. Oxford: Oxford University press, 2014. s. 256. ISBN 978-0-19-870416-4.

²⁸² C (a minor) v Eisenhower [1984] QB 331.

²⁸³ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Sixteenth edition*. Oxford: Oxford University press, 2021. s. 726. ISBN 978-0-19-884970-4.

²⁸⁴ HERRING, Jonathan. *Criminal Law. Text, Cases and Materials. Tenth edition*. Oxford: Oxford University press, 2022. s. 330. ISBN 978-0-19-285592-3.

7.1.2. Assault occasioning actual bodily harm

Tento trestný čin proti lidskému zdraví není chápan jako samostatný trestný čin, nýbrž se jedná pouze o více závažnou formu napadení (assault), při kterém dojde k ublížení na zdraví poškozeného. Původně byl tento trestný čin upraven pouze v rámci common law, avšak postupem času se stal řádně vymezeným zákonným trestným činem. V této souvislosti je nutné definovat pojem bodily harm. Jedná se o jakékoliv poranění, které zasahuje do tělesné integrity poškozeného a narušuje tak jeho fyzické zdraví, poranění nemusí být významného charakteru, jelikož závažná ublížení na zdraví jsou pokryta pojmem grievous bodily harm. Pod pojem bodily harm dále spadá zejména poranění tělesných orgánů, ale i poškození nervového systému. Způsobená poranění nemusí být trvalého charakteru, postačí i vznik pouhých modřin a oděrek na straně poškozeného. Pod pojem bodily harm lze tak v tomto smyslu subsumovat také ustrížení vlasů proti vůli poškozeného, je přitom nerozhodné, že vlasy mohou poškozenému poměrně rychle znovu dorůst. Bodily harm nezahrnuje pouze fyzické ublížení na zdraví, ale i případné psychické problémy, které vyvstaly v souvislosti s fyzickým útokem pachatele, jelikož tyto psychické poruchy následně ovlivňují celý centrální nervový systém. Prokazování psychické nemoci je pak v případném soudním řízení mnohem složitější než u fyzických poranění, zpravidla je nutné se opřít o znalecký posudek, který stanoví, zda aktuální mentální stav poškozeného splňuje kritéria psychické nemoci.²⁸⁵

Způsobená újma tedy nemusí být zcela závažného charakteru, avšak na druhou stranu nemůže být naprosto triviální, typickým příkladem mohou být ztráta zubu, či dočasná absence vědomí. Určitým vodítkem pro posouzení, zda došlo v konkrétním případě ke způsobení tělesné újmy na straně poškozeného, je pak zejména skutečnost, jestli byla poškozenému poskytnuta lékařská péče a v jakém rozsahu. Pachatel výše uvedeného trestného činu tak může být shledán vinným za splnění následujících podmínek. V první řadě musí být naplněny všechny znaky skutkové podstaty trestného činu označeného jako assault a poškozenému musí být jednáním pachatele způsobena tělesná újma. Mezi jednáním pachatele a vznikem tělesné újmy pak musí být příčinná souvislost. Poslední podmínkou je naplnění mens rea, neboli subjektivní stránky trestného činu, přičemž tento trestný čin pracuje jak se zaviněním ve formě úmyslu (intent), tak ve formě nedbalosti (recklessness).²⁸⁶

²⁸⁵ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Sixteenth edition.* Oxford: Oxford University press, 2021. s. 721-723. ISBN 978-0-19-884970-4.

²⁸⁶ HERRING, Jonathan. *Criminal Law. Text, Cases and Materials. Tenth edition.* Oxford: Oxford University press, 2022. s. 327-328. ISBN 978-0-19-285592-3.

Poměrně zajímavá je rovněž problematika způsobení tělesné újmy při sportu. V této souvislosti lze zmínit případ, kdy byl pachatel původně odsouzen za trestný čin s názvem assault occasioning actual bodily harm k trestu odnětí svobody na dobu trvání čtyř měsíců. Několik minut po zahájení fotbalového zápasu okresní fotbalové soutěže se pachatel dostal nejprve do slovní rozepře s poškozeným, načež jej následně mimo hru udeřil pěstí do oblasti obličeje, čímž mu způsobil dvojnásobnou zlomeninu čelisti, útok pachatele zůstal zcela bez povšimnutí hlavního rozhodčího, který jej tak žádným způsobem během fotbalového zápasu nepotrestal.²⁸⁷

Poškozený se však na policii s oznámením útoku pachatele obrátil až po pěti dnech, čímž do jisté míry vzbudil pochybnosti ohledně skutečnosti, zda ke zlomenině čelisti došlo již úderem pěstí během fotbalového zápasu nebo až někdy poté. Pachatel se bránil tím, že intenzita jeho úderu nemohla dosáhnout takové intenzity, aby mohla vést až ke dvojnásobné zlomenině čelisti, což je podpořeno i tím, že ani rozhodčí v průběhu fotbalového zápasu jeho jednání nikterak nepotrestal. S ohledem na tyto skutečnosti došlo nakonec ke snížení původního trestu odnětí svobody ze čtyř měsíců na měsíc jeden.²⁸⁸

7.1.3. Assault a battery

Tyto trestné činy byly až do roku 1988 upraveny právním předpisem s názvem Offences against the person Act, tohoto roku však došlo ke změně a uvedené trestné činy byly zakotveny do právního předpisu Criminal Justice Act. Assault a battery lze do jisté míry chápat jako zastřešující trestné činy, pod které spadá široká škála různorodých jednání. Za tyto trestné činy může být pachatel potrestán peněžitým trestem, případně pak trestem odnětí svobody v délce maximálně šesti měsíců. Nezřídka dochází ke kumulaci trestů, kdy je pachateli uložen peněžitý trest v kombinaci s trestem odnětí svobody.²⁸⁹

Assault

U tohoto trestného činu absentuje následek v podobě vzniku tělesné újmy na straně poškozeného, avšak s problematikou úmyslných ublížení na zdraví velice úzce souvisí. Předmětného trestného činu se dopustí pachatel, který úmyslně vyvolá v jiné osobě obavu z okamžitého osobního útoku. Základním předpokladem je existence obavy poškozeného

²⁸⁷ R v Lincoln [1990] 12 Cr App (S) 250.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Srov. Criminal Justice Act 1988 (c.33).

z toho, že přímo proti němu bude použito násilí, přičemž není nutný jakýkoliv fyzický kontakt mezi pachatelem a poškozeným.²⁹⁰

Poměrně zajímavá je pak otázka, zda mohou telefonní hovory, při kterých však po přijetí hovoru ze strany poškozeného pachatel žádným způsobem dále s poškozeným nekomunikuje, naplnit skutkovou podstatu trestného činu s názvem assault. Je nutné dodat, že tyto telefonní hovory byly příčinou vzniku psychické újmy na straně poškozeného. V daném případě pachatel pouze do telefonu těžce vzdychal. Úvodem je nutné říci, že předmětný trestný čin může být spáchán ve dvou formách. U první formy objektivní stránka do jisté míry splývá s objektivní stránkou trestného činu s názvem battery, kdy pachatel vůči poškozenému užije nepřipustné fyzické násilí. Druhou formu představuje klasická forma trestného činu označeného jako assault, kdy pachatel svým jednáním vyvolá v poškozeném obavu, že přímo proti němu bude bezprostředně užito fyzické násilí.²⁹¹

V jiném podobném případě, byl pachatel shledán vinným ze spáchání trestného činu s názvem assault, když neustále prostřednictvím telefonických hovorů sděloval samostatně žijící poškozené, že se za moment objeví u dveří její domu. Tento typ hovoru zcela jistě může vyvolat u poškozené důvodnou obavu, že se pachatel skutečně znenadání objeví u jejích dveří a užije vůči ní fyzické násilí. Takové telefonáty tedy představovaly jednání, které je způsobilé naplnit skutkovou podstatu trestného činu označovaného jako assault. Je však otázkou, zda lze stejně posoudit i takzvané silent calls, kdy volající poté co se dovolá vybrané osobě žádným způsobem nekomunikuje a pouze mlčí. Pachatel v daném případě pouze těžce vzdychal, z čeho je možné usoudit, že tímto svým jednáním chtěl pravděpodobně vyvolat na straně poškozené strach a byl s tímto možným následkem svého jednání srozuměn. Úsudek poškozené tak mohl být v konkrétním případě zcela jistě ovlivněn strachem a u poškozené se mohla vyskytnout i obava, že pachatel může zazvonit u jejích dveří a případně přikročit i k fyzickému útoku.²⁹²

Tyto skutečnosti jsou však pouze pravděpodobné, a proto musí být vždy brány v potaz veškeré okolnosti konkrétního případu, potažmo jejich vliv na samotnou osobu a chování poškozeného. V obecné rovině však bylo konstatováno, že i výše uvedené jednání pachatele může posloužit

²⁹⁰ PADFIELD, Nicola. *Criminal Law. Ninth Edition*. Oxford: Oxford University press, 2014. s. 265. ISBN 978-0-19-870416-4.

²⁹¹ R v Ireland [1998] AC 147.

²⁹² Tamtéž.

jako hrozba a způsob, jak navodit u poškozeného pocit strachu, že bude vůči němu užito v dohledné době fyzické násilí. Není přitom rozhodná vzdálenost mezi pachatelem a poškozeným, jelikož obava může být prostřednictvím telefonu vyvolána stejně účinně jako osobně. Jednání ve formě opakovaných telefonních hovorů zmíněného charakteru tak může být způsobilé k naplnění skutkové podstaty trestného činu označovaného jako assault.²⁹³

Battery

Skutková podstata tohoto trestného činu spočívá v nedovoleném použití síly přímo proti poškozenému. Jedná se o pestrou škálu jednání, typicky pak údery pěstí, strkání, plivání. Za určitých okolností sem bude spadat i pouhé dotknutí se poškozeného, přičemž takové dotknutí však musí mít nepřátelský a nedovolený charakter.²⁹⁴

Primárním objektem předmětného trestného činu je zejména ochrana lidského zdraví, avšak pomocí sekundárního objektu je chráněno rovněž soukromí a nedotknutelnost osoby. S ohledem na dřívější poznatky bylo vždy nutné, aby pachatelovo jednání, kterým se dopustil trestného činu označovaného jako battery, naplňovalo i znaky trestného činu s označením assault, jinak pachatel nikdy nemohl být shledán vinným z trestného činu s názvem battery. Postupem času však bylo od tohoto závěru upuštěno, jelikož ne každé jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu nesoucího název battery, obsahuje element obavy z blížícího se násilí. Typickým příkladem je situace, kdy pachatel zcela nečekaně napadl poškozeného ze zálohy a on tak nemohl útok žádným způsobem očekávat, a tudíž zde zcela chyběla existence obavy z bezprostředně se blížícího fyzického násilí.²⁹⁵

K naplnění skutkové podstaty trestného činu s názvem battery dochází i v případě, kdy pachatel svým jednáním záměrně vytvořil nebezpečnou situaci, při které hrozí nebezpečí újmy na zdraví a toto nebezpečí se následně zmaterializuje a dojde ke vzniku újmy. Jako příklad lze uvést situaci, kdy drogově závislý pachatel byl zadržen policejní hlídkou a tvrdil jí, že nemá u sebe žádné ostré předměty, o které by se mohl policista během prohlídky oděvu poranit. Policista se však při prohledávání píchl o injekční stříkačku, kterou měl pachatel skrytou v jedné z kapes,

²⁹³ R v Ireland [1998] AC 147.

²⁹⁴ PADFIELD, Nicola. *Criminal Law. Ninth Edition*. Oxford: Oxford University press, 2014. s. 264. ISBN 978-0-19-870416-4.

²⁹⁵ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Sixteenth edition*. Oxford: Oxford University press, 2021. s. 696. ISBN 978-0-19-884970-4.

pachatel tedy v tomto případě vytvořil nebezpečí vzniku újmy, jež se následně materializovalo, a tudíž došlo k naplnění objektivní stránky trestného činu označovaného jako battery.²⁹⁶

Nezbytným předpokladem k tomu, aby mohla být osoba shledána vinnou, musí být existence nepřátelského elementu v jednání pachatele. Tento element pak určuje celkovou povahu pachatelova jednání. Požadavek nepřátelského charakteru však byl dlouhou dobu a do jisté míry ještě stále je pod palbou kritiky ze strany odborné veřejnosti, zejména proto, že je tento požadavek vymezen příliš široce a neurčitě, proto je tedy nutné vždy zvážit konkrétní společenskou situaci, v rámci které došlo ke kontaktu pachatele a poškozeného. Nelze ihned a bez dalšího prohlásit, že je určité jednání nepřátelské, pokud nejsou bezpečně prokázány konkrétní okolnosti, za kterých bylo jednání učiněno.²⁹⁷

7.2. Ublížení na zdraví ve slovenské právní úpravě

Po rozboru úpravy úmyslných ublížení na zdraví v anglickém právu, které vykazuje od tuzemské úpravy poměrně výrazné odlišnosti, jsem se rozhodl pro přiblížení problematiky trestných činů ublížení na zdraví ve slovenském právním řádu. Slovenská právní úprava a její historický vývoj šel ruku v ruce a do jisté míry se neustále prolínal s tuzemskými právními předpisy. Z tohoto pohledu je tak současná právní úprava úmyslných ublížení na zdraví na Slovensku velice podobná té tuzemské, byť i zde je možné pozorovat rozdíly, avšak nikoliv tak výrazné jako v anglickém právu.

7.2.1. Uherský trestní zákoník z roku 1878

V době středověku byly na území Uherska trestné činy ublížení na zdraví posuzovány a trestány především v závislosti na osobě pachatele, který se konkrétního trestného činu dopustil. Pachatel některého z trestných činů proti zdraví byl sankcionován zpravidla povinností k náhradě škody, kterou svým jednáním poškozenému způsobil a rovněž byla poškozenému přiznána možnost zadostiučinění. Zadostiučinění vycházelo ze starověké zásady oko za oko, zub za zub. Poškozený tedy mohl pachateli přivodit tu samou újmu na zdraví, která mu byla již dříve pachatelem způsobena. Z historického hlediska se tak na území Slovenska prosazovaly

²⁹⁶ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Sixteenth edition.* Oxford: Oxford University press, 2021. s. 696. ISBN 978-0-19-884970-4.

²⁹⁷ SIMESTER, A. P., SULLIVAN, G. R. *Criminal Law Theory and Doctrine. Third edition.* Oxford: Hart Publishing, 2007. s. 398-399. ISBN 978-1-84113-705-6.

zejména uherské právní předpisy, na rozdíl od zemí českých, které byly ovládány právními předpisy rakouskými.²⁹⁸

V období rakousko – uherské monarchie pak byl pro uherské země roku 1878 přijat velice propracovaný trestní zákoník, který vydržel v platnosti i po následném rozpadu monarchie a vzniku Československa. K nahrazení uherského trestního zákoníku a plnému sjednocení trestněprávních předpisů na území Československa tak definitivně došlo až po více než sedmdesáti letech přijetím trestního zákona č. 86/1950 Sb.

Uherský trestní zákoník z roku 1878 byl založen na tripartici trestných činů, přičemž dle závažnosti rozlišoval zločiny, přečiny a přestupky. Právní úprava přestupků pak byla blíže vymezena v Trestním zákoníku o přestupcích. Trestné činy ublížení na zdraví byly upraveny primárně v hlavě dvacáté druhého dílu trestního zákoníku jako poškození těla. Zločiny a přečiny poškození těla pak byly definovány v závislosti na době trvání poruchy zdraví na straně poškozeného. Zločin těžkého poškození těla se vyznačoval existencí poruchy zdraví po dobu delší než dvacet dní. K naplnění skutkové podstaty přečinu těžkého poškození těla trestní zákoník vyžadoval, aby následek v podobě poruchy na zdraví trval více než osm dní, avšak méně než dvacet dní. Pokud porucha zdraví trvala méně než osm dní, pak byl pachatel shledán vinným přečinem lehkého poškození těla.²⁹⁹

Pro kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu poškození na těle byl příznačný závažnější následek, který byl trestným činem způsoben a měl trvalé konsekvence na zdraví poškozeného. Typicky se jednalo o ztrátu funkce některého smyslového ústrojí, horní nebo dolní končetiny, vznik duševní poruchy, delší dobu trvající nemoc, absolutní ztrátu pracovní způsobilosti, či zohydění poškozeného. V rámci samostatné skutkové podstaty pak trestní zákoník ve svém § 306 upravoval trestný čin poškození na zdraví se smrtelným následkem, pachatel tohoto trestného činu mohl být potrestán trestem odnětí svobody až na deset let. Navazující ustanovení § 307 trestního zákoníku bylo koncipováno ve vztahu ke skutkové podstatě trestného činu poškození na zdraví se smrtelným následkem jako privilegovaná skutková podstata. Za privilegující okolnost zde bylo považováno omluvitelné hnutí mysli v podobě silného rozčilení, které v době spáchání trestného činu výrazně ovlivňovalo

²⁹⁸ BURDA, Eduard. *Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona*. Šamorín: Heuréka, 2006. s. 43-44. ISBN 80-89122-35-3.

²⁹⁹ Srov. § 301 Uherský zákonný článok V/1878, Trestný zákonník o zločinoch a přečinoch.

pachatelův úsudek, avšak toto silné rozčilení bylo de facto odstupňováno v závislosti na způsobu, jakým bylo vyvoláno. Jestliže silné rozrušení vyvolala skutečnost, že poškozený nejprve těžce ublížil pachateli na zdraví, byl pachatel následně potrestán méně přísněji, než pokud by byl shledán jakýkoliv jiný důvod vzniku silného rozrušení na straně pachatele.³⁰⁰

Dalším trestným činem proti lidskému zdraví pak bylo těžké poškození těla v důsledku zlého nakládání více osob, přičemž takové zlé nakládání mělo spočívat především v mučení nebo týrání poškozeného. V neposlední řadě lze rovněž zmínit trestný čin poškození zdraví, jenž bylo způsobeno podáním jedu nebo jiného obdobného prostředku. Délka trestu odnětí svobody pak byla stanovena v závislosti na závažnosti následku, který byl takovým jednáním způsoben, pokud užití jedu vyústilo až ve smrt poškozeného, pak pachatel mohl být stižen trestem odnětí svobody až na patnáct let.³⁰¹

Problematika úmyslných ublížení na zdraví tak byla v uherském trestním zákoníku z roku 1878 upravena velice komplexně a zdařile. O kvalitě trestního zákoníku svědčí rovněž skutečnost, že na území Slovenska vydržel v platnosti i po zániku rakousko – uherské monarchie a následném vzniku Československé republiky. Nahrazen byl až trestním zákonem č. 86/1950 Sb., kterým došlo k úplnému sjednocení trestněprávní úpravy na území Československa.

7.2.2. Trestný zákon č. 300/2005 Z.z.

Úprava trestných činů ublížení na zdraví byla až do 31. prosince 2005 obsažena v zákoně č. 140/1961 Sb., konkrétně v jeho hlavě sedmé zvláštní části. Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. pak nabyl účinnosti dne 1. ledna 2006, přičemž svou úpravou ve velice výrazné míře navázal na zákon č. 140/1961 Sb., avšak určité změny ve stávající slovenské právní úpravě nalézt lze.

Systematika současného slovenského trestného zákona je téměř totožná se systematikou tuzemského trestního zákoníku, což je s ohledem na provázanost nejen dějinného, ale i právního vývoje zcela logické. V § 123 trestného zákona jsou vymezeny jednotlivé stupně poškození zdraví. Prvním stupněm je újma na zdraví, kterou lze charakterizovat jako jakékoliv poškození lidského zdraví. Jedná se o nejméně závažnou formu poruchy lidského zdraví, během které byl alespoň na krátký čas omezen běžný způsob života poškozeného, ovšem v některých případech

³⁰⁰ K tomuto blíže § 303 až 307 Uherský zákonný článok V/1878, Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch.

³⁰¹ BURDA, Eduard. *Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekonštitovaného Trestného zákona*. Šamorín: Heuréka, 2006. s. 45. ISBN 80-89122-35-3.

nemusí ani k žádné limitaci obvyklého způsobu života poškozeného vůbec dojít. Uvedené poškození lidského zdraví musí být objektivním způsobem prokazatelné (např. stopy po násilí na těle poškozeného), avšak nutnost lékařského ošetření není zákonem vyžadována. Újmu na zdraví tak zpravidla představují zejména následky méně razantních úderů, či nárazů.³⁰²

Samostatně se pojem újma na zdraví v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestného zákona vyskytuje spíše sporadicky, příkladem může být skutková podstata trestného činu neposkytnutí pomoci ve smyslu § 178 trestného zákona, či skutková podstata trestného činu teroru podle § 314 odst. 1 trestného zákona.³⁰³

Ublížení na zdraví představuje více závažnou poruchu zdraví než prostá újma na zdraví. Vymezení ublížení na zdraví nalezneme v odstavci druhém § 123 trestného zákona, přičemž definice tohoto pojmu je de facto shodná s tou, která se nachází v tuzemském trestním zákoníku. Shodná je pak i minimální doba sedmi dní, po kterou musí být znesnadněn běžný způsob života poškozeného nebo znemožněn výkon obvyklých činností.

Těžkou újmu na zdraví se stejně jako v českém trestním zákoníku rozumí vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění, které lze podřadit pod některou ze zákonem taxativně stanovených forem těžké újmy na zdraví. Tento taxativní výčet je svým obsahem zcela shodný s tuzemskou trestněprávní úpravou, avšak v § 123 odst. 4 trestného zákona nalezneme explicitně zakotvenou definici delší dobu trvající poruchu zdraví, a to na rozdíl od české právní úpravy, kde zákonné vymezení tohoto pojmu absentuje, a proto bylo ponecháno k dovození judikatuře. Ve smyslu § 123 odst. 4 trestného zákona se za delší dobu trvající poruchu zdraví považuje takové poškození zdraví, které si vyžádalo lékařskou péči nebo pracovní neschopnost v trvání minimálně čtyřiceti dvou kalendářních dní, během kterých závažným způsobem ovlivňovalo poškozeného v jeho obvyklém způsobu života. Tato zákonná definice se tak rovněž nikterak neodchyluje od závěrů, které byly dovozeny judikaturou českých soudů.³⁰⁴

Trestné činy ublížení na zdraví jsou upraveny ve druhém dílu hlavy první zvláštní části trestného zákona. Trestný zákon rozlišuje mezi těžkým ublížením na zdraví a prostým

³⁰² ČENTĚŠ, Jozef a kolektiv. *Trestný zákon. Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie*. Žilina: Eurokódex, 2020. s. 242. ISBN 978-80-8155-096-6.

³⁰³ MENCNEROVÁ, Ingrid, TOBIÁŠOVÁ, Lýdia, TURAYOVÁ, Yveta. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2014. s. 46. ISBN 978-80-89122-96-7.

³⁰⁴ Srov. § 123 zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon.

ublížením na zdraví. Skutkové podstaty trestných činů úmyslného ublížení na zdraví jsou vymezeny v závislosti na závažnosti způsobeného následku v § 155 a § 156, přičemž samotná koncepce skutkových podstat je pojata rozdílně od tuzemské právní úpravy. V prvních odstavcích nalezneme základní skutkové podstaty, na které následně ve druhém a třetím odstavci navazují vždy dvě kvalifikované skutkové podstaty.³⁰⁵

Výčet okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby je však u trestného činu ublížení na zdraví podle § 155 trestného zákona vymezen poněkud jiným způsobem, než jak je tomu v českém trestním zákoníku. Ve smyslu § 155 odst. 2 trestného zákona bude trestem odnětí svobody na pět až dvanáct let potrestán pachatel, který se daného činu dopustil na chráněné osobě, případně jeho jednání bylo vedeno zvláštním motivem, anebo pachatel spáchal trestný čin některým ze závažnějších způsobů konání. Jednotlivé kvalifikační znaky jsou pak definovány v obecné části trestného zákona, kde nalezneme vždy poměrně rozsáhlé výčty případů, které lze subsumovat pod ten, či onen kvalifikační znak. Trestem odnětí svobody na deset až patnáct let bude dle § 155 odst. 3 stížen pachatel, který se uvedeného trestného činu dopustil jako člen nebezpečného uskupení, či za některého z mimořádných stavů.³⁰⁶ Zatímco v tuzemské právní úpravě je výslovně zakotvena v § 145 odst. 4 TZ trestnost přípravy trestného činu těžkého ublížení na zdraví, ve slovenském trestném zákoně příprava obdobného trestného činu trestná není.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu prostého ublížení na zdraví jsou koncipovány stejným způsobem, ovšem v odstavci druhém § 156 trestného zákona nalezneme pouze dvě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Konkrétně se jedná o zvláštní motiv, kterým bylo vedeno pachatelovo jednání a dále skutečnost, že poškozený byl některou z chráněných osob podle § 139 trestného zákona. V souladu se zněním odstavce třetího § 156 trestného zákona pak bude trestem odnětí svobody na dva až pět let sankcionován pachatel, který jiné osobě úmyslně ublížil na zdraví a k realizaci činu užil závažnějšího způsobu konání, případně následkem činu byla poškozenému způsobena těžká újma na zdraví nebo se pachatel inkriminovaného jednání dopustil za některého z mimořádných stavů.

³⁰⁵ Srov. § 155 a 156 zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon.

³⁰⁶ Srov. § 138 – 140, § 155 zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon.

Poměrně zajímavou skutečností je absence smrtelného následku jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u obou trestných činů ublížení na zdraví, avšak právě nedbalostní způsobení následku v podobě smrti poškozeného je součástí trestného činu s názvem zabitie. Tento trestný čin vznikl vyčleněním ze skutkových podstat ublížení na zdraví dle zákona č. 140/1961 Sb., avšak byl zařazen mezi trestné činy proti životu. Trestný čin zabitie zahrnuje ve dvou skutkových podstatách jak případy, kdy pachatel svým jednáním přivodil poškozenému nejprve těžkou újmu na zdraví, tak i případy, kdy intenzita pachatelova konání dosáhla pouze intenzity prostého ublížení na zdraví. Vlastní vznik trestného činu zabitie v této podobě a jeho následné začlenění mezi trestné činy proti životu však byl podroben četným diskuzím odborné veřejnosti a dle mnohých neměl de facto žádný význam.³⁰⁷

Trestný čin zabitie je ovšem nezbytné odlišit od trestného činu usmrtenie, přičemž zásadní rozdíl mezi těmito trestnými činy pak spočívá v subjektivní stránce. Zabitie se vztahuje na nedbalostní způsobení smrtelného následku v důsledku úmyslné těžké újmy na zdraví nebo úmyslného ublížení na zdraví. Navzdory kumulaci úmyslného i nedbalostního zavinění v obou skutkových podstatách lze trestný čin zabitie považovat za úmyslný trestný čin, jelikož pro naplnění skutkové podstaty úmyslného trestného činu postačí, aby úmyslně byla spáchána ta část, na niž se nezbytnost existence úmyslného zavinění vztahuje. Na druhé straně skutková podstata trestného činu usmrtenie vyžaduje nedbalostní způsobení smrtelného následku bez ohledu na jakýkoliv předchozí úmyslný útok pachatele proti lidskému zdraví, a proto se jedná o trestný čin nedbalostní. Typický příklad, kdy by mohla vyvstat trestní odpovědnost pachatele za trestný čin usmrtenie, pak představuje zejména dopravní nehoda, kdy v důsledku nedodržení předepsané míry opatrnosti ze strany pachatele, dojde k úmrtí jiného účastníka silničního provozu.³⁰⁸

Trestný zákon však na rozdíl od českého trestního zákoníku neobsahuje žádnou privilegovanou skutkovou podstatu, která by postihovala pachatele, kteří byli v době spáchání trestného činu pod vlivem určitých okolností, které mohou do jisté míry částečně snižovat společenskou nebezpečnost pachatelova jednání. Již uherský trestní zákoník zakotvoval privilegující okolnost v podobě silného rozčílení, avšak žádný navazující trestněprávní předpis problematiku omluvitelných pohnutek již neobsahoval, a tím spíše tak nemohla být ani žádným způsobem

³⁰⁷ BURDA, Eduard. *Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekonfigurovaného Trestného zákona*. Šamorín: Heuréka, 2006. s. 104-106. ISBN 80-89122-35-3.

³⁰⁸ Tamtéž.

nadále rozvíjena. Trestný zákon existenci omluvitelné pohnutky žádným způsobem nezohledňuje ani v oblasti trestných činů proti životu, tedy nenalezneme v něm žádnou skutkovou podstatu, která by byla privilegovaná ke skutkové podstatě trestného činu vraždy. Právě v absenci privilegované skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví spatřuji poměrně výrazný nedostatek slovenské trestněprávní úpravy. Domnívám se, že právě začlenění skutkových podstat, které by postihovaly jednání pachatele, jenž byl v okamžiku svého jednání ovlivněn určitými specifickými okolnostmi, je z pohledu dalšího právního vývoje nevyhnutelné.

Závěr

Za hlavní cíl své rigorózní práce jsem si v úvodu vymezil komplexní analýzu trestných činů ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Jedná se o trestné činy směřující proti lidskému zdraví, které je společně se životem nejdůležitější hodnotou, jimž trestní právo poskytuje svou ochranu, což dokazuje i systematické zařazení předmětných trestných činů hned do druhého dílu hlavy první zvláštní části trestního zákoníku. Byť se ve své práci detailně věnuji pouze trestným činům ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví, respektive ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, střetávají se v této problematice téměř všechny základní instituty trestního práva hmotného. Současný trestní zákoník přinesl v oblasti úmyslných ublížení na zdraví jedinou výraznější změnu, a to zakotvení trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Tento trestný čin byl do trestního zákoníku doplněn jeho historicky první novelou, právní úprava úmyslných ublížení na zdraví je tak inspirována koncepcí úmyslných usmrcení, kde je privilegovaným trestným činem vůči trestnému činu vraždy trestný čin zabití, totožnou úlohu pak plní trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky ve vztahu k trestnému činu ublížení na zdraví a trestnému činu těžkého ublížení na zdraví.

První kapitola pojednává primárně o historických právních památkách, které dle mého názoru měly nejzásadnější vliv na celkový vývoj právní úpravy úmyslných ublížení na zdraví na našem území, který byl samozřejmě poměrně dynamický. V první části se nejprve zabývám právními předpisy starší datace, kde se věnuji především právním předpisům z období Velké Moravy, v nichž lze spatřovat pomyslné základy právní úpravy úmyslných ublížení na zdraví. První část je pak zakončena pojednáním o kodifikaci městských práv, jejímž autorem byl Pavel Kristián Koldín z Koldína. Jednalo se na svou dobu o velice propracovaný a brilantně napsaný právní předpis, což dokazuje i skutečnost, že v platnosti na našem území vydržel téměř dvě století. Druhá část následně mapuje období po přijetí Koldínova zákoníku až do konce 19. století. Tento časový úsek byl provázen usilovnými snahami o kodifikaci trestního práva, které byly ovlivněny osvícenskými myšlenkami. Odrazovým můstkem byl Tereziánský zákoník, ovšem ten byl již v době svého přijetí poměrně zastaralý a absolutně nerefletoval tehdejší společenské poměry, a proto bylo přijetí nových zdařilejších právních předpisů nevyhnutelné. V poslední části popisují právní předpisy, které byly přijaty, respektive byly v platnosti na našem území ve dvacátém století. V těchto právních předpisech již byly trestné činy úmyslných ublížení na zdraví upraveny téměř ve stejně podobě, v jaké je poznáváme nyní.

Ve druhé kapitole jsem se rozhodl obecně rozebrat jednotlivé obligatorní znaky skutkových podstat trestného činu ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Jediným a zásadním rozdílem mezi uvedenými trestnými činy je závažnost způsobeného následku. Charakter způsobeného následku je pak nezbytné posuzovat ve smyslu výkladového ustanovení § 122 trestního zákoníku. Objektem shora uvedených trestných činů je lidské zdraví, a to nejen fyzické, ale i psychické. Ochrana lidského zdraví je zakotvena i na ústavní úrovni, a to konkrétně v prvním oddílu Listiny základních práv a svobod. Tento oddíl upravuje základní lidská práva, která náleží každé fyzické osobě. Lidská práva upravena v prvním oddílu Listiny základních práv a svobod jsou garantována každému člověku od narození až do smrti, tato lidská práva tak náleží i všem cizím státním příslušníkům, kteří pobývají na území České republiky. Trestné činy ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví patří mezi úmyslné trestné činy, k tomu, aby byla naplněna skutková podstata některého z uvedených trestných činů tak bude nezbytné zavinění ve formě přímého, případně též nepřímého úmyslu.

Třetí kapitola byla blíže zaměřena na trestný čin ublížení na zdraví, který je méně závažným trestným činem proti lidskému zdraví, což mimo jiné dokládá rovněž jeho systematické zařazení, kdy právní úprava tohoto trestného činu přichází na řadu až po právní úpravě trestného činu těžkého ublížení na zdraví. Trestný čin ublížení na zdraví pak spadá ve smyslu § 14 TZ mezi přečiny, jelikož pachatel tohoto trestného činu nemůže být uložen trest vyšší než tři léta odnětí svobody, ovšem za předpokladu neexistence okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. V rámci této kapitoly se pak dále zabývám jednotlivými okolnostmi podmiňující použití vyšší trestní sazby. Výčet okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby byl na rozdíl od předchozí platné právní úpravy navýšen o celkem tři nové okolnosti, avšak okolnost spočívající ve způsobení těžké újmy na zdraví byla z výčtu přesunuta do samostatného odstavce v rámci § 146 TZ, a to konkrétně do odstavce třetího. Pokud pachatel úmyslně ublížil poškozenému na zdraví a při tomto jednání došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví, či dokonce k úmrtí poškozeného, bude pachatel sankcionován přísněji, ovšem zavinění k těmto následkům musí být ve formě nedbalosti. Za předpokladu, že by úmysl pachatele přímo směřoval k jednomu z těchto závažnějších následků, pak by musel být potrestán za trestný čin těžkého ublížení na zdraví nebo za trestný čin vraždy.

Čtvrtá kapitola pojednávala o trestném činu těžkého ublížení na zdraví, který představuje společně s úmyslnými usmrceními nejzávažnější násilné delikty. Pachatel svým jednáním zcela bezprecedentním a významným způsobem narušuje zdraví člověka, respektive jeho fyzickou

integritu. Způsobená újma pak dosahuje mnohem většího významu, než je tomu u trestného činu prostého ublížení na zdraví. Následek v podobě těžké újmy na zdraví je tak zásadním odlišovacím kritériem mezi trestnými činy ublížení na zdraví. Je nutné podotknout, že samotné ustanovení § 145 TZ definici pojmu těžká újma neobsahuje, tu nalézáme ve výkladovém ustanovení § 122 odst. 2 TZ, které obsahuje taxativní výčet případů, jež představují těžkou újmu na zdraví. V rámci této kapitoly se opět věnuji okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby, jelikož se podstatná část okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby překrývá s okolnostmi uvedenými u trestného činu ublížení na zdraví, věnuji se zde pouze těm, které jsou specifické pro trestný čin těžkého ublížení na zdraví.

Pátá kapitola obsahovala rozbor trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Ustanovení upravující trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky se chlubí, pro současný trestní zákoník, poměrně neortodoxní konstrukcí, jsou do něho totiž včleněny hned dvě naprosto samostatné skutkové podstaty, které mají povahu skutkových podstat privilegovaných, a to ve vztahu k trestným činům ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky nachází své uplatnění v případech, kdy byl pachatel v době spáchání trestného činu pod vlivem určitých, zákonem specifikovaných, okolností, a proto se de facto jedná o méně závažné případy úmyslného ublížení na zdraví. V rámci úmyslných ublížení na zdraví lze pozorovat stejný koncept právní úpravy jako u úmyslných usmrcení, kdy přítomností privilegujících znaků, které mohou mít podobu silného rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli nebo předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, zákonodárce odlišuje trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky od trestného činu ublížení na zdraví, respektive těžkého ublížení na zdraví, jelikož právě přítomnost privilegujících okolností do jisté míry dekriminalizuje pachatelovo jednání.

Šestá kapitola se věnovala vybraným případům z praxe, kdy jsem se v rámci této kapitoly snažil blíže rozebrat případy, které jsem pokládal za zajímavé. Kompletní advokátní spisy, které jsem měl v daných případech k dispozici, mi umožnily seznámit se s veškerými argumenty, o které se opírala obžaloba, potažmo obhajoba. Pro detailnější rozbor jsem si vybral celkem čtyři případy, přičemž jsem se rozbor vždy snažil doplnit i vlastními úvahami. První případ byl atypický, a to především z důvodu, že pachatel užil jako zbraň svého psa, čímž učinil útok vůči tělu poškozených důraznější. Druhý případ se pak zabýval útokem spolupachatelů, kteří během noci po vzájemné verbální rozepři napadli celkem tři poškozené, přičemž jablkem sváru bylo

to, zda úmysl pachatelů směřoval přímo ke způsobení těžké újmy na zdraví, či nikoliv. Ve třetím případě se pachatel dopustil trestného činu těžkého ublížení na zdraví a jednalo se o útok velice nevybíravý. Útok byl zřejmě motivován žárlivostí pachatele, ovšem kritéria pro posouzení jednání pachatele jako trestného činu těžkého ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky nebyla splněna. Poslední případ se týkal více jednání pachatele, která byla namířena proti jeho bývalé manželce a jedním z mnoha trestných činů, kterých se pachatel svými jednáními dopustil, byl i pokus trestného činu ublížení na zdraví.

Pro závěrečnou kapitolu jsem pak zvolil rozbor anglické a slovenské právní úpravy zabývající se problematikou úmyslných ublížení na zdraví. Angloamerický právní systém je vystavěn na zcela odlišných hodnotových základech než kontinentální právní systém. V kontinentálním právním systému hrají prim psané prameny práva, ovšem angloamerický právní systém je ovládán převážně tradičním obyčejovým právem, jehož vliv však začíná slábnout a je poměrně výrazně doplňováno psaným právem, ovšem nadále platí, že v oblasti trestního práva neexistuje jakákoliv kodifikace. Právní úprava úmyslných ublížení na zdraví v anglickém právu je pak ve srovnání s právní úpravou tuzemskou velice nepřehledná. Za klíčové lze považovat celkem čtyři trestné činy, a to grievous bodily harm or wounding, assault occasioning actual bodily harm, assault a battery. Trestný čin s názvem grievous bodily harm or wounding postihuje pachatelovo jednání, kterým dojde ke způsobení následku v podobě závažné tělesné újmy, na druhé straně pojem wounding (krvavá rána) má spíše historický charakter a v současné době je jeho význam minimální. Assault occasioning actual bodily harm představuje jakýsi vyšší stupeň napadení (assault), které je však doprovázeno vznikem následku v podobě tělesné újmy, byť tato újma již nemusí dosahovat velké závažnosti. Trestné činy assault a battery spolu velice úzce souvisí a často se dokonce prolínají, avšak drobné rozdíly mezi nimi je možné nalézt. Trestného činu nazývaného assault se dopustí pachatele, který v poškozeném vyvolá obavu z okamžitého osobního útoku vůči němu, zcela zde tak chybí následek v podobě vzniku tělesné újmy na straně poškozeného, avšak pro správné pochopení problematiky úmyslných ublížení na zdraví považuji za důležité zmínit i tento trestný čin. Na druhé straně trestný čin označovaný jako battery spočívá v nedovoleném použití síly přímo proti poškozenému, což může zahrnout široké spektrum nejrůznějších jednání, konkrétně pak údery pěstí, facky, ale i strkání.

U slovenské právní úpravy jsem se rozhodl pro bližší popis uherského trestního zákoníku z roku 1878, který byl velice zdařilým právním předpisem, jenž vydržel na slovenském území v platnosti i po zániku rakousko – uherské monarchie. Z pohledu problematiky ublížení na

zdraví pak bylo zajímavé zejména zakotvení trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, který se ovšem následně z pozdějších právních předpisů platných na území Československa zcela vytratil a ani v aktuálním trestném zákoně č. 300/2005 Z.z. nenajdeme skutkovou podstatu tohoto trestného činu, což je poněkud překvapivé. Samotný trestný zákon č. 300/2005 Z.z. je svou koncepcí do jisté míry totožný s tuzemským trestním zákoníkem. Zásadním rozdílem je však absence nedbalostního smrtelného následku jakožto okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v rámci některé z kvalifikovaných podstat trestných činů úmyslných ublížení na zdraví. Právě smrtelný následek, kterého se pachatel dopustil z nedbalosti, je pak součástí samostatného trestného činu s názvem zabitie. Trestný čin zabitie je však nutné odlišit od trestného činu usmrtenie, jelikož trestný čin zabitie postihuje nedbalostní způsobení smrtelného následku v důsledku úmyslné těžké újmy na zdraví nebo úmyslného ublížení na zdraví, avšak jedná se o trestný čin úmyslný. Na druhé straně skutková podstata trestného činu usmrtenie vyžaduje nedbalostní způsobení smrtelného následku bez ohledu na jakýkoliv předchozí úmyslný útok pachatele proti lidskému zdraví, z tohoto pohledu se tak jedná o trestný čin nedbalostní.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ADAMOVÁ, Karolina, SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-271-4

ASHWORTH, Andrew. *Principles of criminal law. Third Edition.* Oxford: Oxford University press, 1999. ISBN 0-19-876557-6

BÍLÝ, Jiří, Libor. *Právní dějiny na území České republiky.* Praha: Linde Praha, 2003. ISBN 80-7201-429-3

BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří a kol. *Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století.* Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-52-0

BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2

BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. ISBN 978-80-7380-909-6

BURDA, Eduard. *Trestné činy proti životu a zdraví v porovnání starého a rekodifikovaného Trestného zákona.* Šamorín: Heuréka, 2006. ISBN 80-89122-35-3

CARD, Richard, CROSS, Rupert, JONES, Philip Asterley. *Criminal Law. Eighteenth Edition.* Oxford: Oxford University press, 2008. ISBN 978-0-19-923163-8

COUFALOVÁ, Bronislava, PINKAVA, Jan, POCHYLÁ, Veronika. *Trestněprávní odpovědnost ve sportu.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-88-5

ČENTĚŠ, Jozef a kolektív. *Trestný zákon. Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie*. Žilina: Eurokódex, 2020. ISBN 978-80-8155-096-6

FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan, SEDLÁČKOVÁ, Jolana, ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1.vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7418-225-9

HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2007. ISBN 978-80-7357-311-9

HERRING, Jonathan. *Criminal Law. Text, Cases and Materials. Tenth edition*. Oxford: Oxford University press, 2022. s. 330. ISBN 978-0-19-285592-3

HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. ISBN 978-80-87146-48-4

JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny*, 2009. ISBN 978-80-87212-21-9

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. s. ISBN 978-80-7502-120-5

KOUPIL, Ondřej, KOUPILOVÁ, Marcela, MALÝ, Karel, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA, Jiří ml., VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Prameny k dějinám trestního práva v období absolutismu*. Praha: Karolinum, 2018. s. 256-257. ISBN 978-80-246-3775-4

KUCHTA, Josef a kolektiv. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck 2009. ISBN 978-80-7400-047-8

MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Nakladatelství Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6

MALÝ, Karel. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde a.s., 2003. ISBN 80-7201-433-1

MALÝ, Karel, SLAVÍČKOVÁ, Pavla, SOUKUP, Ladislav, SKŘEJPKOVÁ, Petra, ŠOUŠA, Jiří, ŠOUŠA ml., Jiří, VOJTÍŠKOVÁ, Jana, WOITSCHOVÁ, Klára. *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3

MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15. a 16. století*. 2. přepracované vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1989. ISBN 80-246-3792-8

MENCNEROVÁ, Ingrid, TOBIÁŠOVÁ, Lýdia, TURAYOVÁ, Yveta. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Šamorín: Heureka. 2014. ISBN 978-80-89122-96-7

NOVOTNÝ, Oto, VOKOUN, Rudolf, Šámal, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-509-0

ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Sixteenth edition*. Oxford: Oxford University press, 2021. ISBN 978-0-19-884970-4

PADFIELD, Nicola. *Criminal Law. Ninth Edition*. Oxford: Oxford University press, 2014. ISBN 978-0-19-870416-4

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-468-8

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Nakladatelství Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-709-1

SIMESTER, A. P., SULLIVAN, G. R. *Criminal Law Theory and Doctrine. Third edition*. Oxford: Hart Publishing, 2007. s. 398-399. ISBN 978-1-84113-705-6

STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7502-069-7

SZABOVÁ, Eva, VRTÍKOVÁ, Karin, MOKRÁ, Ivana. *Ochrana základných ľudských práv prostriedkami trestného práva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-565-4

ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 9. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8

TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7418-248-8

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8

Seznam použitých internetových zdrojů

DRAŠTÍK, Antonín, DURDÍK, Tomáš, FREMR, Robert, RŮŽIČKA, Miroslav, SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336- 517X

PAVLOVIČOVÁ, Kristýna. *Pes, jakožto zbraň či „pachatel“ - k otázkám veřejnoprávní odpovědnosti vlastníka psa* [online]. Právní prostor, 2020. [cit. 9. 10. 2023]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/pes-jakozto-zbran-ci-pachatel-k-otazkam-verejnopravni-odpovednosti-vlastnika-psa>

ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. [Systém beck-online]. C. H. Beck. Dostupné z: www.beck-online.cz

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck. Dostupné z: www.beck-online.cz

Články v odborných časopisech

JELÍNEK, Jiří. *Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob*. AUCI. - AUC Iuridicia. 2017, 2/2017

KOTLÁN, Pavel. *Problémy spojené s trestní odpovědností právnických osob*. Trestněprávní revue. 2020, 2/2020

Seznam použitých tuzemských právních předpisů

Constitutio criminalis Josephina (Trestní zákoník Josefa I. z roku 1707)

Constitutio criminalis Theresiana (Trestní zákoník Marie Terezie z roku 1768)

Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně (Trestní zákoník Josefa II. z roku 1787)

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803

Zákon č. 117/1852 ř. z, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

Seznam použitých zahraničních právních předpisů

Criminal Justice Act 1988

Listina základních práv a svobod Evropské unie (2012/C 326/02)

Offences against the person act 1861

Uherský zákonný článok V/1878, Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch

Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon

Ostatní zdroje

Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha. 1926

Odůvodnění přípravných osnov trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha 1926

Odůvodnění návrhu osnov trestního zákona z roku 1936

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k trestným činům ublížení na zdraví ze dne 2. 7. 1965, sp. zn. Pls 5/65

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, sp. zn. Tpjf 30/76

Výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, č. j. Tpjf 24/85

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR k zhodnocení rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví ze dne 31. 10. 1985 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod publikačním číslem 16/1986

Obžaloba Okresního státního zastupitelství v Kolíně ze dne 26. 3. 2019, sp. zn. ZT 261/2018

Obžaloba Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 ze dne 15. 11. 2017, č. j. 1 ZT 147/2017-38

Usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 2. 9. 2015, č. j. KRPS-126453-84/TČ-2015-011671-HO

Usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 13. 6. 2017, č. j. KRPA-175039-34/TČ-2017-001171-1-Kap

Usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 10. 4. 2018, č. j. KRPA 352996-96/TČ-2017-001473

Trestní příkaz Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. 3 T 127/2018

Seznam použité tuzemské judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20. 4. 1963, sp. zn. 10 Tz 21/63

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 02. 12. 1965, sp. zn. 9 Tz 30/65

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1969, sp. zn. 5 Tz 90/69

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 9. 1970, sp. zn. 1 To 25/70

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 8. 1972, sp. zn. 5 To 18/72

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 16. 1. 1976, sp. zn. 5 Tz 164/75

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 5. 1979, sp. zn. 5 Tz 36/79

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 28. 6. 1979, sp. zn. 7 Tz 28/79

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. 12. 1982, sp. zn. 3 To 29/82

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. 1. 1983, sp. zn. 6 To 39/82

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 1997, sp. zn. 2 Tzn 72/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 106/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 12. 1989, sp. zn. 1 Tz 45/89

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 1997, sp. zn. 2 Tzn 24/97

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 12. 1997, sp. zn. 9 To 540/97

Rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 2 T 43/99

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 4 Tz 35/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2001, sp. zn. 5 Tz 49/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 4 Tz 319/2001

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 10. 2004, sp. zn. 1 To 61/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 3 Tdo 111/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 7 Tdo 628/2007

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 4. 5. 2009, sp. zn. 3 T 150/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 8 Tdo 150/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. 4 Tdo 376/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 749/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. 4 Tdo 163/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 7 Tdo 416/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 424/2011

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. 6 To 100/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 5 Tdo 168/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. 5 Tdo 932/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1027/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1513/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, sp. zn. 5 Tdo 1/2013

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 8 To 35/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2013, sp. zn. 4 Tdo 821/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. 6 Tdo 71/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 3 Tdo 232/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2014, sp. zn. 6 Tdo 693/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 4 Tdo 845/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1186/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1283/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 6 Tdo 1462/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2014, sp. zn. 4 Tdo 1355/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2015, sp. zn. 7 Tdo 118/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2015, sp. zn. 8 Tdo 418/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 6 Tdo 681/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 590/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 3 Tdo 772/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 763/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1263/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1337/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 322/2016

Rozsudek Okresního soudu pro Prahu – západ ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 9 T 20/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 443/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 7 Tdo 464/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 851/2016

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 5 To 35/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1269/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2017, sp. zn. 4 Tdo 2/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 8 Tdo 610/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 751/2017

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 2017, sp. zn. 6 To 62/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1045/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 116/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 919/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1577/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 7 Tdo 1563/2017

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 8. 3. 2018, sp. zn. 44 T 107/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. 6 Tdo 364/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. 7 Tdo 467/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2018, sp. zn. 7 Tdo 12/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 4 Tdo 1400/2018

Rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 12. 6. 2019, sp. zn. 3 T 44/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 8 Tdo 631/2019

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2019, sp. zn. 3 T 44/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. 8 Tdo 243/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2020, sp. zn. 7 Tdo 1123/2020

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 1. 2021, sp. zn. 64 T 1/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2021, sp. zn. 4 Tdo 140/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2021, sp. zn. 8 Tdo 409/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2022, sp. zn. 6 Tdo 104/2022

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 11 Tdo 123/2022

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 5 To 13/2022

Rozsudek Okresního soudu v Tachově ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 8 T 96/2022

Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 4. 10. 2022, sp. zn. 1 T 25/2020

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. 2. 2023, sp. zn. 69 T 2/2023

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 4 Tdo 261/2023

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2023, sp. zn. 11 Tdo 630/2023

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 8. 8. 2023, sp. zn. 50 T 10/2023

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6. 11. 2023, sp. zn. 2 T 6/2023

Seznam použité zahraniční judikatury

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. dubna 1978, Tyrer vs. Velká Británie

C (a minor) v Eisenhower [1984] QB 331

R v Lincoln [1990] 12 Cr App (S) 250

R v Ireland [1998] AC 147

Abstrakt

Název práce: Trestné činy ublížení na zdraví podle § 145, § 146 trestního zákoníku

Abstrakt:

Tato rigorózní práce je zaměřena na trestné činy ublížení na zdraví podle § 145 a § 146 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Trestné činy ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví patří mezi nejzávažnější trestné činy proti lidskému zdraví. Cílem této rigorózní práce je komplexní rozbor trestných činů ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví, přičemž důraz je kladen zejména na demonstraci základních rozdílů mezi těmito trestnými činy. Rigorózní práce se rovněž zabývá trestným činem ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, který je trestným činem privilegovaným vůči trestnému činu ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Další dílčím cílem této rigorózní práce je také krátká exkurze a vymezení odlišností mezi tuzemskou právní úpravou uvedených trestných činů a právní úpravou anglickou, respektive slovenskou.

První část rigorózní práce pojednává o vývoji právní úpravy úmyslných ublížení na zdraví v tuzemsku již od doby Velké Moravy až do přijetí současného trestního zákoníku. Zvýšená pozornost je pak věnována nejzásadnějším právním předpisům, ať už pozdější, či novější datace.

Druhá část rigorózní práce se zabývá obecnou charakteristikou jednotlivých znaků skutkových podstat trestného činu ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Jediný a zásadní rozdíl mezi uvedenými trestnými činy lze spatřovat v objektivní stránce, konkrétně v závažnosti způsobeného následku.

Třetí část rigorózní práce se zaměřuje na trestný čin ublížení na zdraví, zejména pak na základní charakteristiku tohoto trestného činu a dále také na okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Čtvrtá část rigorózní práce pojednává o trestném činu těžkého ublížení na zdraví, který je z hlediska způsobeného následku nejzávažnějším trestným činem proti zdraví. Zabývá se rovněž okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby.

Pátá část rigorózní práce pojednává o trestném činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, který je privilegovaným trestným činem vůči trestnému činu ublížení na zdraví, ale i těžkého ublížení na zdraví. Zabývá se zejména dvěma privilegujícími okolnostmi, za kterých může být

tento trestný čin spáchán. Konkrétně se jedná o omluvitelné hnutí mysli a předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.

Šestá část rigorózní práce je zaměřena prakticky, zabývá se vybranými případy, které mi přišly ať již samotným skutkovým dějem, či trestem uděleným pachateli zajímavé. K těmto případům jsem měl k dispozici kompletní právní spisy, proto je rozbor případů hlubší.

Poslední část rigorózní práce přibližuje právní úpravu úmyslných ublížení na zdraví v anglickém a slovenském právu, přičemž obecně anglický právní systém je vystaven na úplně jiných základech než kontinentální právní systém, na druhou stranu slovenská právní úprava je založena na podobných hodnotách jako ta tuzemská, avšak i zde lze nalézt určité odlišnosti.

Klíčová slova: ublížení na zdraví, úmysl, trestný čin

Abstract

The title of the thesis: Crimes of bodily harm under section § 145 and § 146 of the Criminal Code

Abstract:

This rigorous thesis focuses on the offences of bodily harm under sections 145 and 146 of Act No. 40/2009 Coll., The Criminal Code. The crimes of bodily harm and grievous bodily harm are classified among the most serious crimes against human health. The aim of this rigorous thesis is a comprehensive analysis of the offences of bodily harm and grievous bodily harm, with particular emphasis on demonstrating the fundamental differences between these offences. This rigorous thesis also deals with the offence of bodily harm for justifiable motive, which is a crime privileged over the offences of bodily harm and grievous bodily harm. The aim of this rigorous thesis is also, among the other things a brief excursion and delineation of the differences between the domestic legislation of the above-mentioned offences and the English and Slovak legislation.

The first part of the rigorous thesis deals with the development of the legal framework of intentional bodily harm in the Czech Republic from the time of Great Moravia until the adoption of the current Criminal Code. Increased attention is then paid to the most important legal regulations, whether of later or more recent date.

The second part of the rigorous thesis deals with the general characteristics of the individual features of the offences of bodily harm and grievous bodily harm. The only and essential difference between these crimes can be seen in the objective aspect, namely in the severity of the caused consequence.

The third part of the rigorous thesis focuses on the crime of bodily harm, in particular on the basic characteristics of this offence and also on the circumstances conditioning the application of a higher criminal rate.

The fourth part of the rigorous thesis deals with the crime of grievous bodily harm, which is the most serious crime against health in terms of the consequences caused. It also deals with the circumstances conditioning the application of a higher criminal rate.

The fifth part of the rigorous thesis deals with the crime of bodily harm for justifiable motive, which constitutes a privileged offence in relation to the crime of bodily harm, but also grievous

bodily harm. It deals in particular with two privileged circumstances in which this offence may be committed. Namely, the excusable state of mind and the prior reprehensible conduct of the victim.

The sixth part of the rigorous thesis is practically oriented, it deals with selected cases that I found interesting, both in terms of the actual facts and the punishment given to the perpetrator. For these cases I had complete legal files, so the analysis of these cases is more in – depth.

The last part of the rigorous thesis introduces the legal framework of intentional bodily harm in English and Slovak law, whereby the English legal system is generally built on completely different foundations than the continental legal system, on the other hand, the Slovak legislation is based on similar values as the domestic one, but some differences can be found here as well.

Key words: bodily harm, intent, crime